

Statens vegvesen

N301 Arbeid på og ved veg

Gyldig fra 2021-09-30

Forord

Vegdirektoratet har med hjemmel i § 35 i skiltforskriften av 7. oktober 2005 fastsatt tekniske bestemmelser (vegnormaler) og retningslinjer til skiltforskriftens kapittel 14 «Midlertidig skilting m.m. ved varsling av arbeid og tilstelninger på offentlig veg».

Bestemmelser hjemlet i skiltforskriften er bindende for skiltmyndigheten. Det vil si alle bestemmelser om anvendelse og utforming av varsling, for eksempel trafikkskilt.

Det skilles i vegnormalen mellom varsling og sikring.

- **Varsling** omfatter bruk av trafikkteknisk utstyr for å lede, varsle og regulere trafikken.
- **Sikring** er fysisk sikring av arbeidere og trafikanter slik at sannsynlighet for skade reduseres og konsekvensene av eventuelle skader minimaliseres.

Utgangspunktet for vegnormalen er hensynet til sikkerhet for arbeidere og trafikanter. Sentralt i dette er vegvesenets 0-visjon, som betyr at vi forebygger tap av liv og helse gjennom å begrense skadene i de ulykkene vi ikke klarer å forhindre.

Vegnormalen retter seg mot alle som utfører arbeid på veg, særlig de som er ansvarshavende for varsling og sikring, samt planleggere av arbeidsvarsling, byggherre, myndigheter m.v.

Vegnormalen er ikke utarbeidet med sikte på at den kan benyttes til utarbeidelse av varslings- og skiltplaner ved arrangementer, men kan likevel være et grunnlag for utarbeidelse av planer for ulike typer tilstelninger.

N301 Arbeid på og ved veg gjelder fra 30. september 2021 og erstatter foregående N301 Arbeid på og ved veg fra 2014. Denne versjonen av vegnormalen er basert på utgaven fra juni 2014, med faglig innhold fra 2012. Innholdet er tilpasset ny organisering i Statens vegvesen og nytt digitalt format. Detaljert oversikt over endringer er beskrevet nærmere i [Tillegg C](#).

Det er planlagt fullstendig revisjon av vegnormal N301 Arbeid på og ved veg. Det er derfor ikke gjort materielle endringer i vegnormalen før digitalisering.

Som grunnlag for senere revisjoner er det ønskelig at erfaringer og opplysninger av betydning for normalen, inklusiv forslag til endringer, sendes fortløpende Vegdirektoratet ved: N301@vegvesen.no

Statens vegvesen, Vegdirektoratet, september 2021

Innhold

Forord	2
Innledning	5
Gyldighet/Fravik	6
Begreper og definisjoner	7
Formål	10
1 Lover og forskrifter	12
1.1 Oversikt	12
2 Planlegging og utførelse	13
2.1 Søknader	15
2.2 Utarbeidelse av arbeidsvarslingsplaner	15
2.2.1 Hvem utarbeider arbeidsvarslingsplaner	15
2.2.2 Risikovurdering	16
2.2.3 Innhold i arbeidsvarslingsplaner	17
2.2.4 Generelle arbeidsvarslingsplaner	17
2.2.5 Virksomhet med ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarslingsplan	19
2.2.6 Kontakt mellom søker og skiltmyndighet	20
2.3 Godkjenning og vedtak	21
2.3.1 Godkjenning av arbeidsvarslingsplan	21
2.3.2 Særskilt vedtak om regulerende skilt m.m.	22
2.3.3 Kontakt mellom skiltmyndighet og andre instanser	22
2.4 Informasjon om vegarbeid	23
2.5 Gjennomføring av arbeidsvarslingsplanen	24
2.6 Generelle krav til sikring og framkommelighet	26
2.6.1 Belysning	26
2.6.2 Gående og syklende	26
2.6.3 Arbeidsområdet	27
2.6.4 Kjørefeltbredder	28
2.6.5 Trafikkavvikling	28
2.6.6 Arbeid i tunneler	29
2.7 Sanksjoner	29
3 Varsling	32
3.1 Trafikkskilt, generelt	32
3.1.1 Størrelse, utforming og kvalitet	32
3.1.2 Plassering av trafikkskilt	36
3.1.3 Endring, tildekking, fjerning av skilt	38
3.2 De enkelte trafikkskilt	41
3.2.1 Fareskilt	41
3.2.2 Vikeplikt- og forkjørsskilt	47
3.2.3 Forbudsskilt	49
3.2.4 Påbudsskilt	59

3.2.5 Opplysningsskilt	60
3.2.6 Underskilt	69
3.2.7 Markeringsskilt	71
3.2.8 Trafikkjegle og trafikksylinder	75
3.2.9 Vegvisning	76
3.3 Vegoppmerking	83
3.4 Trafikklyssignaler	85
3.4.1 Vegarbeid nær permanente trafikksignalanlegg	85
3.4.2 Midlertidige signalanlegg for kryssende trafikk	85
3.4.3 Midlertidige skyttelsignalanlegg	86
3.4.4 Gult blinksignal	87
3.4.5 Lyspiler	88
3.5 Manuell trafikkdirigering	89
3.5.1 Hva regnes som manuell trafikkdirigering	89
3.5.2 Krav til den som utfører manuell trafikkdirigering	90
3.5.3 Bruk av ledebil	92
3.6 Kombinasjoner av varslingsutstyr	94
3.7 Merking av personell, maskiner, containere m.v.	96
3.7.1 Personlig verneutstyr	96
3.7.2 Merking av arbeidsmaskiner o.l.	96
3.7.3 Merking og plassering av containere og lignende på offentlig veg	97
3.8 Varsling av bilberging	97
4 Sikring	99
4.1 Generelt	99
4.2 Tversgående sikring mot kjørende trafikk	101
4.3 Langsgående sikring mot kjørende trafikk	103
4.4 Sikring mot gående og syklende trafikk	105
Tillegg A Opplæring	106
Tillegg B Veiledning til lover og forskrifter	113
B.1 Vegtrafikkloven	113
B.2 Trafikkreglene	114
B.3 Skiltforskriften	114
B.4 Arbeidsmiljøloven med forskrifter	117
B.5 Annet generelle bestemmelser	118
Tillegg C Viktige endringer	120

Innledning

Med «arbeidsvarsling» menes i denne vegnormalen all bruk av varsling og sikring for å varsle, lede og regulere trafikk trygt og effektivt forbi arbeidssteder på eller ved offentlig veg.

Bestemmelser som angår varsling og sikring av arbeid på veg (arbeidsvarsling) finnes i flere lov- og forskriftsverk. Det viktigste grunnlaget for denne vegnormalen er vegtrafikkloven og skiltforskriftens kapittel 14 «Midlertidig skilting m.m. ved varsling av arbeid og tilstelninger på offentlig veg». Annet relevant regelverk er veglova og arbeidsmiljøloven med forskrifter.

Skiltforskriften gir hjemmel for at Vegdirektoratet kan gi bindende tekniske bestemmelser (vegnormaler) for bruken av skilt, signaler o.l. Disse bestemmelsene er gitt i vegnormalene [N300 Trafikkskilt](#), [N301 Arbeid på og ved veg](#) (denne vegnormalen), [N302 Vegoppmerking](#) og [N303 Trafikksignaler](#). Denne vegnormalen supplerer de øvrige tre med spesielle bestemmelser som gjelder ved arbeid på veg.

Om vegnormalen

Vegnormalen inneholder både krav og veiledende stoff.

Normalbestemmelsene om skilting, signaler og oppmerking er bindende for alle skiltmyndigheter, også kommuner og politi.

Viktige bestemmelser om sikring står i kapittel 4. Disse reglene har to utgangspunkt:

- **sikkerhet for arbeidere:** Arbeidsmiljøloven med forskrifter og Statens vegvesens holdninger til sikkerhet som byggherre og oppdragsgiver for drift av veg.
- **sikkerhet for trafikanter:** Nullvisjonen vedtatt av Stortinget (ingen drepte eller varig skadde i trafikken) og Statens vegvesens målsettinger for anlegg og drift av veger.

Bestemmelsene om sikring følges ved alle arbeider på eller ved veg der Statens vegvesen direkte eller indirekte har ansvaret for vegen som vegmyndighet, byggherre eller oppdragsgiver. Reglene må også følges ved arbeid hvor kommuner har fått overført ansvaret for vedlikeholdet av vegene fra Statens vegvesen, og dermed også myndighet for å godkjenne arbeidsvarslingsplaner.

Både ved utarbeidelsen av skiltforskriftens bestemmelser om varsling av arbeid på veg og i de supplerende krav, retningslinjer og veiledninger i denne vegnormalen, er det tatt hensyn til aktuelle bestemmelser i arbeidsmiljøloven med forskrifter.

Vegnormalen er et viktig verktøy for alle som gjennom sitt arbeid, får ansvar for å:

- utføre arbeid på veg
- ha daglig tilsyn med arbeidsvarsling
- sørge for at arbeidsvarslingsbestemmelsene blir fulgt opp i virksomheten
- utarbeide planer for arbeidsvarsling
- godkjenne planer for arbeidsvarsling
- føre kontroll med arbeidsvarsling

Gyldighet/Fravik

Samlebegrepet «vegnormaler» omfatter både vegnormaler hjemlet i vegloven, normaler hjemlet i vegtrafikkloven/skiltforskriften og normaler hjemlet i bruforskrift for fylkesveg.

Denne vegnormalen er hjemlet i vegtrafikkloven/skiltforskriften.

Vegnormalen har krav formulert med verbet "skal". Disse "skal"-kravene må ikke brytes uten at fravik er innvilget. Hvem som har myndighet til å fravike krav i vegnormalene, er gjort rede i [Figur 1](#) og lenken under.

Verbet "kan" betyr en anbefalt løsning som kan benyttes etter faglig, dokumentert vurdering uten fraviksbehandling.

<https://www.vegvesen.no/fag/publikasjoner/handboker/om-handbokene/vegnormalene/fravik>.

Normal	Riksveg	Fylkesveg	Kommunal veg	Hjemmel
N100 Veg- og gateutforming	Vegdirektoratet	Fylkeskommunen	Kommune	Forskrift om anlegg av offentlig veg
N101 Rekkverk og vegens sideområder				
N200 Vegbygging				
N500 Vegtunneler				
N601 Elektriske anlegg				
N400 Bruprosjektering	Vegdirektoratet	Vegdirektoratet	Kommune	Bruforskrift for fylkesveg
N401 Bruforvaltning fylkesveg	Ikke relevant	Vegdirektoratet	Ikke relevant	
N300 Trafikkskilt	Vegdirektoratet			Skiltforskriften
N301 Arbeid på og ved veg				
N302 Vegoppmerking				
N303 Trafikksignalanlegg				

Fravikssøknader innenfor virkeområdet bru og andre bærende konstruksjoner på fylkesveg
 For virkeområdet bru og andre bærende konstruksjoner på fylkesveg, har Vegdirektoratet også fraviksmyndigheten for N100, N101, N200, N500 og N601, jf. bruforskrift for fylkesveg.

Fravik for tunneler på på fylkesveg og kommunale veger i Oslo
 Vegdirektoratet skal sikkerhetsgodkjenne alle nye tunneler på fylkesveg og kommunale veger i Oslo, før bygging kan igangsettes og før åpning, jf. tunnelsikkerhetsforskrift for fylkesveg m.m.. I forskriften er det gitt noen prosjekteringskrav som også fremgår av vegnormaler. Selv om fylkeskommunene og Oslo kommune har fraviksmyndighet, må fravik som bryter med forskriften avklares med Vegdirektoratet på et tidligst mulig tidspunkt. Dette for å sikre at fraviket ikke kommer i konflikt med sikkerhetsgodkjennelsen som skal gis.

20-0563 visuell.kommunikasjon@vegvesen.no

Figur 1 — Oversikt over fraviksmyndighet for vegnormalene

Begreper og definisjoner

1

Ansvarshavende

En eller flere navngitte person(er) hos «utførende virksomhet», det vil si etat eller entreprenør som har blitt tillagt ansvaret for gjennomføring og oppfølging av varsling og sikring i forbindelse med arbeidet (etter skiltforskriftens § 33 nr. 3). Den ansvarshavende skal ha gyldig kursbevis for kurs type 2.

2

Arbeidsområde

Den del av vegarbeidsområdet der det pågår eller er igangsatt vegarbeid.

3

Arbeidsvarslingsplan

Plan som viser hvordan vegarbeidet skal varsles og sikres. Planen skal inneholde en lett forståelig skisse eller kart, og kan suppleres med etappeplaner og spesielle bestemmelser. Arbeidsvarslingsplanen kan deles i en skiltplan (for varsling) og en sikringsplan.

4

Arbeidsvarslingsplanens bestemmelser

Den del av arbeidsvarslingsplanen som inneholder særskilte bestemmelser for arbeidet, for eksempel krav til etappeløsninger eller perioder hvor det ikke kan arbeides.

5

Arbeidsvarslingsskilt

Alle midlertidige oppsatte trafikkskilt som inngår i en arbeidsvarslingsplan.

6

Bevegelig arbeid

Arbeid som utføres med eller i tilknytning til kjøretøy eller arbeidsmaskin som enten er i kontinuerlig bevegelse eller beveger seg med korte stopp

7

Buffersone

Strekning mellom tversgående sikring og området som skal sikres. Ved påkjøring av tversgående sikring vil denne forskyves inn i buffersonen, og det skal derfor ikke befinne seg personer eller utstyr eller annet som kan skades eller skade i denne sonen.

8

Byggherre

Enhver fysisk eller juridisk person som får utført et bygge- eller anleggsarbeid.

9

Fast arbeid

Arbeid som pågår på ett bestemt sted i mer enn ca. 12 timer

10

Kortvarig arbeid

Arbeid som pågår på ett bestemt sted i mindre enn ca. 12 timer

11**Loggbok**

En tidfestet oversikt over igangsetting og avslutting av alle typer varsling og sikring innenfor et vegarbeidsområde. Skal dokumentere hvilke reguleringer og sikringstiltak som er benyttet til enhver tid i anleggsperioden.

12**Manuell trafikkdirigering**

Som manuell trafikkdirigering regnes situasjoner hvor det i perioder lengre enn noen få minutter er behov for å regulere trafikken ved at en trafikkstrøm stanses for å slippe fram annen trafikk.

13**Risikovurdering**

En vurdering av hva som kan gå galt og hvilke konsekvenser det har, hva som kan gjøres for å hindre at det går galt og hvordan en kan redusere konsekvensene dersom noe skjer.

14**Sikkerhetssone**

Et område utenfor kjørebanelen hvor det ikke skal forekomme faremomenter som farlige sidehindre, farlige skråninger e.l. Innenfor sikkerhetssonen må faremomenter enten fjernes, byttes ut med ettergivende type eller beskyttes med rekkverk eller støtpute.

15**Sikring**

All bruk av materiell som gir en fysisk beskyttelse av arbeidere og trafikanter.

16**Sikringsplan**

Den delen av arbeidsvarslingsplanen som viser hvilke sikringstiltak som skal benyttes, og hvor og hvordan de skal plasseres.

17**Skiltmyndighet**

Den som har eller har fått delegert myndighet etter skiltforskriften til å fatte vedtak om bruk av offentlige trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignaler, og som har fullmakt til å godkjenne arbeidsvarslingsplaner.

18**Skiltplan**

Den delen av arbeidsvarslingsplanen som viser plassering av trafikkskilt, trafikklyssignal og vegoppmerking.

19**Støtputebil**

Større kjøretøy påmontert godkjent støtabsorberende utstyr, benyttes som flyttbar tversgående sikring (også kalt TMA).

20**Stedsansvarlig**

Person som er på arbeidsstedet mens arbeidet pågår og som skal holde tilsyn med og sørge for at varsling og sikring til enhver tid er i tråd med arbeidsvarslingsplanene, samt føre loggbok.

21**Utførende virksomhet**

Den virksomhet som ifølge godkjent arbeidsvarslingsplan har fått og påtatt seg ansvaret for at varsling og sikring til enhver tid er i samsvar med den godkjente planen og krav i vegnormal N301 Arbeid på og ved veg.

22**Varsling**

All bruk av trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignaler og annet utstyr som benyttes for å informere og varsle trafikantene samt å regulere trafikken gjennom vegarbeidsområdet.

23**Vegarbeid**

Alle former for arbeid som foregår i vegen eller sikkerhetssone, og som medfører fare-momenter som tilsier varsling og/eller sikring.

24**Vegarbeidsområde**

Hele det område eller strekning hvor det er etablert midlertidig varsling.

25**Vegholder**

Den som i praksis har driftsansvar for vegen.

26**Vegmyndighet**

Den som har myndighet etter veglovens bestemmelser.

Formål

Formålet med arbeidsvarsling er å:

- sikre arbeidere og trafikanter
- avvike trafikken forbi arbeidsstedet med minst mulig forsinkelse og ulempe for trafikantene
- muliggjøre effektiv og økonomisk drift av arbeidet

For å oppnå disse målsettingene er det viktig at trafikkreguleringer i forbindelse med arbeid på eller ved veg planlegges og utføres nøyaktig.

Krav 1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

All varsling og sikring skal være riktig, tydelig, konsekvent og enhetlig, slik at trafikantene får mulighet til å opptre korrekt.

For vegarbeiderne utgjør trafikken en fare ved at de kan bli påkjørt under utførelsen av arbeidet. Disse farene vil kunne reduseres betraktelig ved riktig og god varsling og sikring av arbeidet.

For trafikantene vil vegarbeidet kunne utgjøre en fare ved at situasjonen avviker fra det normale. Arbeidet vil kunne medføre uforutsette hindringer i kjørebanelen, omlegginger av veg eller kjørefelt og andre «forstyrrelser». Disse forstyrrelsene varierer fra de aller minste, som for eksempel ved arbeid utenom ferdseksjonen, til at trafikanten er nødt til å ta omveier fordi vegen er stengt.

Sikkerhet for arbeidere

Sikkerhet for arbeidere ivaretas blant annet ved at:

- kjørende trafikk varsles og ledes utenfor arbeidsområdet,
- det i tillegg til varsling (skilt, oppmerking, signaler) benyttes ulike typer sikring (rekkverk, gjerder el.) som hindrer at kjøretøy eller personer uaktsomt kommer inn på arbeidsstedet,
- det benyttes energiabsorberende utstyr på kjøretøy og arbeidsmaskiner,
- arbeidsstedet er planlagt og tilrettelagt slik at inn- og utkjøring, gangadkomst, lagring av materiell mv medfører minst mulig konflikt med passerende trafikk

Sikkerhet for trafikanter

Sikkerhet for kjørende ivaretas blant annet ved at:

- de varsles i tide, slik at man rekke å tilpasse adferden til den aktuelle situasjonen,
- de ledes på en sikker måte forbi arbeidsstedet, slik at det ikke oppstår fare i forhold til andre trafikanter, vegarbeidere, omgivelser eller trafikanten selv,
- varslingen utføres slik at fartsnivået tilpasses den aktuelle situasjonen,
- det ikke oppstår tvil om korrekt kjøretøyplassering, vikepliktsforhold o.l.,
- sikring benyttes på en slik måte at den også ivaretar trafikantenes sikkerhet og reduserer eventuelt skadeomfang.

Sikkerhet for gående og syklende ivaretas blant annet ved at:

- fortau og gang- og sykkelveier ikke benyttes til lagerplass eller parkering, dette gjøres i del av kjørebanelen eller utenfor vegområdet

- det om nødvendig etableres en midlertidig gang- og sykkelforbindelse forbi arbeidsstedet, som så langt råd er, gir samme sikkerhet som før arbeidet startet
- myke trafikanter sikres mot kjørende trafikk og mot arbeidsmaskiner, byggegroper o.l.
- sikringene er godt synlige eller merkbare, også under dårlige lysforhold og for synshemmede
- dersom det blir nødvendig med ekstraordinær kryssing av veg, skjer dette på egnet sted og måte

Framkommelighet

Tilfredsstillende framkommelighet for alle trafikantgrupper forbi arbeidsstedet, sikres ved at:

- Gående, syklende, barnevogner, rullestoler og eventuelle andre grupper med nedsatt forflytningsevne, får ferdes sikkert og komfortabelt forbi arbeidsstedet.
- Kjørende trafikk ikke påføres større forsinkelser enn nødvendig, og arbeid skjer på tidspunkt hvor kapasiteten forbi vegarbeidsområdet er tilstrekkelig til å avvikle trafikken

Effektivitet

For å oppfylle de foregående målsettinger på en økonomisk og effektiv måte, er det nødvendig at de virksomheter som utfører arbeid på og ved veg, har god kunnskap om de regler som gjelder, og at de har etablert og innarbeidet gode rutiner for å følge disse reglene. Arbeid som er riktig varslet og sikret vil gi effektivt arbeid og en effektiv trafikkavvikling.

1 Lover og forskrifter

1.1 Oversikt

Arbeid på veg omfattes av en rekke lover og forskrifter. Noen av de mest sentrale er:

- **Vegtrafikkloven**
 - [Trafikkreglene](#)
 - [Skiltforskriften](#)
- **Veglova**
- **Arbeidsmiljøloven**
 - [Internkontrollforskriften](#)
 - [Byggherreforskriften](#)

I tillegg vil bestemmelser i følgende lover kunne komme til anvendelse:

- **Forvaltningsloven**
- **Skadeerstatningsloven**
- **Straffeloven**
- **Lokale politivedtekter**

I tillegg er det regelverk i mange andre vegnormaler, veiledninger, retningslinjer og standarder som også må følges. Noen av de viktigste er¹:

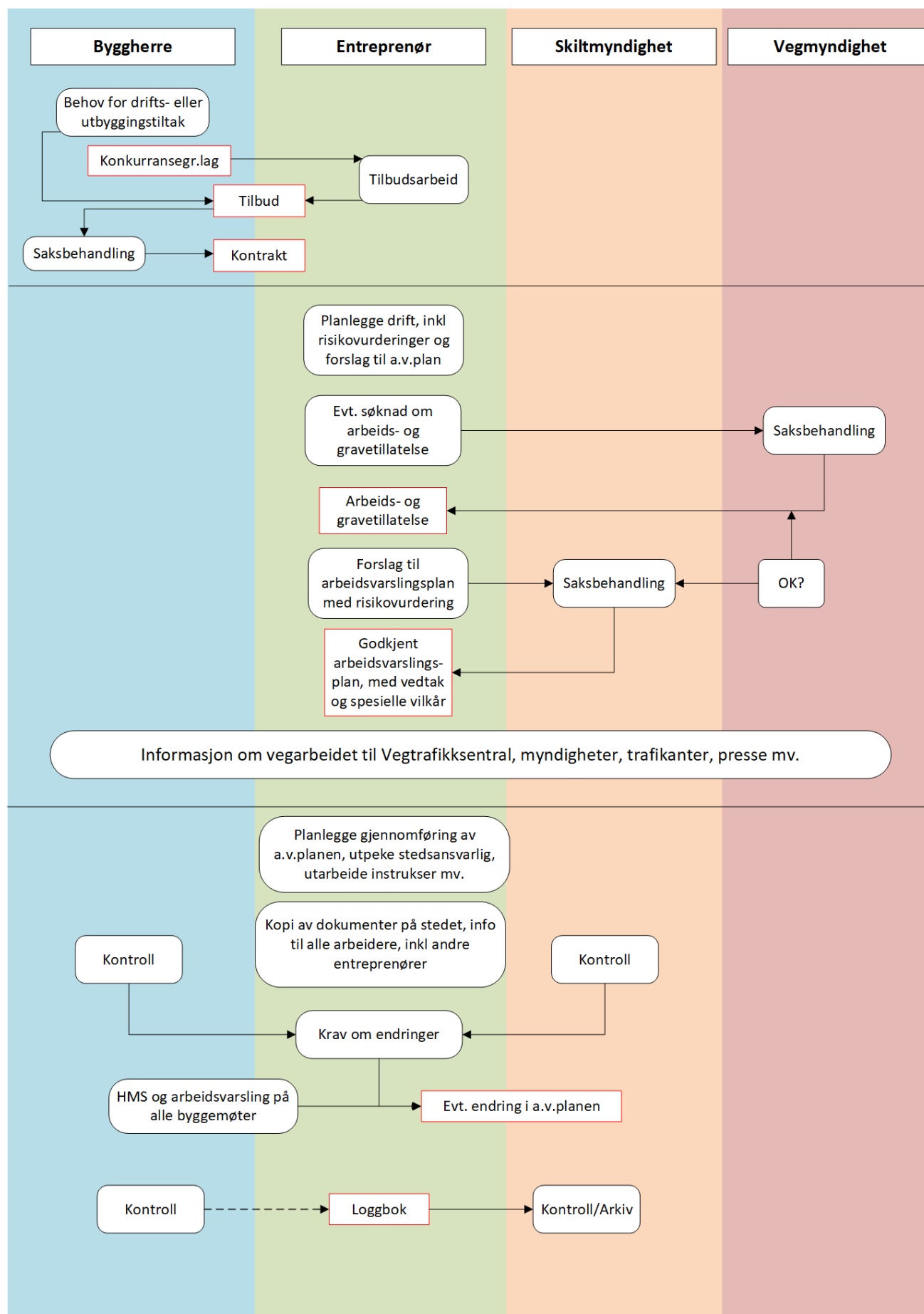
- Skilt- og trafikkreguleringsutstyr som benyttes i forbindelse med vegarbeid må være i samsvar med krav i **retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr**.
- Hvis rekkverk benyttes som sikring, må bestemmelsene i **vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr** følges.
- Det anbefales at risikovurderinger gjøres i henhold til **veiledning V721 Risikovurderinger i vegtrafikken**.
- Midlertidige områder for myke trafikanter må tilfredsstille kravene i **veiledning V129 Universell utforming av veger og gater**.

¹ I tillegg til retningslinjer, veiledninger og vegnormaler som det er henvist til, må det sjekkes om det er publisert NA-rundskriv med endringer.

2 Planlegging og utførelse

Dette kapittelet gir en kort beskrivelse av saksgangen i forbindelse med søknad, godkjenning og gjennomføring av arbeidsvarsling på offentlig veg.

- 1) Byggherre vurderer risiko, og innarbeider omtale av dette i tilbudsgrunnlaget, jf byggherreforskriften § 6.
- 2) Byggherre eller utførende virksomhet utarbeider eller får utarbeidet forslag til arbeidsvarslingsplan basert på en risikovurdering av planene for hvordan det er planlagt å utføre arbeidet. Der legges det stor vekt på sikkerheten, både for arbeidere og trafikanter, samtidig som det planlegges for å opprettholde tilfredsstillende framkommelighet for alle typer trafikanter.
- 3) Utførende virksomhet (den som har ansvar for arbeidsvarslingen) sender forslag til arbeidsvarslingsplan til Statens vegvesen (for riks- og fylkesveg). Det må legges ved grave- eller arbeidstillatelse fra vegmyndighet dersom dette kreves før godkjenning av arbeidsvarslingen. Søknader sendes inn i god tid før planlagt oppstart av arbeidet.
- 4) Hvis forslag til arbeidsvarslingsplan med tilhørende risikovurdering er mangelfull, vil forslaget enten bli returnert til søker med beskjed om hva som må forbedres, eller så blir forslaget endret eller supplert av skiltmyndighet før arbeidsvarslingsplanen godkjennes.
- 5) Skiltmyndighet godkjenner arbeidsvarslingsplanen når den er tilfredsstillende og fatter samtidig nødvendige vedtak om trafikkreguleringer. Godkjenning/vedtak vil også angi at ansvaret for gjennomføring av arbeidsvarslingsplanen overføres til den utførende virksomheten.
- 6) Utførende virksomhet justerer eventuelt sin SHA-plan i forhold til den godkjente arbeidsvarslingsplanen, og utarbeider og følger opp nødvendige rutiner for å følge arbeidsvarslingsplanen, inklusive føring av loggbok.
- 7) Når Statens vegvesen er byggherre, må også byggherreorganisasjonen holde tilsyn med at arbeidsvarslingsplanen følges og om det er behov for å endre planen etter hvert som arbeidet endres. Oppfølging av arbeidsvarslingsplan må være sak på alle byggemøter.
- 8) Statens vegvesen vil kunne gjennomføre kontroller, revisjoner eller inspeksjoner av arbeidsvarslingsplaner og oppfølgingen av disse.
- 9) Når arbeidet er avsluttet, fjernes alt utstyr som er benyttet til varsling og sikring, og utførende virksomhet og byggherre kontrollerer at all permanent skilting, vegoppmerking og eventuelle signaler er på plass og fungerer som tiltenkt.

Figur 2.1 — Rollefordeling og viktige dokumenter

2.1 Søknader

Søknad om godkjenning av arbeidsvarslingsplan sendes skiltmyndigheten for den aktuelle vegen. For riks- og fylkesveger er Statens vegvesen skiltmyndighet, og for kommunal veg er kommunen skiltmyndighet.

For riks- og fylkesveger hvor kommunen har fått myndighet etter vegloven § 17 og § 18, er kommunen ansvarlig skiltmyndighet og søknad om godkjenning av arbeidsvarslingsplan sendes kommunen.

Arbeidsvarslingsplan godkjennes først etter at grave-/arbeidstillatelse eller tilsagn om dette er gitt av vegmyndighet. For riksveg er vegmyndighet Statens vegvesen, og for fylkesveg er fylkeskommunen vegmyndighet for grave-/arbeidstillatelse. Kommunen er vegmyndighet for kommunale veger.

For private veger åpen for allmenn ferdsel må søknad om gravetillatelse sendes vegholder. Søknad om godkjenning av bruk av offentlige skilt på privat veg sendes til Statens vegvesen.

2.2 Utarbeidelse av arbeidsvarslingsplaner

2.2.1 Hvem utarbeider arbeidsvarslingsplaner

En arbeidsvarslingsplan utarbeides normalt av den virksomhet som er tenkt å være ansvarlig for arbeidsvarslingen mens arbeidet pågår. Dersom dette ikke er hovedentreprenøren, er det likevel en fordel for hovedentreprenøren å delta i utarbeidelsen for å sikre at arbeidsvarslingsplanen samsvarer med det arbeidsopplegget hovedentreprenøren vil benytte.

Byggherre vil også med fordel kunne utarbeide en foreløpig arbeidsvarslingsplan som grunnlag for innhenting av tilbud. Her vil da viktige vilkår for hvordan arbeidet ønskes gjennomført angis.

Dersom den som er ansvarlig for å lage arbeidsvarslingsplan ikke er i stand til å utarbeide tilfredsstillende arbeidsvarslingsplaner, må denne tjenesten eventuelt anskaffes fra virksomheter med tilstrekkelig kompetanse.

Normalt vil skiltmyndighetens oppgave begrense seg til å vurdere og eventuelt godkjenne arbeidsvarslingsplaner, samt å legge ved spesielle bestemmelser. Dersom utkastet til arbeidsvarslingsplan ikke er tilfredsstillende, vil skiltmyndigheten returnere det og be om å få utarbeidet et bedre utkast før den videre behandlingen av planen.

Skiltmyndigheten vil i enkelte tilfeller være behjelpelig med å utarbeide en arbeidsvarslingsplan. Det er en fordel å trekke inn skiltmyndigheten som rådgiver i planleggingsfasen ved større arbeider. Dersom arbeidet må forventes å få spesielle konsekvenser for skoler og kollektivselskaper, trekkes disse med i utarbeidelsen av planene på et tidlig tidspunkt, slik at problempunkter avklares og søkes eliminert før arbeidene tar til i marka. Slikt samarbeid koordineres normalt av skiltmyndigheten, eller eventuell dialog vedlegges søknaden.

2.2.2 Risikovurdering

Krav 2.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

I forbindelse med utarbeidelse av en arbeidsvarslingsplan, skal det utføres en risikovurdering. Denne risikovurderingen skal supplere den risikovurderingen som skal gjøres for forholdene internt på arbeidsområdet.

MERKNAD Risikovurderingen gjøres for å avdekke faremomenter knyttet til trafikken forbi arbeidsområdet.

Krav 2.1.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Risikovurderingen for arbeidsvarslingsplanen skal både vurdere risiko for arbeiderne som følge av trafikkomlegging og fare for trafikantene som følge av vegarbeidet.

Krav 2.1.2 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Risikovurderingen skal være et grunnlag for å foreslå nødvendige varslings- og sikringstiltak i forhold til trafikantene.

Krav 2.1.3 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Risikovurdering skal vedlegges søknaden om godkjenning av arbeidsvarslingsplan.

MERKNAD Hovedhensikten er at skiltmyndighet ser hvilke vurderinger som ligger til grunn for de foreslåtte tiltak. Kravet er oppfylt dersom risikovurderingen enten sendes som vedlegg til søknaden, eller innarbeides i søknadsgrunnlaget.

Dersom det er gjort andre risikovurderinger, for eksempel SHA-plan, HAZID mv, burde disse med fordel også benyttes som et grunnlag.

Søknader uten tilfredsstillende risikovurderinger sendes tilbake til ansvarshavende med krav om utarbeidelse av ny risikovurdering.

Ifølge byggherreforskriften vil byggherre allerede under prosjekteringen foreta en risikovurdering, og omtale risiko i utlysning av arbeidet. Når Statens vegvesen er byggherre vil med fordel viktige grunnlagsdata for risikovurderingen som trafikkmengde, gjeldende reguleringer mv være oppgitt i tilbudsgrunnlaget. Risikovurderinger er nærmere beskrevet i Statens vegvesens [veiledning V721 Risikovurdering i vegtrafikken](#).

Byggherre har også ansvar for at det utarbeides en SHA-plan, og for vegarbeider er arbeidsvarslingsplanen en del av, eller et supplement til, SHA-planen. SHA-planen bygger også på risikovurderinger. Det spesielle ved arbeidsvarslingsplanene er at de godkjennes av skiltmyndigheten, fordi de også ivaretar trafikantenes sikkerhet. I tillegg inneholder arbeidsvarslingsplanene vedtak om varsling og stenging, som hjemles i vegtrafikkloven.

Risikovurderinger er avgjørende for valg av rette tiltak i arbeidsvarslingsplanen. Tre enkle spørsmål inngår alltid i en slik vurdering:

- Hva kan gå galt?
- Hva kan vi gjøre for å forhindre dette?
- Hva kan vi gjøre for å redusere konsekvensene hvis det likevel skjer?

Ved utarbeidelse av risikovurdering for arbeidsvarslingsplanen er dette viktige utgangspunkt:

- hva slags veg og trafikk: hastighetsnivå, trafikkmengde kjørende, gang- og sykkeltrafikk (mengde og type),
- hvor arbeidet utføres: på vegen, like inntil vegen (innenfor vegens sikkerhetssone),

- hvilken type arbeid som utføres, hvilke faremomenter medfører det: graving, plassering av tunge gjenstander inklusive kjøretøy nær vegen, arbeidere nær passerende trafikk,
- hva kreves av varsling for å ivareta sikkerheten for arbeidere og trafikanter, hvilke faremomenter må varsles, hvilket hastighetsnivå er nødvendig, hvordan oppnå dette fartsnivået?
- hva kreves av sikring, både på tvers før arbeidsstedet og langs arbeidsområdet, hva er det plass til?
- fremkommelighet for trafikantene.

Skiltmyndighet vil om nødvendig utarbeide en grundigere risikovurdering, og ut fra denne forlange mer omfattende varsling eller sikring.

2.2.3 Innhold i arbeidsvarslingsplaner

Krav 2.2 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Arbeidsvarslingsplanen skal vise og beskrive alle:

- trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignaler som er tenkt benyttet eller endres i forbindelse med vegarbeidet
- vegstengninger, eventuell bruk av manuell trafikkdirigering og ledebil
- andre tiltak, for eksempel sikring og belysning
- relevante avstander
- tiltak som er nødvendig for å sikre framkommelighet for alle trafikantgrupper
- eventuelle krav forbundet med gjennomføring av arbeidet, arbeidstid, rekkefølge for gjennomføring av tiltak, hyppighet for tilsyn med varslingen m.m.

Krav 2.3 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved innsending av arbeidsvarslingsplanen til godkjenning skal det fremgå hvem som skal være ansvarshavende.

MERKNAD Dersom planen oversendes lenge før planlagt oppstart av arbeidene, vil en midlertidig ansvarshavende kunne benyttes som kontaktperson under saksbehandlingen. Denne personen vil også ha krav til kurs type 2.

Krav 2.4 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Før arbeidet settes i gang, skal navn på den ansvarshavende i anleggsperioden og eventuelle stedsansvarlige oppgis til skiltmyndigheten. I tillegg skal mobiltelefonnummer for disse personer oppgis.

Dersom arbeidet er av en slik karakter at det innebærer større endringer over tid og at det dermed blir nødvendig med større endringer i varsling og sikring, vil det være naturlig at det utarbeides planer for de ulike fasene.

2.2.4 Generelle arbeidsvarslingsplaner

I forbindelse med drift og vedlikehold av veger med tilhørende installasjoner, så vil det være regelmessig behov for å utføre arbeid som krever godkjente arbeidsvarslingsplaner. Slike regelmessige behov oppstår også med bakgrunn i ulike former for beredskap.

Generelle arbeidsvarslingsplaner er aktuelt for arbeidsoperasjoner av en gjentakende type og/eller av en type som man vet vil oppstå, men ikke nødvendigvis hvor og når vil oppstå. Det vil særlig være aktuelt for bevegelige eller kortvarige vegarbeider, gjerne oppgaver som omfattes av en driftskontrakt, men det er ikke begrenset til dette.

Krav 2.5 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltmyndighet kan godkjenne «generelle arbeidsvarslingsplaner» for arbeidsoperasjoner som er av en slik art at de varsles og sikres på samme måte, og som samtidig opptrer med en viss hyppighet.

Krav 2.6 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Generelle arbeidsvarslingsplaner skal ikke benyttes for «fast arbeid» (med unntak av de generelle arbeidsvarslingsplaner som legges til grunn i beredskapsplaner, jf. [retningslinje R611 Trafikkberedskap](#)).

Krav 2.7 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Generelle arbeidsvarslingsplaner skal også kunne tilbys entreprenører med arbeider som opptrer regelmessig, slik som bilberging, opprydding etter viltulykker, elektrodrift, strøm- eller fiberbrudd, og liknende.

Skiltmyndighet

Ved behandling og oppfølging av søknad om generell arbeidsvarslingsplan gjelder særskilte krav:

Krav 2.8 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Generelle arbeidsvarslingsplaner skal ikke gjelde for mer enn to kalenderår av gangen.

Krav 2.9 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Behovet og muligheten for en generell arbeidsvarslingsplan skal vurderes ut fra hvorvidt arbeidsoperasjonen, de stedlige forhold som arbeider utføres under, og risikoen arbeidet medfører, er tilstrekkelig likt fra gang til gang. Dette danner grunnlaget for de varslings- og sikringstiltak som settes inn.

MERKNAD I tillegg må arbeidets hyppighet vurderes. Generelle arbeidsvarslingsplaner er ikke tiltenkt arbeidsoperasjoner som ikke opptrer flertallige ganger i løpet av gyldighetstiden på planen (med unntak av beredskapsplaner).

Krav 2.10 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltmyndigheten skal begrunne en eventuell kortere gyldighetsperiode på en generell arbeidsvarslingsplan ut fra ulikheter i [Krav 2.9](#)

Veiledning til kravet

Dersom det ikke er samsvar mellom kravet og hyppigheten angitt i merknaden, vil dette kunne være grunnlag for å gi en kortere gyldighetsperiode.

Krav 2.11 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Generelle arbeidsvarslingsplaner skal ikke godkjennes av den/de som har byggherreansvar for oppfølging av entreprenøren.

Krav 2.12 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltmyndigheten skal ha rutiner som sørger for at det flere ganger årlig tas en gjennomgang av generelle arbeidsvarslingsplaner med hensyn til loggbøker, endringer i regelverk som påvirker godkjenningen, m.m.

Utførende virksomhet

Ved oppfølging av en generell arbeidsvarslingsplan presiseres følgende:

Krav 2.13 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal fremgå av arbeidsbeskrivelsen hvilken arbeidsoperasjon den generelle arbeidsvarslingsplanen gjelder for, og hvilke stedlige forhold den vil bli benyttet under (eksempelvis ÅDT, fartsnivå, siktforhold, tungbilandel, myke trafikanter, sesong- og døgnvariasjoner i trafikken, kollektivtrafikk, utrykningskjøretøy, m.m.), jmfør 2.2.2.

Krav 2.14 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal fremgå for hvilket område og hvilke veger den generelle arbeidsvarslingsplanen gjelder.

Krav 2.15 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal utføres en risikovurdering, jmfør 2.2.2.1.

Krav 2.16 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal fremgå i den generelle arbeidsvarslingsplanen hvem som er stedsansvarlig, og en vaktliste e.l. skal vedlegges dersom det er flere stedsansvarlige som skal benytte planen, jmfør 2.2.3.1.

Krav 2.17 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021

Loggbøker for generelle arbeidsvarslingsplaner skal innsendes skiltmyndighet minimum hver tredje måned.

Krav 2.18 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal alltid utføres en vurdering på stedet før plan iverksettes. Dersom arbeidsbeskrivelsen, risikovurderingen og de omsøkte tiltakene ikke passer forholdene på stedet, så vil ikke den generelle arbeidsvarslingsplanen være gyldig, og den skal da ikke benyttes.

Krav 2.19 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021

Den generelle arbeidsvarslingsplanen skal vike, dersom arbeidet som skal utføres under en generell arbeidsvarslingsplan kommer i konflikt med en annen, godkjent arbeidsvarslingsplan på stedet.

2.2.5 Virksomhet med ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarsling

Krav 2.20 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021

Virksomheten skal kunne dokumentere at navngitt personell har den kompetanse som kreves for å kunne være ansvarshavende for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarslingen for det enkelte arbeid.

Krav 2.20.1 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021

På steder med kompliserte forhold kan skiltmyndigheten stille større krav til erfaring og kompetanse enn kravene til opplæring i vedlegg 2.

Veiledning til kravet

Tilsvarende vil det kunne være aktuelt ved større anlegg at byggherre vurderer om anlegget krever kurs type 2. Denne vurderingen gjøres gjerne i samråd med skiltmyndighet.

Krav 2.21 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Virksomheter som ikke følger opp de krav som er stilt i arbeidsvarslingsplanene, kan nektes å få ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarsling.

Veiledning til kravet

Dette forutsetter at virksomheten ikke retter seg etter pålegg, eller har minst to ganger i løpet av tolv måneder mottatt slikt pålegg. Mer om sanksjoner i [2.7](#)

Det er en fordel at byggherre ved utlysning av arbeider, setter som krav at entreprenører bare benytter arbeidere som har de arbeidsvarslingskurs som kreves for å arbeide på veg, eventuelt krever en erklæring om dette på lik linje med HMS-erklæringer.

2.2.6 Kontakt mellom søker og skiltmyndighet

Krav 2.22 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved behandling og godkjenning av arbeidsvarslingsplanen skal skiltmyndigheten kontrollere at hensynene til sikkerhet og framkommelighet er tilfredsstillende ivaretatt. Om nødvendig vil skiltmyndigheten be om at arbeidsvarslingsplanen omarbeides av søker.

Krav 2.22.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltmyndigheten kan stille spesielle krav til tidspunkt for gjennomføring av vegarbeidene, eller sette krav om hyppigere tilsyn med varslingen enn det som er vanlig.

MERKNAD Søker må oppgi navn på en person i virksomheten som har tilstrekkelig kompetanse og myndighet til å drøfte denne type spørsmål, fordi det muligens oppstår behov for å drøfte slike tiltak nærmere. Se også [Krav 2.3](#)

Krav 2.23 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Kontakt med andre myndigheter og instanser i forbindelse med godkjenning av arbeidsvarslingsplanen skal ivaretas av skiltmyndigheten.

2.3 Godkjenning og vedtak

2.3.1 Godkjenning av arbeidsvarslingsplan

Krav 2.24 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Godkjent arbeidsvarslingsplan skal inneholde:

- henvisning til de plantegninger og eventuelle andre bestemmelser eller dokumenter som arbeidsvarslingsplanen består av. Disse dokumentene skal være merket slik at det ikke oppstår tvil om hvilken versjon av arbeidsvarslingsplanen som er godkjent.
- en oppstilling av hvilke krav som er knyttet til planen, hvis disse ikke framgår av de andre plandokumentene.
- angivelse av at godkjenningen også er vedtak etter skiltforskriften § 29 for andre offentlige trafikkskilt enn de regulerende skiltene, og etter § 30 for vegoppmerking
- angivelse av at særskilte vedtak for regulerende trafikkskilt og bruk av trafikklyssignaler er vedlagt, jf skiltforskriften §§ 26, 28 og 30
- eventuelt bestemmelse om at utførende virksomhet kan benytte manuell trafikkdirigering, og vilkår for dette, jf vegtrafikkloven § 7, annet ledd
- overføring av ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarslingen til den utførende virksomheten på angitte vilkår

Krav 2.25 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Alle dokumentene som inngår i godkjenning av arbeidsvarslingsplanen skal være undertegnet av person som har blitt tildelt myndighet til å gi slik godkjenning.

Krav 2.26 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Den som har fått myndighet til å godkjenne arbeidsvarslingsplanen, skal minst ha samme kompetanse som den som kreves hos de ansvarshavende.

MERKNAD For Statens vegvesen gjelder interne krav til kompetanse

Det er viktig at saksbehandler ikke godkjenner arbeidsvarslingsplaner for drifts- eller utbyggingsoppgaver, hvor de også ivaretar byggherrefunksjonen.

Arbeidsgiver må sørge for at saksbehandlere som blir tildelt ansvar for å godkjenne arbeidsvarslingsplaner, har eller får mulighet til å opparbeide tilstrekkelig bred kompetanse til å kunne drive slik saksbehandling forsvarlig.

Hvis det er tvil om at opplysningene i søknaden er relevante eller fullstendige, må arbeidsvarslingsplanen ikke godkjennes.

Under godkjenning vil det vurderes om det er nødvendig å fastsette bestemte vilkår for hvordan arbeidet får gjennomføres, i tillegg til det som kommer fram i søknaden. Eksempler på dette er:

- tidspunkt hvor det ikke får arbeides på grunn av mye trafikk
- krav om stedsansvarlig med kurs 2 på kompliserte veganlegg, eller rutine som sikrer at det flere ganger daglig kontrolleres at arbeidsvarslingen er korrekt og relevant
- krav om at planen suppleres med rutiner for hvordan arbeidsvarslingen trenger å revideres etter hvert som vegarbeidet endrer seg.
- krav til bruk av faseplaner dersom arbeidet har kjente endringer i løpet av anleggstiden

2.3.2 Særskilt vedtak om regulerende skilt m.m.

Et vedtak om bruk av trafikkregulerende skilt for å kunne iverksette midlertidig forbud mot trafikk, begrensning av trafikk på veg eller nedsatt fart i forbindelse med arbeid på veg er en lokal forskrift. Dette betyr at vedtaket i utgangspunktet er underlagt forvaltningslovens bestemmelser om forskrifter.

Imidlertid er det gitt tillatelse til å unnlate kunngjøring av trafikkregulerende skilt i Norsk Lovtidend, fordi oppsetting av skiltet regnes som tilstrekkelig kunngjøring. Tilsvarende regnes plikten til forhåndsvarsel og innhenting av uttalelser for å være ivarettatt hvis de rutiner som er beskrevet, blir fulgt.

Krav 2.27 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Særskilt vedtak om regulerende skilt, signalregulering eller manuell trafikkdirigering skal inneholde:

- navn på det forvaltingsorgan som har gjort vedtaket
- en klar henvisning til bestemmelsen som gir hjemmel til å treffe vedtaket (vegtrafikkloven § 7 annet ledd og skiltforskriften § 32 nr. 2)
- hvilke reguleringer og skilt som omfattes av hvert enkelt vedtak, med henvisning til relevant hjemmel i skiltforskriften (§ 26 nr. 1 fjerde ledd, § 28 nr. 3 femte ledd eller § 30 nr. 4, alternativt lovens § 7). Se også [Krav 3.40](#)
- henvisning til arbeidsvarslingsplan hvor reguleringen er vist, om nødvendig med mer nøyaktig stedsangivelse
- Eventuelle begrensninger i gyldighetstid, og krav om loggføring av når skilt er satt opp og tatt ned
- At ansvaret for gjennomføringen av reguleringen blir tillagt en utførende virksomhet (ansvarshavende), eventuelt med krav til rapportering til skiltmyndighet og eventuelt politi
- inneholde dato for når vedtaket er fattet
- nummerering av vedtak

Krav 2.27.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Vedtaket skal være underskrevet av person som skriftlig har fått tildelt myndighet til å treffe slike vedtak.

2.3.3 Kontakt mellom skiltmyndighet og andre instanser

Skiltmyndigheten har ansvaret for at andre myndigheter og instanser blir informert og får mulighet til å uttale seg i forbindelse med behandling av arbeidsvarslingsplanene. Dette gjelder både tidspunkt for gjennomføring og tiltak for å opprettholde sikkerhet og framkommelighet.

Andre myndigheter**Krav 2.28 SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Hvis arbeid på riks- eller fylkesveg får konsekvenser for det kommunale vegnettet, skal kommunene informeres og eventuelt delta i vurderingene. Tilsvarende plikter kommunene å ta Statens vegvesen med på råd hvis vegarbeid på kommunale veger får konsekvenser for riks- eller fylkesveger.

MERKNAD Konsekvensene må sees i sammenheng med tiltak som er nødvendige på det øvrige vegnettet, for eksempel økt beredskap, tiltak som krever tillatelser etter veglova mv. Dersom det kan ha slike konsekvenser, må også vegmyndighet tas med på råd. For fylkesveg vil det da være fylkeskommunen.

Krav 2.29 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

For vegarbeider på veger med stor trafikk eller vegarbeider som medfører omfattende vegstengninger, skal både arbeidsvarslingsplan og tidspunktene for gjennomføring utarbeides i samråd med politiet. Om nødvendig skal også andre utrykningsetater tas med på råd.

Krav 2.30 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltmyndighet skal alltid melde fra til politi, brannvesen og ambulanse om arbeider som medfører stenging av veg eller redusert trafikkavvikling. Dette krever at det etableres rutiner for når de utførende virksomhetene skal rapportere om arbeidet.

MERKNAD Innmelding om planlagt arbeid tillegges utførende, byggherre eller vegmyndighet dersom dette er mest hensiktsmessig med tanke på kjennskap til arbeidstid eller aktivitetsnivå.

Krav 2.31 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Politiet skal ha gjenpart av alle skiltvedtak, selv om meldeplikten etter ovennevnte regler er oppfylt.

Kollektivtrafikk

Når det planlegges å utføre arbeid i kollektivtraseer hvor det må forventes avviklingsproblemer, kontaktes de aktuelle ruteselskaper i god tid før arbeidet settes i gang. De trenger informasjon om arbeidet og varigheten av dette, og hvilke konsekvenser dette vil få for kollektivtrafikken.

Det kan også være aktuelt med rutejusteringer eller midlertidig endring av trasé for kollektivtrafikken, eller flytting av holdeplasser. Kollektivselskapene må da holdes løpende orientert under arbeidet, slik at de får tilstrekkelig tid til å planlegge endringer, og til å informere både sjåfører og trafikanter om endringene. Det er viktig å sikre god adkomst til holdeplassene også i anleggsperioden.

Det anbefales at skiltmyndighetene samarbeider med ruteselskapene om tidspunktet for gjennomføringen, slik at ulempene for kollektivtrafikken blir minst mulig.

Skoler

Hvis barns skoleveg i vesentlig grad blir berørt av vegarbeid, må skolen informeres om det forestående arbeidet. Ved større arbeider er det viktig at skolens ledelse blir tatt med på råd når det gjelder tidspunkt for arbeidet og hvilke sikringstiltak som er nødvendig. Dette gjelder også for barnehager mv.

En god dialog med skolen er vesentlig for en trygg skoleveg gjennom vegarbeidsområdet.

MERKNAD Ved vegarbeid på skoleveg er det viktig å være oppmerksom på at skolevegen vil kunne endre seg til å bli farligere. I slike tilfeller er det vesentlig at det gjøres konkrete vurderinger, og mulig tiltak, for å sikre at barns trafiksikkerhet er ivarettatt. Se [Temaanalyse av dødsulykker med gående og syklende](#), opplæringslova § 7-1 og kapittel [2.6.2](#).

Andre

Hvis det er andre grupper som blir sterkt berørt av vegarbeidene, er det en fordel at disse informeres så tidlig som mulig. Skiltmyndighet må påse at det i hele anleggsperioden sikres tilfredsstillende adkomst til alle eiendommer i området. Dette vil være særlig aktuelt ved behandling av søknad om stengt veg. Nødetaters behov for adkomst til eiendommene må også sikres.

Dersom det oppstår tvist om hva som er tilfredsstillende adkomst, vil skiltmyndigheten kunne gi faglige råd. Men om det blir snakk om erstatningsansvar, er dette primært en sak mellom grunneier og byggherre/utførende virksomhet.

2.4 Informasjon om vegarbeid

Vegmyndigheten har en informasjonsplikt overfor trafikantene generelt, og i visse situasjoner mot spesielle trafikantgrupper og/eller myndigheter. Det er forskjellige måter å gi denne informasjonen på,

avhengig av målgruppe og situasjon. Det gis informasjon til trafikantene på den aktuelle vegstrekingen, med skilt, eller via vegtrafikksentralen.

Det er svært viktig at det gis informasjon om vegarbeid til offentlige myndigheter og andre instanser i forbindelse med godkjenning av arbeidsvarslingsplaner, og mens arbeidet pågår.

Direkte til trafikantene

Ved planlagte vegstengninger eller hindringer i trafikken av lengre varighet, vil normalt vegholder sørge for annonsering i aktuelle lokalaviser. Dersom stengningen bare berører helt lokal trafikk og det er mulig å skilte omkjøring lokalt, vil det i visse tilfeller være hensiktsmessig at det i stedet benyttes direkte informasjon til de berørte (brev, sms, møter e.l.).

Ved større vegarbeider vil en god form for informasjon til trafikantene være bruk av skilt 560 «Opplysningstavle» på de aktuelle vegstrekinger. Informasjonen gis så tidlig at trafikantene får mulighet til å innrette seg etter denne. I tillegg vil en god og riktig skilting også ha en positiv informasjonsverdi i seg selv.

Bruk av 560 er vedtakspliktig og godkjennes av skiltmyndighet. Dette er nærmere omtalt i kapittel 3.

Ved store veganlegg med omfattende vegstengninger og vegomlegginger, vil det også være fordelaktig å utarbeide brosjyrer som utdeles til husstander i området eller spres på annen måte. Lokalradio/-tv og dagspresse er også mulige å benytte like før slike tiltak iverksettes.

Det er vegholders oppgave å etterse at det blir informert. Oppgaven med å informere får overlates til byggherre eller utførende. Hvis Statens vegvesen er byggherre må byggherren ta ansvar for dette. Hvis andre er byggherre, er det en fordel at den som har ansvar for driften av vegen ta ansvaret for informasjonen.

Vegtrafikksentralene

Retningslinjer for vegmeldingstjenesten er blant annet gitt i Statens vegvesens retningslinje [R612 Vegmeldingstjenesten](#).

Krav 2.32 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Vegstengning eller alvorlige hindringer for fremkommeligheten på hovedvegnettet skal meldes vegtrafikksentralen. Vegtrafikksentralen videreformidler dette til andre etter egne retningslinjer.

Veiledning til kravet

Skiltmyndighet angir i vedtaket hvilken vegtrafikksentral som er aktuell for innmeldingen

Den som har godkjent arbeidsvarslingsplanen sørger for at aktuelle instanser som politi, brannvesen, ambulanse, BaneNor, rutebilselskap, ferjeselskap osv. får direkte melding etter behov i henhold til gjeldende retningslinjer.

Det vil som oftest fremgå av arbeidsvarslingsplanen, om utførende virksomhet med ansvar for arbeidsvarsling, må levere vegmelding.

2.5 Gjennomføring av arbeidsvarslingsplanen

Krav 2.33 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Den utførende virksomhet som har ansvaret for arbeidsvarslingen, skal selv etablere rutiner for kontroll av at arbeidsvarslingen er i samsvar med arbeidsvarslingsplanen og at utstyr fyller sin tiltenkte funksjon.

MERKNAD Det er også viktig at virksomheten setter seg inn i de krav som stilles i arbeidsvarslingsplanen straks denne er godkjent av skiltmyndigheten, særlig hvis det er gjort endringer i forhold til det utkast til plan som ble sendt inn til godkjenning.

Krav 2.34 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Den ansvarshavende skal påse at varsling og sikring utføres korrekt. Når feil oppdages, skal den ansvarshavende ta initiativ til å få rettet feilene raskest mulig.

Krav 2.35 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
I arbeidsvarslingsplanen kan det stilles krav om at kontroller gjennomføres, og hyppigheten av disse.

Krav 2.36 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Den ansvarshavende skal kontrollere at all varsling og sikring er fjernet når arbeidet avsluttes, og at permanent skilting og vegoppmerking eventuelt er gjenopprettet.

Krav 2.37 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Utførende skal føre loggbok.

Krav 2.38 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Loggboka skal inneholde tidspunkt og/eller opplysninger om:

- når og hvor varsling og sikring settes ut
- når varsling og sikring er etablert
- stedfesting av varslingen og sikringen og eventuelle endringer (kilometrering)
- eventuelle vegstengninger
- tidspunkt og tid/strekning for manuell trafikkdirigering, signalregulering eller bruk av ledebil
- alle avvik fra arbeidsvarslingsplanen
- alle hendelser som påvirker trafikkavviklingen eller varsling/sikring
- alle ulykker og nestenulykker
- eventuelle interne eller eksterne kontroller
- politiets tilstedeværelse
- når varsling og sikring fjernes
- når varsling og sikring er fjernet og normalsituasjonen er gjenopprettet

Krav 2.39 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Loggboka skal sendes skiltmyndigheten (den som har godkjent arbeidsvarslingsplanen) når vegarbeidet avsluttes. Skiltmyndigheten skal kontrollere at loggbok sendes inn og sørge for at loggboka arkiveres.

Krav 2.39.1 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
Det kan settes krav om at hyppigere innsending av loggbok for langvarige arbeider.

2.6 Generelle krav til sikring og framkommelighet

2.6.1 Belysning

Krav 2.40 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

På belyste veger skal vegbelysningen opprettholdes i anleggsperioden.

MERKNAD Kravet inkluderer gang- og sykkelveger mv.

Krav 2.41 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det anlegges interimsveg med merkbart dårligere standard enn den vegen den erstatter, kan det settes opp midlertidig belysning for å unngå ulykker og sikre en akseptabel trafikkavvikling.

MERKNAD Det må tas særlige hensyn til hvilke trafikantgrupper som ferdes på interimsvegen, særlig med tanke på myke trafikanter og motorsyklister.

Det må også varsles etter regler i kapittel [3](#).

Det er viktig å vurdere belysning som tiltak ved arbeider også på strekninger eller steder som ikke har permanent belysning, men hvor belysning vil bidra til økt sikkerhet og framkommelighet.

2.6.2 Gående og syklende

Krav 2.42 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Arealet som gang- og sykkeltrafikken benytter, skal holdes fritt for arbeidsredskap, maskiner, materialer og lignende.

Krav 2.43 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Avsperringer skal utformes slik at de ikke medfører fare for synshemmede.

Krav 2.43.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom en avstengning gjør det nødvendig for gående å krysse en fortauskant, skal en lette framkommeligheten for rullestolbrukere, barnevogner mv. ved at nivåforskjellen utjevnes over en tilstrekkelig lengde.

Krav 2.44 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom man leder trafikantene over på den andre siden av vegen, skal dette skje på et egnet sted , for eksempel i et eksisterende gangfelt.

Veiledning til kravet

Skilt med tekst som ber trafikantene benytte fortauet på den andre siden av vegen får da settes opp, dersom dette står i godkjent arbeidsvarslingsplan . Det er viktig at myke trafikanter ledes på en god og ensartet måte. Gjerne med bruk av fysiske ledinger i tillegg til gode optiske virkemidler.

Krav 2.45 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Flytting av gangfelt, eller opprettelse av nye gangfelt, skal kun gjøres dersom alle krav i gangfeltkriteriene tilfredsstilles. Se også ([veiledning V127 Kryssingssteder for gående](#))

MERKNAD Gangfelt er hovedsakelig et framkommelighetstiltak, og ikke et rent trafiksikkerhetstiltak. Man må derfor utvise særlig forsiktighet ved å etablere nye, eller flytte disse.

Vegarbeid påvirker ofte barn på annen måte enn andre trafikanter. De har andre forutsetninger i trafikken. Det viser seg i måten å orientere seg på, kunnskap om trafikk og -utstyr, og begrenset evne til å forutse hendelser og håndtere risiko. Det er derfor viktig at man tar hensyn til følgende:

- Dersom vegstengninger fører til at barns skoleveg blir brukt som omkjøringsveg, må ikke barnas sikkerhet forverres. Nedsatt hastighet og bruk av fartsdempende tiltak inkluderes i vurderinger. Se også dialog med skole.
- God vegvisning på barnas premisser dersom arbeidet fører til omlegging av veg som benyttes av barn
- Arbeidsstedet sikres spesielt godt. Husk at arbeidsstedet tiltrekker seg barn, også etter arbeidstidens slutt.
- Ved gravearbeider er det veldig viktig å sikre seg at barn ikke uforvarende eller ved et uhell kan falle ned i grøfter o.l., eller at de kan komme i vegen for arbeidsmaskiner.
- Materiell, maskiner eller parkerte kjøretøy må ikke plasseres slik at det hindrer framkommeligheten på fortau eller gang- og sykkelveger, eller reduserer sikten ved krysningspunkt for skolebarn.

2.6.3 Arbeidsområdet

Krav 2.46 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Begrensningen av arbeidsstedet skal være merket, slik at det tydelig fremgår hvilket areal som er avstengt for trafikanten.

Innsnevring av kjørebane markeres med minst 3 hindermarkeringer (Se [Krav 3.167](#)). Hvis mer enn halvparten av et kjørefelt sperres, benyttes varselpanel for å markere sperringen, se [Krav 3.231](#)

Til varslings langs arbeidssted benyttes hindermarkeringer, trafikkjegler eller trafikkysylindere. For å markere slutten på vegarbeidsområdet vil det i mange tilfeller være bra å benytte gulgrønt skilt 560 «Opplysningstavle» med teksten «Vegarbeid slutt» slik at det klart fremgår at vegarbeidet er slutt. [Krav 3.1](#)

All innkjøring av arbeidsmaskiner og transport av gods eller masse inn/ut av arbeidsområdet planlegges slik at sikringen ikke åpnes mot ferdselsretningen.

Krav 2.47 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Materiell, maskiner e.l. skal ikke komme utenfor arbeidsområdet, uten at særlige tiltak iverksettes.

MERKNAD Med tiltak menes her varslings, sikring eller kombinasjon av disse i tråd med godkjent arbeidsvarslingsplan

Dersom det er benyttet sikring, er det viktig at arbeiderne som hovedregel, oppholder seg innenfor det sikrede området. Ved arbeid på venstre felt på veger med fire eller flere felt, er det viktig å planlegge hvordan arbeiderne kommer til/fra arbeidsområdet slik at man får kryssing av færrest mulig felt.

Midtdeler er ikke oppholdssted, eller lager for maskiner eller utstyr.

Ventende maskiner og kjøretøy parkeres slik at de ivaretar hensyn til trafiksikkerhet og trafikkavvikling. [Krav 2.48](#)

Krav 2.48 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Trafikkreglenes bestemmelser om parkering skal følges.

MERKNAD Private kjøretøy må ikke parkeres inne på arbeidsområdet, slik at arbeidsområdets utstrekning blir større enn nødvendig. Slike kjøretøy må heller ikke hensettes slik at de skaper trafikkmessige problemer.

2.6.4 Kjørefeltbredder

For å unngå ulykker på grunn av feilvurderinger av vegbredden, og for å sikre framkommelighet, er det viktig at gjenværende kjørebane har plass til enten ett eller to felt, og ikke er «et-og et halvt felt».

Når en kjørebane med tovegstrafikk i utgangspunktet har en bredde på 6,0 meter eller mer, anbefales det at tilgjengelig bredde mellom utsatte sikringer og/eller varslinger er:

- Maksimum 3,5 meter for ett kjørefelt,
- Minimum 6,0 meter for 2 kjørefelt.

MERKNAD Det er viktig å unngå kjørefeltbredder på 3,5–6,0 meter. Dette er for å forebygge misforståelser og feilvurdering av vegbredder dersom det ikke gjøres tiltak, som for eksempel regulering med skyttelsignalanlegg.

Ved valg av løsning, må risikovurderingen blant annet ta opp:

- Vil brede kjøretøy, inklusive spesialtransporter som er bredere enn vanlige kjøretøy, henvises til andre veger, eller er det mulig å utvide kjørefeltet hvis slike transportere må passere?
- Hvis kjørebanen blir for smal til at to kjøretøy greier å passere hverandre, er det mulig å anlegge møteplasser, eller må trafikken reguleres slik at møting unngås?

2.6.5 Trafikkavvikling

Det er svært viktig at vegarbeid organiseres slik at det ikke oppstår unødige store forsinkelser for trafikantene. Trafikkvolumets størrelse vil kunne gjøre at det oppstår køer og forsinkelser selv ved enkle arbeider. Noen ganger vil det likevel være nødvendig å stenge veger eller kjørefelt i korte perioder.

Hvis ikke annet er bestemt i arbeidsvarslingsplanen, burde større forsinkelser enn angitt i [Tabell 2.1](#) og stengning av veg eller kjørefelt angitt i [Tabell 2.2](#), unngås.

Tabell 2.1 — Anbefalt største akseptable forsinkelse (anvendes ved kortvarige stengninger eller kødannelser på grunn av redusert kapasitet)

ÅDT (Kjøretøy/døgn)		Forsinkelse
Veg med < 4 felt	Veg med 4 eller flere felt	
<= 5000		15 min
5 - 10 000	<= 30 000	10 min
> 10 000	> 30 000	5 min

Tabell 2.2 — Anbefalt arbeidsperiode for vegarbeid som hindrer trafikk (gjelder kortvarig stengning av kjørefelt for å unngå uakseptable forsinkelser)

ÅDT (Kjøretøy/døgn)		Arbeidsperiode
Veg med < 4 felt	Veg med 4 eller flere felt	
<= 5000		Hele døgnet
5 - 10 000	<= 30 000	09-14 og 19-06
> 10 000	> 30 000	21-06

Ved godkjenning av arbeidsvarslingsplaner er det viktig å vurdere om det er spesielle forhold som det også må tas hensyn til:

- nærliggende ferjeleie, unngå forsinkelser like før ferjeavgang
- veger og tidspunkt med spesiell stor utfartstrafikk
- spesielle tilstelninger som store idrettsarrangement, messer og liknende

Når det tillates at kapasiteten reduseres, angis dette som spesielle vilkår ved godkjenning av arbeidsvarslingsplanen.

2.6.6 Arbeid i tunneler

Tunnel har ikke særbestemmelser når gjelder varsling og sikring i denne vegnormalen. Minstekravene gjelder på lik linje med annet vegarbeid i dagen. Det er utarbeidet [sjekkliste for ledebil i tunnel](#), som burde benyttes dersom det er tillatt med trafikk i tunnelen, ved styrt trafikkavvikling, samtidig som arbeidet foregår.

De nødvendige tiltakene som iverksettes ved gjentakende vegarbeider, som for eksempel driftsoppgaver, burde være beskrevet i beredskapsplanen dersom slik plan foreligger. Det burde også vurderes å lage en midlertidig beredskapsplan for arbeidet.

2.7 Sanksjoner

Skiltforskriften gir hjemmel for tre typer sanksjoner:

- 1) § 34 nr. 1 gir hjemmel for at ethvert arbeid kan stanses dersom forholdet kan utgjøre en fare, eller om varsling eller sikring ikke er utført i henhold til godkjent plan el. og dette skaper vesentlig ulempe for trafikantene.
- 2) § 34 nr. 2 gir hjemmel for at delegering av ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarslingsplan kan unnlates eller trekkes tilbake for kortere eller lengre tidsrom dersom utførende ikke retter seg etter pålegg, eller om utførende i løpet av tolv måneder har mottatt to slike pålegg, uavhengig av om disse i ettertid er fulgt opp.
- 3) § 37 gir hjemmel for at utgifter skiltmyndigheten måtte få i forbindelse med andres arbeidsvarsling kan kreves dekket, dersom arbeidet er gitt tillatelse etter veglova § 32.

Skiltforskriften § 34 nr. 1

Ifølge § 34 nr. 1 kan ethvert arbeid stanses av skiltmyndighet eller politi inntil de nødvendige tiltak er iverksatt dersom forholdene utgjør en fare.

MERKNAD 1 Vegarbeid utgjør alltid en fare i forhold til normalsituasjonen, men denne faren reduseres gjennom de krav som stilles i arbeidsvarslingsplanen. En fare som tilsier stans i arbeidet må vanligvis innebære et alvorlig avvik fra arbeidsvarslingsplanen, eller en situasjon som ikke var forutsatt i planen.

Krav 2.49 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Pålegg om å rette arbeidsvarslingen eller stanse arbeidet skal være skriftlig pålegg fra skiltmyndigheten.

MERKNAD Eventuelt muntlig pålegg på arbeidsstedet følges opp med skriftlig vedtak så raskt som mulig for etterprøvbarehet.

Veiledning til kravet

For å kunne pålegge virksomheten å stanse arbeidet på bakgrunn av fare, må det først være påvist en alvorlig fare. Dessuten må situasjonen være slik at faren blir redusert ved at arbeidet stanses.

Ifølge skiltforskriften § 34 nr. 1 kan arbeidet også stanses dersom varsling eller sikring ikke er utført i henhold til godkjent plan e.l. og dette skaper vesentlige ulemper for trafikkavviklingen. Tilsvarende må situasjonen være slik at trafikkavviklingen gjenopprettes, og nye farer ikke oppstår, ved at arbeidet stanses.

I de fleste tilfeller vil etablering av varsling og sikring i samsvar med arbeidsvarslingsplanen være det som mest effektivt fjerner faresituasjonen.

Arbeid kan også stanses med hjemmel i § 34 nr.1 selv om arbeidsvarslingsplanen er fulgt, men da på bakgrunn av at forholdet kan utgjøre en fare. Skiltmyndigheten må da sørge for at arbeidsvarslingsplanen blir endret og godkjenne den reviderte planen før arbeidene får fortsette.

Krav 2.49.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Alle slike pålegg skal arkiveres som grunnlag for eventuell senere nekting av ansvarsrett for arbeidsvarsling.

Veiledning til kravet

Pålegget er også av offentlig interesse, og derfor arkivverdig og journalpliktig. Dokumentasjon må skje etter gjeldende retningslinjer for den etat som utsteder pålegget.

Krav 2.50 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

I tillegg til det som er nevnt tidligere i dette kapittel, kan Statens vegvesen stanse alle arbeider på riks- og fylkesveg umiddelbart dersom:

- det ikke foreligger godkjent arbeidsvarslingsplan
- arbeidene som utføres ikke er i samsvar med godkjent arbeidsvarslingsplan

Krav 2.50.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Statens vegvesen kan stanse alle arbeider på riksveg umiddelbart, dersom det ikke foreligger arbeids- eller gravetillatelse.

MERKNAD Før arbeidene stanses må det vurderes hvilken trafikkfare dette medfører, og om virksomheten som utfører arbeidene, må pålegges å gjennomføre varslings- og sikringstiltak før arbeidet stanses.

Skiltforskriften § 34 nr. 2

I skiltforskriftens § 34 nr. 2 heter det at delegering av ansvar for gjennomføring og oppfølging av skiltplan kan unnlates eller trekkes tilbake for kortere eller lengre tid dersom utførende virksomhet ikke retter seg etter pålegg gitt av skiltmyndigheten, vegmyndigheten eller politi, eller om utførende virksomhet i løpet av tolv måneder har mottatt to slike pålegg, uavhengig av om disse i ettertid er fulgt opp.

Slike pålegg må inneholde varsel om at unnlates av å følge opp pålegg, vil kunne medføre at delegering av ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarslingsplanen trekkes tilbake. Varselet må angi

hvor lenge det vil være aktuelt å holde tilbake ansvaret for gjennomføring og oppfølging av planen. Det anbefales at perioden er på 3-6 måneder første gang en virksomhet nektes ansvar. Senere økes dette til ett år.

En virksomhet vil kunne fratas ansvar for gjennomføring og oppfølging av arbeidsvarslingsplanen for et arbeid, mens arbeidet pågår. Slik nekt vil innebære at arbeidet må stanses inntil virksomheten har funnet noen som vil påta seg ansvaret for arbeidsvarslingen mens arbeidet fullføres.

MERKNAD 4 Når skiltmyndigheten finner at en virksomhet for en periode nektes ansvar for arbeidsvarsling, må virksomheten varsles skriftlig om denne sanksjonen. Sanksjonen må inneholde en henvisning til grunnlaget for sanksjonen, og angi for hvilken periode virksomheten vil bli nektet ansvar. Sanksjonen må også omtale klagerett.

I tillegg til de sanksjoner som er omtalt her, kan vegmyndigheten med hjemmel i vegloven § 58 rette feil ved vegen (for utførendes regning) etter at arbeidene er fullført, for eksempel skilt som ikke gjenopprettet eller vegdekker som ikke er satt i skikkelig stand.

3 Varsling

Det skilles mellom varsling og sikring. Hensikten med varsling er å:

- gjøre trafikantene oppmerksom på at vegarbeid foregår,
- informere trafikanten om type arbeid,
- regulere trafikken,
- lede trafikken sikkert forbi arbeidsområdet.

Varslingen gir kun økt sikkerhet for arbeidere og trafikanter når den er korrekt satt opp og blir etterfulgt. Varslingen gir ingen sikkerhet for arbeidere og trafikanter dersom uhellet skulle være ute.

Skiltede reguleringer må ikke ha lenger utstrekning enn nødvendig, og varslingsutstyr plasseres slik at det er tydelig for trafikk i begge retninger hvor vegarbeidsområdet starter og slutter.

Krav 3.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal klart fremgå når det er slutt på vegarbeidsområdet og på strekninger med spesielle reguleringer.

Veiledning til kravet

Varsling utføres på en slik måte at trafikantene avpasser hastighet og kjøreadferd etter forholdene på stedet i tide, og slik at det ikke oppstår tvil om hvordan det må kjøres forbi vegarbeidsområdet.

Dersom det ikke går klart frem av vegarbeidsområdet, eller vegarbeidsområdet for eksempel har en veldig lang utstrekning, vurderes det om det er hensiktsmessig å benytte skilt 560.689 (se [Tabell 3.3](#))

Krav 3.2 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det skal utarbeides arbeidsvarslingsplaner som krever mer avansert bruk av skilt, signaler eller oppmerking enn det som er beskrevet i denne vegnormalen, skal vegnormalene N300, N302, N303 samt andre relevante håndbøker og veiledninger benyttes som grunnlag for planleggingen

MERKNAD Betydning, utforming og anvendelse av trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignaler er beskrevet i skiltforskriften og vegnormalene ([vegnormal N300 Trafikkskilt](#), [N302 Vegoppmerking](#) og [N303 Trafikksignaler](#)). I denne vegnormalen (N301) gis utdypende bestemmelser om både utforming og anvendelser av skilt, trafikksignaler og vegoppmerking i forbindelse med arbeidsvarsling. Disse bestemmelsene avviker muligens fra bestemmelsene som gjelder for permanent bruk av slikt utstyr.

Tekniske krav til varslings- og sikringsutstyr er gitt i [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#), [NA-rundskriv 2015/12 - Endring av krav til synlighetstøy og stoppspak i håndbok N301 og R310](#) og [NA-rundskriv 2020/5 - Tekniske krav til LED variable trafikkskilt](#).

3.1 Trafikkskilt, generelt

3.1.1 Størrelse, utforming og kvalitet

Skiltstørrelse

Krav 3.3 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltstørrelse for arbeidsvarsling på vanlige veger skal være middels størrelse (MS). På motorveger og på veger med fartsgrense over 80 km/t, skal det benyttes stor størrelse (SS).

Krav 3.3.1 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Andre skiltstørrelser kan benyttes i følgende tilfeller:

- Ved spesielle behov avdekket i en risikovurdering kan større skilt benyttes, også skilt med overstørrelse (OS).
- Dersom midtdeler eller skulder er smale, kan mindre skiltstørrelser benyttes, men det må da sikres at skiltene er tilstrekkelig synlige.

Veiledning til kravet

Ved smal midtdeler eller skulder, må mindre skiltstørrelse enn OS ikke benyttes.

Krav 3.4 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved skiltkombinasjoner skal skiltene tilpasses hverandre slik at trafikanten oppfatter skiltene til å være like store. Størrelsen på det minste skiltet skal da økes.

Skiltutforming**Krav 3.5 SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt som brukes til arbeidsvarsling skal ha standard utforming i samsvar med [vegnormal N300 Trafikkskilt](#) hvis ikke annet er angitt i denne vegnormalen.

Veiledning til kravet

Dette gjelder også krav til teksthøyder, border mv.

Krav 3.6 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Fargen på skiltene skal være som beskrevet i [Figur 3.1](#).

Bruk av skilt med fluorescerende gulgrønn og oransje bunnfarge

MERKNAD Når skiltforskriften benytter begrepet «gul bunnfarge» for midlertidig skilting, menes fluorescerende gulgrønn farge, jf. Del 1 av [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#).

Forskriften sier at gulgrønn bunnfarge bare kan benyttes i forbindelse med vegarbeid for fareskilt, underskilt og skiltene 530–539. Dette betyr at slike skilt ikke får være gulgrønne ved tilstelninger eller ved annen midlertidig skilting.

I tillegg har Vegdirektoratet fastsatt vegnormalkrav (bindende for alle skiltmyndigheter) som sier at for skiltene 362 og 530–538 må gulgrønn farge bare benyttes i forbindelse med vegarbeid og ikke i forbindelser med tilstelninger og annen midlertidig skilting.

Skilt 539 må alltid ha gulgrønn bunnfarge. Alle midlertidige 560-skilt må ha gulgrønn bunnfarge, selv om det i forskriften er gitt anledning til å benytte oransje bunnfarge for opplysning om omkjøring.

Skilt	Bunnfarge	
	Vegarbeid	Annet midlertidig
Fareskilt	Gulgrønn	Som permanent skilt
Vikeplikt- og forkjørsskilt	Som permanent skilt	Som permanent skilt
Forbudsskilt	Som permanent skilt	Som permanent skilt
Unntak: skilt 362	Gulgrønn	Som permanent skilt
Påbudsskilt	Som permanent skilt	Som permanent skilt
Opplysningsskilt	Som permanent skilt	Som permanent skilt
Unntak: skilt 530-538 skilt 539 skilt 560	Gulgrønn	Hvit
	Gulgrønn	Gulgrønn
	Gulgrønn	Gulgrønn
	Gulgrønn	Gulgrønn
Underskilt	Gulgrønn /	Hvit*
Markeringsskilt	Rød	Rød
Vegvisning	Oransje	Oransje

Figur 3.1 — Farge på skilt som benyttes til arbeidsvarsling (* Hvit bunnfarge på underskilt til hovedskilt med hvit bunnfarge.)

Tekniske krav

Krav 3.7 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Alle midlertidige skilt for vegarbeid, unntatt skiltene 362/364 ved slutten av strekning med særskilt fartsgrense, skal ha skiltfolie klasse 3, jf. Del 1 og 4 av [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#)

Krav 3.8 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Fargekoordinater skal tilfredsstille krav beskrevet i del 1 i [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#).

For variable skilt som benyttes til arbeidsvarsling finnes også [veiledning V321 Bruk av variable trafikkskilt](#).

Brukskrav til midlertidig skilt

Krav 3.9 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Under bruk skal midlertidige trafikkskilt benyttet til vegarbeid tilfredsstille følgende krav:

- Refleksevnen skal ikke være betydelig svekket på grunn av slitasje på skiltoverflaten eller nedsmussing
- Minst 90 prosent av skiltsymbol eller bord skal være uskadd.

MERKNAD For å kontrollere refleksevne, er følgende metode mulig å benytte:

Skiltet må være godt synlig i mørket i en avstand som angitt i [Tabell 3.1](#), når det observeres fra førerplassen i en stillestående personbil med tente nærllys, samtidig som annet motgående kjøretøy med nærllys er plassert 10 meter bortenfor skiltet.

Stabilitet

Krav 3.10 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Skilt som benyttes til arbeidsvarsling skal tåle belastninger fra passerende trafikk og normale vær- og vindforhold uten å velte, bli snudd eller flyttet sidelengs.	
MERKNAD Hva som er normale vær- og vindforhold, vil være avhengig av stedlige forhold. Om det normale på stedet er mye vind, må dette være førende for dimensjoneringen.	

Fundamenter

Krav 3.11 KAN	Gjeldende fra 30.09.2021
Flyttbare fundamenter plassert oppe på bakken kan benyttes dersom kravene til stabilitet tilfredsstilles.	
Krav 3.12 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Fundamenter på områder med gangtrafikk skal være utformet, merket eller plassert slik at de ikke medfører snublefare, heller ikke for synshemmede.	
Krav 3.13 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Overkjørbare fundamenter skal være utformet slik at det ikke kan oppstå stor fare for skade dersom de blir på- eller overkjørt.	
Krav 3.14 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Ikke-overkjørbare fundamenter skal merkes og eventuelt sikres dersom de plasseres slik at det er stor fare for at de blir påkjørt.	

Stolper og fester

Krav 3.15 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Krav til stolper og fester i retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr skal tilfredsstilles, bortsett fra at det kan benyttes festeanordninger som er lettere å åpne ved oppsetting eller nedtaking av skilt.	

Skiltkanter og baksider

Krav 3.16 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Skiltutstyr med skarpe kanter skal plasseres på en slik måte at det ikke medfører fare for myke trafikanter på fortau eller gang- og sykkelveger.	
<i>Veiledning til kravet</i>	
<i>Skilt må enten plasseres høyere enn 2,2 meter, flyttes bort fra fortau eller gang- og sykkelveger, eller slik at skiltkanten er beskyttet. Se også Krav 3.33</i>	
Krav 3.17 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Dersom skilt eller skiltutstyr er plassert slik at det er fare for at trafikanter treffer skiltutstyrets bakside, skal skiltstolpe eller skiltets bakside gjøres synlig med retroreflekterende tape med rød, oransje eller gulgrønn farge. Slike markeringer skal ikke kunne forveksles med ordinær skilting.	

Sammenleggbare skilt

Krav 3.18 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Sammenleggbare skilt kan brukes ved korte stopp på veger uten særlig krevende trafikkmiljø, ved spesielle arbeidsoperasjoner som bilberging, registrering og kontroll.

Krav 3.19 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Sammenleggbare skilt kan avvike fra kravene til høyde.

Veiledning til kravet

Se også [Krav 3.32.1](#)

Krav 3.19.1 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Når risikoen for arbeidere eller trafikanter blir høy, kan det i tillegg brukes gult blinksignal over skiltet.

3.1.2 Plassering av trafikkskilt

Generelt

Krav 3.20 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt skal plasseres på en slik måte at de er til minst mulig fare eller hinder for trafikantene.

MERKNAD Skiltoppsettet (fundament, stolpe, skilt) skal ikke medføre stor fare ved eventuell påkjørsel eller konflikt med myke trafikanter. Se også krav i kapittel [3.1.1](#)

Skiltstolper plasseres mest mulig loddrett.

Sikt

Krav 3.21 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt som benyttes til arbeidsvarsling skal plasseres slik at det er fri sikt fram til skiltet i minimum den avstand som er vist i [Tabell 3.1](#).

Tabell 3.1 — Krav til minimum fri sikt fram til midlertidig trafikkskilt i forbindelse med vegarbeid

Fartsgrense	30	40	50	60	70	80	90	100
Sikt (m)	30	40	50	70	90	100	120	140

Avstand mellom skilt

Krav 3.22 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Avstanden mellom permanente skilt og midlertidige skilt i forbindelse med arbeidsvarslingen kan ikke være mindre enn 50 meter utenfor tettbygd strøk, og ikke mindre enn 30 meter i tettbygde strøk.

Skiltkombinasjoner

Krav 3.23 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Midlertidige skilt skal ikke settes på samme stolpe som permanente skilt som skal være synlige i arbeidsperioden.

Dersom permanent skilting endres som følge av arbeidsvarslingen, gjøres dette ved å fjerne dem, bytte dem ut med arbeidsvarslingsskilt eller dekke dem til. Enkelte skilt kan også settes helt eller delvis ut av funksjon ved bruk av skilttape, se kapittel [3.1.3](#).

Skilt på begge sider av vegen

Krav 3.24 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 362 «Fartsgrense» skal settes opp på begge sider av vegen på det sted fartsgrensen reduseres.

Krav 3.25 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Oppheving av særskilt fartsgrense med skilt 364 eller skilt 362 kan gjøres med ensidig plassert skilt.

MERKNAD Oppheving må være tosidig på vegnett som krever dette, se [Krav 3.27](#)

Krav 3.26 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

På vanlig tofelts veg kan arbeidsvarslingsskilt plasseres bare på høyre side av vegen, men en risikovurdering kan vise behov for skilt på begge sider av vegen.

MERKNAD Skilt 362 "Fartsgrense" må settes opp på begge sider av vegen der fartsgrensen reduseres, se [Krav 3.24](#)

Krav 3.27 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

På motorveger, andre flerfeltsveger og veger med høyt hastighetsnivå eller stor trafikkmengde, skal det settes opp skilt på begge sider av kjørebanelen.

Veiledning til kravet

Med høyt hastighetsnivå tenkes fartsgrenser over 80 km/t på tofeltsveg. Med stor trafikkmengde tenkes ÅDT over 15 000 utenfor tettbebygd strøk på tofeltsveg. På disse tofeltsvegene skiltes det på begge sider av kjørebanelen dersom man er innenfor kriteriene. For andre tofeltsveger med lavere fartsgrenser eller lavere trafikkmengder, kan det fortsatt være behov for å skilte på begge sider av kjørebanelen. Dette vil da være noe som håndteres innenfor [Krav 3.26](#)

Plassering

Krav 3.28 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt skal plasseres utenfor kjørebanelen.

Krav 3.28.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom avstanden til kjørebanelkant blir større enn 3 meter, skal skiltstørrelse eller teksthøyde økes.

Veiledning til kravet

Det beste er å unngå større avstand enn 3 meter. Dersom det likevel er nødvendig med større avstand, må man øke størrelsen på skiltet, slik at det fortsatt blir leselig for trafikantene. Krav til størrelse fremgår av [Krav 3.3](#) og [N300 Trafikkskilt](#).

Krav 3.28.2 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt som settes på vegskulder, skal settes opp på en slik måte at skilt og oppsetningsutstyr representerer minst mulig fare for trafikantene. Dersom utstyr blir stående på vegskulder når det ikke er i bruk, skal dette markeres med kjegler eller hindermarkering.

Krav 3.29 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Om vinteren skal skiltene ikke plasseres slik at de gjør det vanskelig å brøyte, og skiltoppsettet skal være stabilt nok til å tåle brøyting.

Krav 3.30 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
Skilt kan plasseres på tilhenger, kjøretøy eller arbeidsredskap.

Krav 3.31 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Dersom det er fortau langs vegen, skal skiltene plasseres slik at de ikke står unødig i vegen for fotgjengere. Fri fortausbredde forbi skilt og skiltfundament skal være minimum 1,7 meter. Samme krav gjelder på gang- og sykkelveg.
MERKNAD Skilt på fortau eller gang- og sykkelveg, må enten plasseres høyt (se krav til høyde), flyttes bort fra fortau eller gang- og sykkelveg, eller ha beskyttet sidekant, slik at skiltkanten ikke vil kunne skade passerende.

For øvrig gjelder reglene i [vegnormal N300 Trafikkskilt](#) med hensyn til plassering av trafikkskilt.

Skilthøyde

Ved plassering av skilt, er det viktig å vurdere fare for skade på kjøretøy og trafikanter. Dette tas hensyn til når man bestemmer høyden fra bakken til underkant av laveste skiltplate.

Krav 3.32 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Høyden fra bakken til underkant av laveste skilt skal ikke være mindre enn 1,0 meter. Dette gjelder ikke hindermarkeringsskilt og skilt plassert på kjøretøy.

Krav 3.32.1 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Sammenleggbare skilt som kun brukes i inntil 4 timer, kan avvike fra kravene til høyde.

Veiledning til kravet

Se også [Krav 3.19](#)

Krav 3.33 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Høyden fra bakken til underkant av laveste skilt på steder med gang- og sykkeltrafikk, skal ikke være mindre enn 2,2 meter.

MERKNAD Der dette kravet ikke er mulig å oppfylle, må det alternativt benyttes skiltoppsett som sikrer at trafikantene ikke vil kunne skade seg på skarpe skiltkanter, stolper o.l. Se [Krav 3.16](#)

3.1.3 Endring, tildekking, fjerning av skilt

Endring av skilt med tape

Krav 3.34 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Ved endring av skilt med skilttape, skal det benyttes oransje tape med svart bord, jf del 4 av [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#)

Krav 3.35 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Opplysningsskiltene 530–538, skilt 560 «Opplysningstavle» samt service- og vegvisningsskilt kan settes helt eller delvis ut av kraft ved bruk av skilttape.

MERKNAD For skiltene 530–539 er det best om nytt skilt med gulgrønn bunnfarge benyttes i stedet for endring med oransje tape ved fast arbeid. Se også [Krav 3.36](#)

Det må ikke brukes skilttape på midlertidige skilt 560 for å vise at det ikke gjelder, se [Krav 3.145](#). Teksten må heller utformes slik at budskapet blir entydig.

For vegvisningsskilt er det best at mål som strykes, får ny visning på oransje skilt.

Krav 3.36 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

For skiltene 530–538 skal det først vurderes å benytte midlertidig skilt med gulgrønn bunnfarge for å sette skiltene ut av kraft.

Krav 3.36.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Enkeltsymbol på skiltene 530 - 538, kan settes ut av funksjon med tape plassert i kryss oppå symbolet.

Krav 3.37 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Når et enkelt visningsmål på vegvisningsskilt ikke er gjeldende, skal dette markeres med en horisontalt plassert skilttape over visningsmålet.

MERKNAD Tapebredden avhenger av teksthøyden, jf del 4 av [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#) og [fellesbestemmelser i vegnormal N300](#)

Krav 3.38 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom hele skilt skal settes ut av kraft, skal det benyttes tapebredde 75 mm til å lage et kryss over skiltet.

MERKNAD Hvilke skilt som er tillatt å sette helt eller delvis ut av kraft, er angitt i [Krav 3.35](#). Se også [Krav 3.121](#) og [Krav 3.122](#).

Krav 3.39 **SKAL**

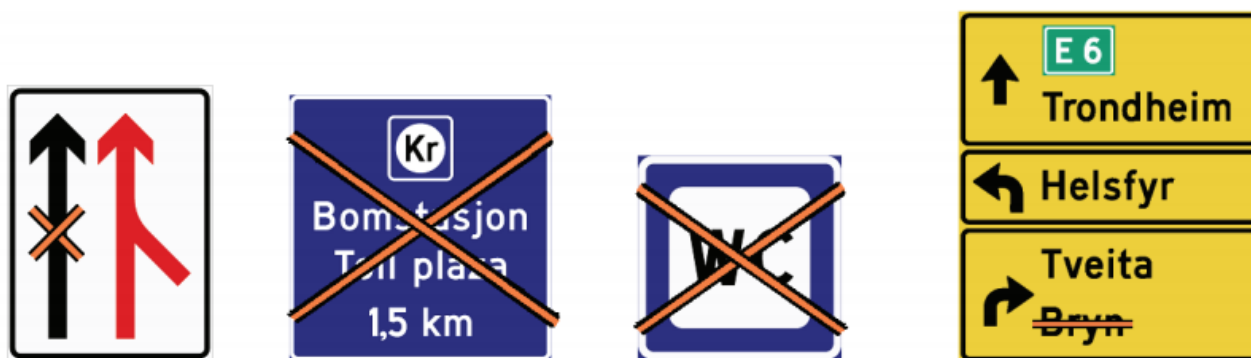
Gjeldende fra 30.09.2021

Andre skilt enn opplysningsskiltene 530–538, skilt 560 «Opplysningstavle» samt service- og vegvisningsskilt, skal fjernes eller tildekkes om budskapet må settes ut av kraft.

Krav 3.39.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Oransje tape skal ikke benyttes på gulgrønne skilt.

Figur 3.2 — Eksempler på skilt som får endres med oransje tape

Tildekking eller fjerning av permanente skilt

Krav 3.40 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal fremgå av arbeidsvarslingsplanen hvilke permanente skilt som ikke skal gjelde i arbeidsperioden. For regulerende skilt (forkjørings-, vikeplikt-, forbuds-, påbuds- og opplysningsskilt) skal det i tillegg foreligge særskilt vedtak om dette.

Veiledning til kravet

Se også kapitlene [2.2.3](#) og [2.3.2](#)

Krav 3.41 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Permanente skilt som ikke skal gjelde i arbeidsperioden, og som ikke kan oppheves med tape (se [Krav 3.35](#)), skal enten fjernes, tildekkes eller vendes slik at skiltbudskapet ikke er synlig.

MERKNAD Av hensyn til arbeidernes sikkerhet, vil det i enkelte tilfeller være hensiktsmessig å snu skilt slik at skiltflaten vender bort fra vegen. Det er da viktig å kontrollere at det ikke oppstår misforståelser ved at skiltet blir synlig for andre trafikantgrupper.

Skiltene festes slik at det ikke oppstår skade dersom de løsner, og slik at det ikke er lett for uvedkommende å snu skiltet så det blir synlig for trafikantene igjen.

Det må også påses at det ikke oppstår fare for skade ved at noen kjører på eller går på skiltet fra siden, for eksempel på grunn av dårlig synlighet ved vanskelige lysforhold.

Krav 3.42 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

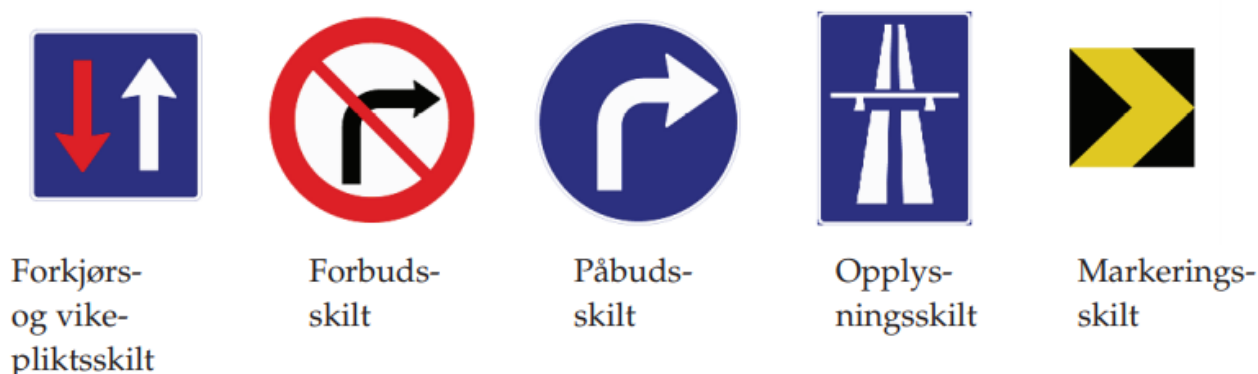
Ved tildekking av skilt, skal dette gjøres slik at tildekkingen ikke ødelegges i løpet av arbeidsperioden på grunn av vær og vind, hærverk eller andre årsaker.

Krav 3.42.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal føres tilsyn med at tildekkingen fungerer som forutsatt.

MERKNAD Variable, lysende skilt må ikke skinne gjennom tildekkingen.

Figur 3.3 — Eksempler på skilt som ikke kan endres med oransje tape

Endring og avslutning av arbeidsvarsling

Krav 3.43 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Arbeidsvarslingsskilt som ikke skal gjelde for eksempel om natten eller i helger, skal tildekkes eller fjernes etter samme regler som for permanent skilting.

Krav 3.44 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Alle skilt som har vært benyttet til arbeidsvarsling, skal fjernes når arbeidet er utført.

Krav 3.45 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom permanente skilt har vært fjernet eller tildekket under arbeidsperioden, skal disse settes opp eller klargjøres igjen, når arbeidet er utført.

3.2 De enkelte trafikkskilt

De skilt som omtales her, er bare de som er mest aktuelle i forbindelse med varsling av arbeid på veg. Omtalen av de enkelte skilt er ikke fullstendig, og må oppfattes som tilleggsbestemmelser og informasjon i forhold til det som står beskrevet i del 1-del 5 i [vegnormal N300 Trafikkskilt](#).

3.2.1 Fareskilt

Figur 3.4 — Skilt 106 Smalere veg

Krav 3.46 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved vegarbeid kan skilt 106.1 anvendes uavhengig av hvilken side av vegen arbeidet foregår på.

Krav 3.47 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved større arbeid eller arbeider av lengre varighet som medfører innsnevring på en side av vegen, kan skiltene 106.2 og 106.3 benyttes.

Krav 3.47.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved bruk av skilt 106.2 og skilt 106.3 skal disse settes opp korrekt i forhold til hvilken side innsnevringen er på.

Figur 3.5 — Skilt 108 Ujevn veg Krav 3.48 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 108 skal benyttes dersom det er farlige ujevnheter trafikanten må gjøres oppmerksom på.

Figur 3.6 — Skilt 109 Fartshump Krav 3.49 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 109 skal bare benyttes i forbindelse med vegarbeid når det er lagt ut spesielle fartsdempere ved arbeidsstedet.

Veiledning til kravet

Med spesielle fartsdempere menes at det etableres fartshumper på grunn av vegarbeidet.

Midlertidige fartshumper anlegges fortrinnsvis med samme utforming som permanente fartshumper for 30,40 eller 50 km/t.

Midlertidige fartshumper av plast, gummi eller liknende er ikke tilrådelig, ettersom disse medfører at mange trafikanter kjører meget sakte over humpen. Disse har ofte også konsekvenser for andre trafikanter som sykkel, motorsykkel, mv.

Figur 3.7 – Skilt 110 Vegarbeid

Krav 3.50 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 110 skal være det første varsel trafikanten får om at det pågår vegarbeid.

MERKNAD Skilt 110 anvendes for å varsle trafikantene om at de kommer til et sted hvor det pågår vegarbeid og at det derfor er nødvendig å utvise særlig aktsomhet.

Skiltet varsler om at det kan være personer i arbeid på eller nær vegen; at det kan være maskiner eller kjøretøy på eller nær vegen; at vegen eller deler av vegen kan være avspærret eller om andre forhold som krever særlig aktsomhet.

Krav 3.51 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 110 kan benyttes i kombinasjon med underskilt 802 «Avstand» som viser avstanden fram til arbeidsstedet eller underskilt 804 «Utstrekning» som viser lengden på strekningen med vegarbeid.

Krav 3.51.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltet kan også benyttes sammen med underskilt 808 «Tekst» for å fortelle hva slags vegarbeid som pågår.

Veiledning til kravet

Tekster til underskilt 808 «Tekst», er omtalt under skilt 808 ([Tabell 3.4.](#))

Krav 3.52 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

I kombinasjon med andre skilt skal skilt 110 stå øverst.

Krav 3.52.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Unntak fra dette kan gjøres når skiltet inngår som et element i et varselpanel, jf. kapittel om kombinasjon av varslingsutstyr, eller symbolet er benyttet på et variabelt skilt.

Krav 3.53 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 110 kan gjentas ved behov.

Figur 3.8 — Skilt 112 Steinsprut

Krav 3.54 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 112 skal anvendes foran vegstrekning hvor det er stor fare for steinsprut fra bilhjul, for eksempel ved overflatebehandling, nygruset veg o.l.

Krav 3.55 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved bruk av skilt 112 kan vegstrekingens lengde vises på underskilt 804 «Utstreking».

Krav 3.55.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltet kan også benyttes sammen med underskilt 808 «Tekst» .

Veiledning til kravet

Tekster til underskilt 808 «Tekst», er omtalt under skilt 808 ([Tabell 3.4.](#))

Figur 3.9 — Skilt 116 Glatt kjørebane

Krav 3.56 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 116 Glatt kjørebane kan anvendes når særlige forhold gjør kjørebane glatt.

Krav 3.56.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltet skal bare benyttes i korte perioder eller sammen med andre tiltak.

MERKNAD Når det registreres fare for så glatte forhold at det er nødvendig å benytte dette skiltet, må det i tillegg til oppsetting av skiltet straks settes i gang tiltak som reduserer faren.

Krav 3.57 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved bruk av skilt 116 kan vegstrekingens lengde vises på underskilt 804 «Utstrekning».

Krav 3.57.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltet kan også benyttes sammen med underskilt 808 «Tekst» .

Veiledning til kravet

Tekster til underskilt 808 «Tekst», er omtalt under skilt 808 ([Tabell 3.4.](#))

Figur 3.10 — Skilt 117 Farlig vegskulder Krav 3.58 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 117 kan anvendes når det er forhold ved vegens skulder som medfører fare, for eksempel når bæreevnen på skulderen er dårlig.

Figur 3.11 — Skilt 132 Trafikklyssignal Krav 3.59 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 132 skal benyttes for å forvarsle midlertidig trafikksignalanlegg.

Veiledning til kravet

Det må vurderes hvor lang kø som kan oppstå, og om fare for kø må varsles med skilt 149. Se også [Krav 3.202](#)

Krav 3.60 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltet fartsgrense ved bruk av midlertidig trafikksignalanlegg skal være maksimalt 60 km/t.

Krav 3.61 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 132 kan benyttes med 802 "Avstand".

Veiledning til kravet

Det må vurderes hvor lang kø som kan oppstå, og om fare for kø må varsles med skilt 149. Se også [Krav 3.202](#)

Figur 3.12 — Skilt 148 Møtende trafikk

Krav 3.62 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 148 skal benyttes når den ene kjørebanelen på en flerfeltsveg er stengt, og det benyttes tovegstrafikk på den andre kjørebanelen uten midlertidig rekkverk som skille mellom kjøreretningene. Skiltet skal da kombineres med skilt 334 «Forbikjøringsforbud».

Krav 3.63 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 148 kan benyttes i nye vegsystem hvis det er fare for at trafikantene ikke oppfatter at kjørebanelen har tovegstrafikk.

Krav 3.64 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 148 skal gjentas etter behov.

Krav 3.65 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 148 kan benyttes sammen med underskilt 804 «Utstrekning».

Figur 3.13 — Skilt 149 Kø

Krav 3.66 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 149 kan benyttes der det er spesiell fare forbundet med kø i forbindelse med vegarbeid.

Veiledning til kravet

Eksempler på situasjoner hvor det er aktuelt å bruke skiltet:

- der enden på køen havner på et sted med dårlig sikt, for eksempel like bak en sving, bakketopp eller tunnel.
- i forbindelse med et midlertidig signalanlegg, hvor det oppstår kø på uheldig sted. Før man konkluderer med å bruke skiltet, må man vurdere om det er bedre å flytte signalhodet til mer oversiktlig sted, se [Krav 3.201](#)

Krav 3.67 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 149 skal kombineres med skilt 110 som første varsel om vegarbeid som kan medføre kø.

Krav 3.68 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 149 kan ha underskilt 804 «Utstrekning».

Figur 3.14 — Skilt 156 Annen fare

Krav 3.69 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 156 kan anvendes for å varsle om fare som ikke kan varsles med annet fareskilt.

Krav 3.70 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved bruk av skilt 156, skal farens art angis på underskilt, se underskilt 808 ([Tabell 3.4.](#))

3.2.2 Vikeplikt- og forkjørsskilt

Krav 3.71 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltvedtak skal fattes på samme måte som for permanente vedtak etter § 27.

Veiledning til kravet

Det er viktig at man forsøker å unngå endring av permanente vikepliktsforhold ved vegarbeid.

Dersom man benytter skilt regulert av skiltforskriften § 27, må vedtak fattes på samme måte som for permanente skilt, med eventuelt høring mv. Skiltmyndighet er den samme som for permanente vedtak etter § 27.

Krav 3.72 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved ombygging eller etablering av nye kryss på steder med forkjørsvog eller vikepliktregulering, skal det sikres at trafikk fra sideveg ikke får kjøre inn på forkjørregulert veg uten at det er satt opp vikepliktskilt.

Krav 3.73 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved etablering av rundkjøring, skal det påses at alle armer får vikeplikt for rundkjøringen samtidig.

Veiledning til kravet

Hvis en tilstøtende veg er forkjørsvog, må rundkjøringen vikepliktreguleres straks den blir åpnet for trafikk.

Vikeplikt for møtende

Figur 3.15 — Skilt 212 Vikeplikt overfor møtende kjørende og skilt 214 Møtende kjørende har vikeplikt

Krav 3.74 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Regulering ved bruk av skilt 212 og 214 skal bare benyttes når lokale forhold gjør at kjøring i henholdt til trafikkreglenes § 7 nr. 6 vil medføre problem for trafikkavviklingen.

Veiledning til kravet

Når kjørebanelen har innsnevring på en side, er det den kjøreretningen som har innsnevringen på sin side som har vikeplikt for motgående trafikk, jf trafikkreglene § 7.

I enkelte tilfeller vil det likevel være hensiktsmessig å gi den kjøreretningen som ikke har innsnevring vikeplikt, ut fra hensynet til trafikkavvikling, siktforhold på stedet eller andre forhold. Til dette benyttes skiltene 212 og 214.

Krav 3.75 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Når trafikkmengden er større enn 500–1000 kjt/døgn eller når den smale vegstrekningen er over 50 m, skal signalanlegg eller manuell trafikkdirigering benyttes i stedet for skilt 212 og 214.

Krav 3.76 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 212 og 214 kan bare brukes når det er sikt like langt etter vikepliktstrekningen som lengden på denne strekningen.

Krav 3.77 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Når skilt 212 benyttes, skal skilt 214 settes opp for trafikk i motsatt retning.

Veiledning til kravet

Vedtak om skiltene 212 og 214 må følge samme prosedyre som for permanente skilt.

Krav 3.77.1 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
 Skilt 212 kan forvarsles med samme skilt i kombinasjon med underskilt 802 «Avstand».

3.2.3 Forbudsskilt

Figur 3.16 — Skilt 302 Innkjøring forbudt

Krav 3.78 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Skilt 302 skal ikke ha underskilt.

Krav 3.78.1 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Midlertidig envegskjøring med unntak for sykkeltrafikk skal ikke innføres.

Veiledning til kravet

Selvom bruken av unntak for sykkeltrafikk ved permanent skilting har økt siden håndboken hovedsaklig ble skrevet, vil det være viktig å unngå kjøring mot kjøreretning, sammenblanding av syklist og tunge anleggskjøretøy mv i forbindelse med vegarbeid. Myke trafikanter er særlig utsatt for uønskede hendelser og alvorlige ulykker i vegarbeidsområder, og beskyttelse av disse er derfor vesentlig.

Krav 3.79 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Hvis skilt 302 benyttes til å envegsregulere en vegstrekning, skal også skilt 526 «Envegskjøring» benyttes.

Krav 3.80 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Skilt 302 skal settes opp på begge sider av vegen.

Krav 3.81 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Når skilt 302 benyttes til midlertidig regulering i forbindelse med vegarbeid, skal det suppleres med midlertidig vegvisning for å vise omkjøringsruten for trafikken.

Figur 3.17 — Skilt 306.1 Forbudt for motorvogn

Krav 3.82 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 306.1 med underskilt 808 «Tekst» med teksten «Gjelder ikke anleggstrafikk» kan benyttes når eksisterende veg eller gate er avsperrret, og bare anleggstrafikk kan passere sperringen.

Krav 3.83 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 306.1 skal kun benyttes hvis andre trafikanter ikke har lov til å passere skiltet.

Krav 3.83.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Unntaksvis kan godkjent underskilt som 808.317 «Gjelder ikke buss og taxi» benyttes i tillegg til «Gjelder ikke anleggstrafikk».

Krav 3.83.2 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltet skal ikke benyttes for å forby uønsket kjøring inn på anleggsområder som ennå ikke er åpnet for allmenn ferdsel.

Krav 3.84 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 306.1 brukt i forbindelse med vegarbeid skal maksimalt ha to underskilt, og disse skal være godkjent, jf regler for skilt 808.

Veiledning til kravet

Regler for skilt 808 angis i [vegnormal N300 Trafikkskilt](#)

Skilt 312
Breddegrense

Skilt 314
Høydegrense

Skilt 318.1
Totalvektsgrense

Skilt 318.2
Totalvektsgrense

Skilt 320
Aksellastgrense

Skilt 322
Boggielastgrense

Figur 3.18 — Forbud mot store kjøretøy

Krav 3.85 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Disse forbudsskiltene benyttes når det ikke er mulig å gi vegen forbi arbeidsstedet en tilfredsstillende standard. Kjøretøy som ikke får passere, skal få anvist en omkjøringsrute ved hjelp av midlertidig vegvisning.

Veiledning til kravet

Skiltene 312 og 314 vil også kunne benyttes for å forvarsle bruken av kjørefelt på flerfeltsveger, for eksempel ved kombinasjon med skilt 538 «Kjørefeltinndeling».

Skiltene må i tillegg settes opp der reguleringen begynner, helst plassert over det aktuelle kjørefeltet eller sideplassert med underskilt «Gjelder - - felt».

Eksempel:

- *Ved innsnevring på flerfeltsveg vil kanskje venstre felt merkes smalere enn vanlig og reserveres for kjøretøy med maksimal bredde 2,0 meter.*
- *Ved bygging av bru over flerfeltsveg åpen for alminnelig ferdsel, vil kanskje fri høyde over høyre felt bli mindre enn normalt, og dette feltet skiltes derfor med tillatt høyde som angitt i del 3 av [vegnormal N300 Trafikkskilt](#).*

Krav 3.86 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Hvis det innføres lavere tillatt høyde enn normalt på stedet og det medfører spesielt stor risiko om forbudet ikke respekteres, skal det i tillegg settes opp fast høydehinder som hindrer for høye kjøretøy i å fortsette.

Veiledning til kravet

Eksempel på dette vil være dersom brudd på høyderestriksjonen potensielt medfører stor konsekvens for blant annet arbeiderne, trafikanter, eller trafikkavvikling.

Husk at slike situasjoner alltid må være gjenstand for en risikovurdering.

Skilt 330
Svingeforbud

Skilt 332
Vendingsforbud

Figur 3.19 — Svinge- og vendingsforbud

Krav 3.87 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Når skiltene 330 eller 332 benyttes til midlertidig regulering i forbindelse med vegarbeid, skal de om nødvendig suppleres med midlertidig vegvisning for den trafikk som må velge andre kjøreruter enn det som er normalt.

MERKNAD Skilt 330 benyttes alene eller som supplement (forvarsel) til skilt 302.

Skilt 334
Forbikjøringsforbud

Skilt 336
Slutt på forbikjøringsforbud

Figur 3.20 — Forbikjøringsforbud

Krav 3.88 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
Skilt 334 Forbikjøringsforbud kan benyttes som midlertidig trafikkregulering når:

- siktforholdene er dårligere enn normalt
- det benyttes midlertidig midtdeler eller andre fysiske tiltak på midtlinja
- det er tovegstrafikk på én side av midtdeleren på flerfeltsveg
- det er stor fare for at arbeidskjøretøy kommer ut på vegen i det kjørefeltet som benyttes til forbikjøring

Krav 3.89 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
For korte strekninger uten kryss, kan skilt 334 kombineres med underskilt 804 "Utstrekning" for å angi forbudets utstrekning.

Krav 3.90 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
På lange strekninger skal skilt 334 gjentas etter kryss og ellers etter en vurdering av behov.
MERKNAD Med behov menes og forventes det, som minimum, at forbudet gjentas etter regler i [vegnormal N300 Trafikkskilt](#)

Skilt 362 Fartsgrense

Skilt 364 Slutt på særskilt fartsgrense

Figur 3.21 — Fartsgrense

Forhold som vurderes ved midlertidig nedsetting av fartsgrense:

- hvorvidt det foregår arbeid i vegbanen, og hvor nær passerende kjøretøy kommer arbeidere eller arbeidsmaskiner
- hvilket hastighetsnivå omkjøringsveger, midlertidig sideforskyvning eller andre endringer i linjeføringen tilsier
- Eventuell fare for steinsprut, glatt dekke mv.
- Hvorvidt det er økt fare for utforkjøring på grunn av manglende rekkverk, ubeskyttede sidehinder (maskiner), stor høydeforskjell (grøfter) m.v.

Det vil alltid være et samspill mellom de sikringstiltak som benyttes og forsvarlig fartsnivå. Det må ikke benyttes svært lav fartsgrense for å slippe å benytte sikring.

Hvis svært lav fartsgrense benyttes, må det vanligvis også benyttes fartsdempende tiltak, se [Krav 3.115](#).

Det gjøres oppmerksom på at svært lav fartsgrense også vil kunne medføre kapasitetsproblemer. Disse kapasitetsproblemene vil kunne skape utfordringer for trafiksikkerheten andre steder i vegnettet, og det er derfor viktig å ha dette med i helhetsvurderingen.

Bruk av fartsgrense ved vegarbeid

Krav 3.91 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Behovet for å senke fartsgrensen i forbindelse med vegarbeid skal vurderes ut fra hensynet til sikkerheten for arbeidere og trafikanter.

Krav 3.92 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Fartsgrensen skal ikke settes lavere enn det som er nødvendig for å opprettholde akseptabel sikkerhet forbi arbeidsstedet. Lengden på strekningen med nedsatt hastighet skal ikke være lenger enn nødvendig.

Krav 3.93 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

I perioder hvor trafikken får gå som normalt og det anses som forsvarlig, skal den midlertidige fartsgrensen økes eller fjernes.

Krav 3.94 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

For å få god effekt ved bruk av nedsatt fartsgrense, skal andre fartsdempende tiltak som innsnevring av kjørebane eller fartshinder også vurderes. Slike tiltak skal benyttes hvis gjennomsnittsfarten viser seg å være over den angitte fartsgrensen, eller fartsnivået (85 prosent-fraktilen) er mer enn 5 km/t over fartsgrensen.

Valg av fartsgrense

Krav 3.95 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved vegarbeid hvor det er behov for å benytte særskilt fartsgrense, skal det fortrinnsvis benyttes 70, 50 eller 30 km/t som fartsgrense.

Krav 3.96 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Fartsgrense 60 km/t kan benyttes inn mot midlertidig trafikklyssignal, og på veger hvor ordinær fartsgrense eller fartsnivået før vegarbeid er 70 km/t.

Krav 3.97 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Andre fartsgrenser skal bare benyttes hvis en risikovurdering viser at dette gir vesentlig bedre sikkerhet.

Veiledning til kravet

Denne risikovurderingen må inngå i søknadsunderlaget, jmf. kapittel [2.2.2](#)

Krav 3.98 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 362 med fartsgrense 70 km/t skal kun benyttes hvis det er faremomenter på strekningen som tilsier slik nedsetting av fartsgrensen.

Veiledning til kravet

70 km/t benyttes som særskilt fartsgrense for å markere at det foregår vegarbeid på strekningen og at sikkerheten er redusert på grunn av manglende rekkverk, lagring av maskiner og utstyr like utenfor vegbanen og liknende.

På veger med hastighetsnivå over 80 km/t må fartsgrense 70 km/t vanligvis suppleres med fartsdempende tiltak som for eksempel tett plasserte hindermarkeringer, for å sikre at fartsnivået blir tilnærmet det samme som fartsgrensen.

Krav 3.99 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 362 med fartsgrense 70 km/t skal fjernes når vegarbeidene er kommet så langt at vegen fremstår som sikrere enn tilstøtende strekninger uten særskilt fartsgrense.

Krav 3.100 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Strekningen med skilt 362 med fartsgrense 70 km/t skal ikke være lenger enn nødvendig, og ikke over 5 km lengde.

Krav 3.101 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 362 med fartsgrense 60 km/t kan benyttes inn mot midlertidige trafikklyssignal over en strekning på minst 300 meter, eller lenger hvis det er fare for lenger kø. Det kan benyttes annen fartsgrense i motsatt retning.

Krav 3.102 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 362 med fartsgrense 60 km/t kan også benyttes på veger hvor ordinær fartsgrense eller fartsnivået før vegarbeid er 70 km/t, eller hvis en risikovurdering viser at 70 km/t er en for høy fartsgrense.

Veiledning til kravet

For øvrig gjelder samme bestemmelser som for bruk av fartsgrense 70 km/t.

Krav 3.103 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

I tilfeller hvor skilt 362 med fartsgrense **50 km/t** benyttes i perioder av døgnet når arbeidsmaskiner ofte befinner seg i eller meget nær kjørebanelen, eller ubeskyttede arbeidere oppholder seg nærmere kjørebanelen enn 3 m, skal fartsgrensen heves til 70 km/t når det ikke pågår aktivt arbeid.

Veiledning til kravet

50 km/t benyttes på kortere strekninger hvor geometri, vegdekke eller mulige sikringstiltak er så dårlige at høyere hastighet er uforsvarlig.

50 km/t benyttes også i perioder av døgnet når arbeidsmaskiner ofte befinner seg i eller meget nær kjørebanelen, eller ubeskyttede arbeidere oppholder seg nærmere kjørebanelen enn 3 m.

Krav 3.104 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

På strekninger med midlertidig fartsgrense 50 km/t skal det i tillegg til skiltet fartsgrense benyttes visuelle, fartsdempende tiltak for å sikre at fartsnivået ikke blir vesentlig høyere enn fartsgrensen. Se omtale av fartsdempende tiltak i [Krav 3.94](#).

Veiledning til kravet

Fartsmåling kan gjøres for å bekrefte fartsnivået på stedet. Om fartsnivået ikke er vesentlig høyere enn fartsgrensen, vil kravet være oppfylt selvom det ikke er benyttet konkrete fartsdempende tiltak. Dette kan være tilfelle om vegarbeidsområdet har en standard som ikke inviterer til høyere fart.

Krav 3.105 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Strekninger med midlertidig fartsgrense 50 km/t skal ikke være lenger enn 1 km.

Veiledning til kravet

Strekninger på grunn av dårlig standard må ikke være lenger enn 1 km.

Arbeid må også organiseres slik at fartsgrense 50 km/t på grunn av pågående arbeid nær kjørebanen heller ikke benyttes på lengre sammenhengende strekning enn 1 km.

Krav 3.106 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 362 med fartsgrense 30 km/t skal kun benyttes på kortere strekninger enn 300 meter og i korte perioder når det pågår arbeid som gjør at arbeidere må oppholde seg nær inntil eller i kjørebanen. Det skal benyttes høyere fartsgrense når slikt arbeid ikke pågår.

Veiledning til kravet

Når det benyttes så lav fartsgrense som 30 km/t, må det først kontrolleres at vegen vil ha tilstrekkelig avviklingskapasitet.

Hvis dette ikke er tilfelle, burde det vurderes alternative løsninger som bruk av rekkverk for å beskytte arbeidere, eller å utføre arbeidet på tider av døgnet med mindre trafikkmengder.

Krav 3.107 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 362 med fartsgrense 30 km/t kan unntaksvis benyttes på meget korte strekninger når anleggsvirksomheten ikke gjør det mulig å opprettholde en vegstandard hvor en høyere fartsgrense er forsvarlig.

Krav 3.108 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal gjøres fartsdempende tiltak ved bruk av skilt 362 med fartsgrense 30 km/t.

ForvarselKrav 3.109 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom den midlertidige fartsgrensene mer enn ca 20 km/t lavere enn fartsnivået på stedet, kan den midlertidige fartsgrensen forvarsles.

MERKNAD Det er viktig at trafikanten gjøres oppmerksom på den nye fartsgrensen så tidlig som mulig.

Ved høyt fartsnivå er det også viktig at trafikanten får tilpasset seg den nye fartsgrensen i samspill med øvrig trafikk.

Det er derfor viktig at det gjøres en vurdering om det er best å utelate forvarsling av fartsgrense ved store forskjeller mellom fartsnivå og ny, midlertidig fartsgrense. Det må være en helhetlig vurdering, hvor stedlige forhold, som kurvatur, vegens fartsnivå, optisk linjeføring mv, avgjør hvorvidt det er behov for å forsterke varsling ved å forvarsle fartsgrensen eller ikke.

Krav 3.110 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Eventuell forvarsling av fartsgrense skjer med skilt 362 med angivelse av den nye fartsgrensen, samt underskilt 802 «Avstand». Avstanden mellom skiltene avpasses fartsnivået og de lokale forholdene, men skal ikke være mindre enn 150 meter.

Veiledning til kravet

På tofeltsveg plasseres forvarsel på høyre side av vegen. Skilt 362 må settes opp på begge sider av vegen på det sted fartsgrensen reduseres. Forvarsel er ikke det stedet fartsgrensen reduseres, og derfor er det greit med bare plassering på høyre side av vegen. Se også [Krav 3.24](#) og [Krav 3.26](#)

På flerfeltsveg må forvarsel plasseres på begge sider av vegen. Se også [Krav 3.27](#)

Ny fartsgrense

Der den nye, midlertidige fartsgrensen begynner, må skilt 362 settes opp på begge sider av kjørebanelen, se [Krav 3.24](#)

Skiltstørrelsen vil kunne være større enn det som normalt benyttes på strekningen, se [Krav 3.3](#)

Gjentak**Krav 3.111 SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Midlertidig fartsgrense i forbindelse med vegarbeid skal gjentas med maksimalt 250 meters avstand.

Veiledning til kravet

Gjentak plasseres på høyre side av vegen.

Krav 3.111.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

På veg med flere kjørefelt i samme retning, skal gjentak settes opp på begge sider av kjørebanelen.

Krav 3.112 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Den midlertidige fartsgrensen skal gjentas etter eventuelle kryss.

Oppheving av midlertidig fartsgrense**Krav 3.113 SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom strekningen etter arbeidsområdet har generell fartsgrense 80 km/t, skal skilt 364 benyttes ved oppheving av midlertidig fartsgrense. I alle andre tilfeller skal skilt 362 med hvit bunnfarge og fartsgrense for den videre vegstrekning benyttes.

Krav 3.113.1 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt som opphever midlertidig fartsgrense kan plasseres bare på høyre side av vegen.

MERKNAD På motorveger, andre flerfeltsveger og veger med høyt hastighetsnivå eller stor trafikkmengde, må det plasseres skilt på begge sider av kjørebanelen (Se [Krav 3.27](#))

Krav 3.114 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Opphevelse av fartsgrense må skje straks siste faremoment er passert, og kan dermed stå på et annet sted enn der fartsgrense inn mot arbeidsstedet er plassert for trafikk i motsatt retning.

MERKNAD Faremoment er ikke begrenset til kun arbeidsområdet. Kjøppstilling, trafikkdirigenter, stedlige forhold mv vil kunne utgjøre faremomenter som tilsier at farten ikke burde settes opp igjen umiddelbart etter arbeidsområdet.

Fartsdempende tiltak**Krav 3.115 SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Fartsdempende tiltak skal benyttes hvis gjennomsnittshastigheten viser seg å være over den angitte fartsgrensen, eller fartsnivået (85 prosent fraktilen) er mer enn 5 km/t over fartsgrensen.

MERKNAD Det må gjøres en vurdering av forventet fartsnivå allerede ved utarbeidelse av arbeidsvarslingsplanen for å fastlegge behovet for bruk av fartsdempende tiltak.

Veiledning til kravet

Følgende tiltak er mest aktuelle:

- *Tydelig fartsgrenseskilting: Større skiltstørrelse ved innføring av fartsgrensen og hyppige gjentak av fartsgrensen.*
- *«Port» ved starten av strekningen med redusert fartsgrense:*
 - *Bred tofeltsveg: Påbudspil/hindermarkering midt i vegen og varselpanel eller annen markering på høyre side som visuelt snevrer inn kjørebanebredden.*
 - *Flerfeltsveg: Innsnevring av antall felt eller feltbredder med «port» av for eksempel skilt 904 på begge sider av kjørebanen.*
- *«S-bevegelse»: På flerfeltsveger med høyt hastighetsnivå anlegges en «S» med sideforskyvning først til venstre og så til høyre etter passering av «port». S-en markeres med hindermarkeringer eller liknende med kort avstand i mellom.*
- *«Visuell innsnevring»: Kjørebanekant markeres med hindermarkeringer, kjegler eller sylindre med ikke større avstand i mellom enn angitt for skilt 906 i kapittel 3.2.7. På bred tofeltsveg vil det kanskje være nødvendig å benytte slike markeringer også langs midtlinjen. Hvis kjørebane- eller feltbredder gjøres smalere enn normalt, burde disse ikke bli mindre enn angitt i kapittel 2.6.4.*
- *Fartshump: Midlertidige fartshumper anlegges fortrinnsvis med samme utforming som permanente fartshumper for 30,40 eller 50 km/t.*

Midlertidige fartshumper av plast, gummi eller liknende er ikke tilrådelig, ettersom disse medfører at mange trafikanter kjører meget sakte over humpen. Disse har ofte også konsekvenser for andre trafikanter som sykkel, motorsykkel, mv.

Måling av fart

Hvis det etter at særskilt fartsgrense er etablert blir mistanke om at gjennomsnittsfart eller fartsnivå er for høyt, vil det være nødvendig å gjøre enkle fartsmålinger for å kontrollere. Dette gjøres ved å måle tiden minimum 50 passerende kjøretøy benytter på en 60 eller 100 meter lang strekning. Viser målingene for høyt fartsnivå, må arbeidsvarslingsplanen revideres med mer bruk av fartsdempende tiltak. Det er også mulig å bruke måleutstyr for å gjøre mer omfattende fartsmålinger for å kontrollere.

Kapasitet ved nedsatt fartsgrense

Ved bruk av fartsgrense ved vegarbeid reduseres vanligvis også kapasiteten. Dette skyldes ikke bare fartsgrensen, men det at det samtidig er satt ut varslings- og sikringsutstyr langs vegen, at

veggeometrien er endret, at det foregår aktivitet like ved vegen og at en del trafikanter blir usikre og meget forsiktige. Det blir derfor lenger tidsavstand mellom kjøretøyene enn vanlig.

Forholdene vil variere mye fra arbeidssted til arbeidssted, men som et grunnlag for vurdering av den samlede effekten på kapasiteten, får følgende verdier for trafikk i en retning på en vegstrekning benyttes:

Tabell 3.2

Fartsnivå	Tidsluke	Kapasitet
Ca. 30 km/t	6 sek	600 kjt/time
Ca. 40 km/t	5 sek	720 kjt/t
Ca. 50 km/t	4,5 sek	900 kjt/t

Hvis trafikken ofte blir stanset på grunn av anleggstrafikk eller andre reguleringer, vil kapasiteten bli betydelig lavere.

3.2.4 Påbudsskilt

404.1

404.2

Figur 3.22 — Påbudsskilt

Krav 3.116 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 404 kan benyttes i forbindelse med arbeidsvarsling i følgende situasjoner:

- i endene av midlertidige midtdelere for å vise hvilken side trafikken må passere på (404.1)
- dersom det er behov for å vise hvilken side av en hindring trafikken må passere på

Krav 3.117 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 404 skal aldri benyttes dersom det kan være motgående trafikk på det kjørefeltet som påbudspilen peker ned mot.

Krav 3.118 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Når skilt 404 benyttes i forbindelse med midtdeler, skal skiltet stå over skilt 906 «Hindermarkering».

Krav 3.119 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal ikke benyttes mindre skiltstørrelse for skilt 404 enn D=40 cm.

Krav 3.120 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 404 i størrelse OS kan anvendes på varselpanel o.l. i forbindelse med vegarbeid. Størrelsen avpasses etter varselpanelet.

Veiledning til kravet

Skiltet må ikke dekke deler av andre skilt som for eksempel skilt 908 "Hindermarkering". Det må påses at skilt i overstørrelse ikke hindrer den frie sikt for kjørende og gående trafikk.

3.2.5 Opplysningsskilt**Endring av skiltene 530-538****Krav 3.121 SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

For skiltene 530, 531 og 532 kan det benyttes oransje kryss på deler av de permanente skiltene. Dersom dette velges, skal det vurderes om dette kan misoppfattes.

Veiledning til kravet

For skiltene 530, 531 og 532 er det best om det lages nye, midlertidige skilt med gulgrønn bunnfarge for å erstatte hvite som ikke skal være gjeldende under arbeidet. Se også [Krav 3.36](#)

Krav 3.122 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det ikke er av nytte for trafikantene å se hele det opprinnelige, hvite skiltet (skilt 530 - 538), skal skiltet tildekkes om det settes ut av kraft.

MERKNAD Se [Krav 3.123](#)

Krav 3.123 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det er av nytte for trafikantene å se hele det opprinnelige, hvite skiltet (skilt 530 - 538), kan skiltet settes ut av kraft med tape.

Krav 3.123.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

For å sette det opprinnelige, hvite skiltet ut av kraft, skal det benyttes to diagonale skråstriper med oransje tape i kryss fra hjørne til hjørne.

MERKNAD Se [Krav 3.122](#)

Krav 3.124 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal ikke benyttes oransje tape på skilt med gulgrønn bunnfarge.

Krav 3.125 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom vegarbeid på en flerfeltsveg skiltet med skiltene 534 «Kjørefelt begynner», 536 «Påkjøring fortsetter i eget felt» eller 538 «Kjørefeltinndeling» medfører at antall felt reduseres, kan dette angis ved å lage et kryss med oransje tape over de pilene som representerer felt(ene) som er stengt.

Veiledning til kravet

Denne løsningen benyttes hovedsakelig på kortvarig arbeid. Det anbefales å benytte skilt med gul bunnfarge og riktige piler for fast arbeid.

Figur 3.23 — Skilt 530 Sammenfletting

Krav 3.126 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved vegarbeid av lengre varighet (for eksempel lenger enn en måned) og hvor innsnevringen er utformet og oppmerket som for permanent veg, kan skilt 530 med gulgrønn bunnfarge benyttes.

Krav 3.127 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 530 skal kun benyttes om vegutforming og oppmerking først endres, når ett eller flere kjørefelt stenges midlertidig på veg med flere kjørefelt i samme kjøreretning.

Veiledning til kravet

Dersom man ikke endrer vegutforming og oppmerking på stedet, benyttes heller skilt 532 for å varsle om innsnevringen, og for å fortelle hvilke vikepliktsforhold som gjelder ved kjørefeltskifte fra det feltet som er stengt, [Figur 3.24](#)

532, V01

532, V02

Figur 3.24 — Skilt 532 Kjørefelt slutter

Krav 3.128 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 532 skal benyttes for å varsle om at kjørefelt slutter når ett av flere kjørefelt i samme retning stenges midlertidig, såfremt ikke risikovurdering viser at en annen løsning er bedre. Risikovurderingen skal dokumenteres.

Veiledning til kravet

Situasjoner hvor det er tenkelig å velge annen løsningen enn skilt 532:

På flere strekninger i bynære strøk er det også flerfeltsveger inn mot og mellom lyskryss, rundkjøringer og avkjøringsfelt. I enkelte tilfeller vil skilt 532 kanskje hindre riktig feltplassering i forhold til trafikantenes reisemål. Dette vil skape uforutsigbare manøvrer fra trafikanter som prøver å komme seg til «riktig» sted/felt. I bynære strøk med nærhet til gang- og sykkelveg vil skiltene og løsningen i tillegg kunne komme i konflikt med myke trafikanter.

Det vil nok også være andre aktuelle situasjoner, det er det risikovurderingen vil avdekke. Grunnlaget for å velge en annen løsning enn skilt 532 må være grundig belyst, det må avdekkes både fordeler og ulemper med de forskjellige løsningene. En slik risikovurdering gir ikke grunnlag for å fravike andre krav uten søknad om det til Vegdirektoratet, med mindre det er angitt eksplisitt i kravene.

Krav 3.129 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Der flere enn to felt innsnevres til ett felt, skal hver enkelt kjørefeltavslutning skiltes separat såfremt ikke risikovurdering tilsier at annen løsning er bedre. Risikovurderingen skal dokumenteres.

Veiledning til kravet

I risikovurderingen må det tas hensyn til hvordan det å avslutte flere kjørefelt samtidig, vil kunne påvirke risiko for påkjørsel bakfra, og eventuelt risiko for kjedekollisjoner.

Krav 3.130 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Avslutning av felt skal gjøres fra venstre mot høyre så fremt ikke risikovurdering tilsier at annen løsning er bedre. Risikovurderingen skal dokumenteres.

Veiledning til kravet

Hensikten med å avslutte fra venstre mot høyre, er å unngå feltskifter med store kjøretøy. Disse har store blindsoner. På høyhastighetsveger, som for eksempel motorveger, vil disse vanligvis også kjøre saktere enn trafikken i venstre feltet.

Situasjoner hvor det er tenkelig å velge annen løsningen enn avslutning fra venstre mot høyre:

På flere strekninger i bynære strøk er det også flerfeltsveger inn mot og mellom lyskryss, rundkjøringer og avkjøringsfelt. I enkelte tilfeller vil avslutning av kjørefelt fra venstre mot høyre kanskje hindre riktig feltplassering i forhold til trafikantenes reisemål. Dette vil skape uforutsigbare manøvrer fra trafikanter som prøver å komme seg til «riktig» sted/felt. I bynære strøk med nærhet til gang- og sykkelveg vil nødvendig skilting og løsningen i tillegg, kunne komme i konflikt med myke trafikanter.

Det vil nok også være andre aktuelle situasjoner, det er det risikovurderingen vil avdekke. Grunnlaget for å velge en annen løsning enn avslutning fra venstre mot høyre må være grundig belyst, det må avdekkes både fordeler og ulemper med de forskjellige løsningene. En slik risikovurdering gir ikke grunnlag for å fravike andre krav uten søknad om det til Vegdirektoratet, med mindre det er angitt eksplisitt i kravene.

Figur 3.25 — Skilt 539 Endret kjøremønster

Krav 3.131 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 539 kan benyttes for å vise midlertidig føring av felt i forbindelse med vegarbeid på en vegstrekning.

Veiledning til kravet

Eksempler på aktuelle situasjoner hvor skilt 539 benyttes:

- Når felt føres over på motsatt side av midtdeler
- når feltet svinges utenom et arbeidssted.

Krav 3.132 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 539 skal bare benyttes for midlertidige reguleringer og skal alltid ha gulgrønn bunnfarge. Skiltutformingen tilpasses forholdene på stedet.

Krav 3.133 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 539 skal ikke benyttes for å vise kjørefelt i kryss.

Veiledning til kravet

For midlertidig føring av kjørefelt i kryss benyttes forvarsling med oransje skilt 707 «Kjørefeltorienteringstavle».

Figur 3.26 — Skilt 560 Opplysningstavle

Anvendelse av og innhold på skilt 560

Krav 3.134 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 560 skal i forbindelse med vegarbeid bare benyttes til å informere om veg- og trafikkforhold som er viktige av hensyn til trafiksikkerhet eller trafikkavvikling, og som er relevant for trafikantene på det sted skiltet er plassert eller henviser til.

MERKNAD Vegdirektoratet anser henvisning til reiseinformasjon fra Statens vegvesen gjennom 175.no som relevant informasjon til trafikantene, og anser dagens regelverk som tilpasset til å tillate dette. 175.no må angis nederst på skiltet. Teksten må stå alene, uten supplerende tekst eller symbol.

Krav 3.135 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 560 skal kun inneholde trafikkrelatert informasjon, og ikke brukes til kampanjer eller reklame.

Krav 3.136 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Navn på vegmyndighet kan angis på skilt 560 hvis dette anses viktig, men skal da være så kort som mulig. Det skal ikke benyttes logo. Navn på avdeling i vegvesen eller kommune skal ikke angis.

Veiledning til kravet

Det må først vurderes om navn på vegmyndighet er viktig budskap for trafikantene. Dersom det regnes som viktig, må det holdes kort, for eksempel "Statens vegvesen" eller "Trøndelag fylkeskommune".

Profilering av etater på arbeidsstedet må ikke gjøres på trafikkskilt eller på en slik måte at reklamen er i strid med forskrifter eller normaler ([vegnormal N300 Trafikkskilt](#) og [veiledning V323 Reklame og trafikkfare](#)).

EKSEMPEL

Figur 3.27 — Eksempler på skilt 560 med navn på vegmyndighet

Krav 3.137 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal ikke benyttes logoer eller navn for entreprenør på skilt 560 Opplysningstavle. Se også regler i [vegnormal N300 Trafikkskilt](#).

MERKNAD Profilering av entreprenører på arbeidsstedet må ikke gjøres på trafikkskilt eller på en slik måte at reklamen er i strid med forskrifter eller normaler (vegnormal N300 Trafikkskilt og [veiledning V323 Reklame og trafikkfare](#))

For vegvisning til anleggskontor eller vegvisning for levering av utstyr og varer benyttes vanlig vegviser, skilt 713, med hvit bunnfarge. Disse må kun ha tekst utformet med trafikalfabetet, og ikke firmalogo.

Plassering av skilt 560Krav 3.138 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 560 skal alltid stå alene, med mindre det inngår som en del av et varselpanel.

Veiledning til kravet

Tekster på skilt 560 montert på varselpanel

Figur 3.28 — Eksempler på skilt 560 på varselpanel

MERKNAD Tekst på mobile teksttavler på varselpanel baseres på de samme prinsipper som angitt over. Slike tavler vil ha begrenset plass til rådighet, og teksten må tilpasses dette.

Se også [veiledning V321 Variable trafikkskilt](#)

Krav 3.139 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 560 skal plasseres på sted hvor trafikkforholdene er enkle og slik at trafikantene har tilstrekkelig tid til å lese skiltbudskapet.

Krav 3.139.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltet kan ikke stå mindre enn 100 meter fra vegkryss, akselerasjonsfelt, flettestreking, vanskelig kurve, innsnevring eller annet sted som krever ekstra oppmerksomhet.

Krav 3.140 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 560 skal plasseres slik at de ikke konkurrerer om oppmerksomheten med andre trafikkskilt eller signaler, eller hindrer sikten til disse.

Veiledning til kravet

Skiltet må ikke stå nærmere andre trafikkskilt enn 50 m utenfor tettbygd strøk og 30 meter innenfor tettbygd strøk. Se [Krav 3.22](#)

Budskap på skilt 560

Krav 3.141 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Teksten på skilt 560 skal være så kort og informativ som mulig og godt leselig på lang avstand.

Veiledning til kravet

Informasjon om vegarbeid

Ved større veganlegg av noe varighet og med store trafikkulempen, vil det, som en service overfor trafikantene, settes opp skilt 560 med kortfattet informasjon om anlegget. Dette vil særlig gjøres ved vegarbeider som medfører merkbare ulemper som større forsinkelser, omkjøringer, sterkt redusert kjørefart etc. Nyttan av informasjonstavlene må vurderes til å være større enn ulempene med at de settes opp.

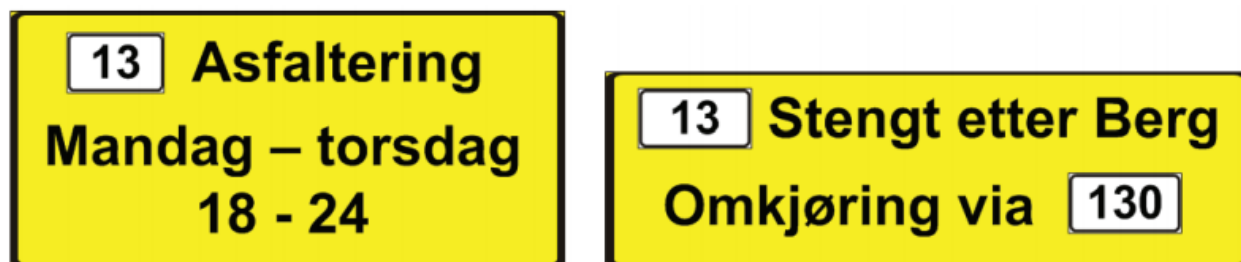
Skiltet får benyttes for å meddele trafikantene at en veg eller del av veg er eller vil bli stengt for trafikk. Stengning av veg varsles helst i god tid før stengingen.

- *Gjelder det arbeid på den vegstrekningen der skiltet står, benyttes følgende oppsett:*
 - 1) *hva gjøres, type arbeid*
 - 2) *stedfesting, evt. utstrekning*
 - 3) *råd/informasjon/varighet (ferdig, eller åpnes for trafikk).*
- *Gjelder det arbeid på en kryssende veg, eller langt etter der skiltet står, benyttes følgende oppsett:*
 - 1) *stedfesting*
 - 2) *hva gjøres, type arbeid*
 - 3) *råd/informasjon/varighet (ferdig, eller åpnes for trafikk)*
- *Gjelder stengningen bare enkelte trafikantgrupper, må dette angis først. Ved større permanente trafikkomlegginger er det viktig å varsle trafikantene på forhånd om den forestående endring. Slik varsling kan skje med skilt 560. Informasjonen må også da være kortfattet og enkel slik at den oppfattes under fart.*
- *Unngå stedsbeskrivelser som for eksempel. «Ved Aby». Det er da uklart om det er før eller etter Aby. Bruk i stedet «Etter Aby», slik at det er klart at man faktisk kan kjøre til Aby.*
- *Det er ofte ikke nødvendig å angi årsak til stengingen. Denne opplysningen utelates hvis det er mye annen tekst på skiltet.*
- *Det er viktig å gi opplysninger om omkjøringsmuligheter, for eksempel. «Omkjøring skiltet» eller «Omkjøring via rv. 999».*

EKSEMPEL

Figur 3.29 — Eksempler på skilt 560, arbeid på samme veglenke

Figur 3.30 — Eksempler på skilt 560, arbeid på kryssende veg eller langt borte

Krav 3.142 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det kan brukes symboler på skilt 560, men bare symboler som er fastsatt i skiltforskriften (trafikkskilt eller del av trafikkskilt).

Krav 3.143 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Antall ord på skilt 560 skal ikke overskride 8. Teksten skal begrenses til maksimalt 4 linjer tekst og maksimalt 4 ord pr linje.

MERKNAD Tallgruppe eller symbol regnes som ett ord.

Navn på myndighet regnes også med, men bare med 0,5 ord pr ord hvis det er angitt nederst på skiltet.

Eventuelt myndighetsnavn regnes som én linje.

Utforming av skilt 560

Krav 3.144 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 560 i forbindelse med vegarbeid skal ha gulgrønn bunnfarge.

Krav 3.145 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal ikke brukes oransje tape på gulgrønt skilt 560 for å vise at det ikke gjelder.

MERKNAD Hvis teksten ikke er korrekt i øyeblikket, må skiltet tildekkes eller snus slik at det ikke er synlig for trafikantene.

Krav 3.146 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Minste teksthøyde som kan anvendes på skilt 560 Opplysningstavle, er H=105 mm. Teksthøyden skal utenfor tettbygd strøk være minimum 140 mm, på flerfeltsveger 175 mm. På motorveg og andre veger med tilsvarende standard og fartsnivå, skal det ikke benyttes mindre teksthøyde enn H=210 mm.

MERKNAD Ved mer enn 6 ord må behovet for å øke teksthøyden vurderes, se vedlegg 1 i del 1 av [vegnormal N300 Trafikkskilt](#).

Skilt 560 Opplysningstavle med standardtekster

En del midlertidige 560-skilt som benyttes ofte i forbindelse med vegarbeid er standardisert:

Tabell 3.3

Skilt nr.	Tekst	Plassering
560.610	Ledebil Følg meg	På taket av ledebil
560.611	Ledebil	På taket av ledebil
560.612	STOPP Vent på ledebil	Ved sted der det ventes på ledebil
560.615	Ved rødt lys stopp her ↙	Ca. 5 meter før skyttel-lyssignal
560.689	Vegarbeid slutt	
560.699	Valgfri tekst	

3.2.6 Underskilt

Krav 3.147 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Underskiltene skal dimensjoneres slik at de er tilpasset hovedskiltet, blant annet når det gjelder bredde og teksthøyde, se [vegnormal N300 Trafikkskilt](#).

Krav 3.148 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Gulgrønne underskilt skal bare benyttes hvis hovedskiltet har gulgrønn farge.

Veiledning til kravet

Om hovedskiltet har hvit bakgrunnsfarge, har underskiltet også hvit bakgrunnsfarge.

Krav 3.149 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Underskilt skal bare benyttes sammen med bestemte skilt, som vist i vegnormal N300 eller N301.

Asfaltarbeid

Gjelder ikke
anleggstrafikk

Figur 3.31 — Skilt 808 Undertekst

Krav 3.150 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 808 kan brukes som underskilt som angitt i [Tabell 3.4](#). Det skal ikke brukes andre tekstvarianter for de angitte forhold.

Krav 3.151 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Hvis det skal angis avstand eller utstrekning av fare, skal dette stå på egne underskilt 802 eller 804.

Veiledning til kravet

Se krav til de enkelte fareskiltene i [N300 Trafikkskilt](#), [notat om endring i bruk av underskilt til skilt 109 "Fartshump" ifm. opphøyd gangfelt](#) og [3.2.1](#) i denne vegnormalen

Krav 3.152 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det oppstår behov for å bruke underskilt 808 for andre forhold enn angitt i [Tabell 3.4](#), skal dette godkjennes av skiltmyndigheten som fastsetter underskiltteksten. Vegdirektoratet skal varsles om skiltmyndighetens vedtak. Eventuelle nye undernummer fastsettes av Vegdirektoratet.

Veiledning til kravet

I varsel til Vegdirektoratet må det klart fremgå hva den nye underskiltteksten er, og hvordan det er tenkt at disse benyttes.

Tabell 3.4 – Tillatte tekster på underskilt 808 med gulgrønn bunnfarge ved vegarbeid

Underskilt nr.	Tekst	Kan brukes til skilt nr.
808.701	Biluhell	156
808.702	Ulykke	156
808.703	Lasting	156
808.704	Rekkverk mangler	156
808.706	Bruinspeksjon	110, 156
808.712	Asfaltarbeid	110, 112, 116
808.713	Anleggstrafikk	110, 156
808.714	Kabelarbeid	110
808.715	Grøfterens - Grøfterensk	110
808.716	Vegmerking	110
808.717	Høvling	110, 112
808.718	Snørydding	110
808.719	Kontroll	156
808.720	Oppmåling	110, 156
808.721	Sprengning	156
808.722	Trafikkintervju	156
808.723	Langsgående asfaltkant	110
808.724	Tunnelarbeid	110
808.725	Kantslått	110
808.726	Brøytestikk	110
808.727	Manuell dirigering	110
808.728	Registrering	110
808.729	Nytt vegdekke	112
808.730	Trefelling	156
808.731	Traktor krysser	156
808.740	Fjellsikring	110
808.741	Nylagt asfalt	116
808.742	Tømmerdrift	110, 156
808.743	Oljesøl	116
808.744	Renhold - Reinhold	110
808.745	Søppelplukking	110
808.746	Såing	110
808.747	Øvelse	110, 156
808.748	Hovedveg signalregulert. Vent og følg trafikkstrømmen	156
808.799	Benyttes for tekst midlertidig godkjent av skiltmyndighet, melding må sendes Vegdirektoratet	

3.2.7 Markeringsskilt

Krav 3.153 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Midlertidige markeringsskilt skal ha rød bunnfarge og fluorescerende gul/grønne markeringer.

Figur 3.32 — Skilt 902 Bakgrunnsmarkering

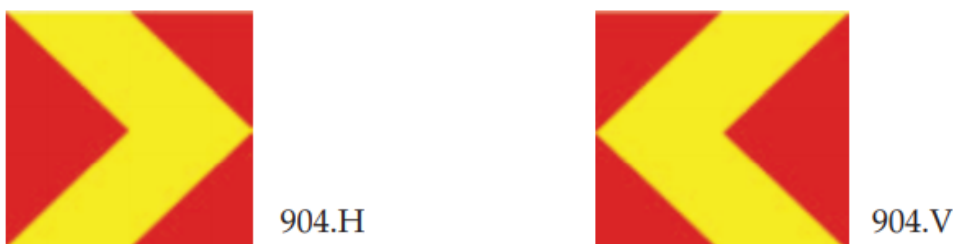
Krav 3.154 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Skilt 902 kan brukes for å angi uvanlig krappe kurver.
Veiledning til kravet
 Med krappe kurver menes vanligvis $R < 50$ m og mer enn 45° retningsendring.

Krav 3.155 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Skilt 902 kan også benyttes i vegkryss hvis vegen rett fram er stengt, og all trafikk må svinge til høyre eller venstre.

Krav 3.155.1 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Hvis begge svingretninger er mulig, skal skilt 908 Hindermarkering benyttes i stedet.

Krav 3.156 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Skilt 902 skal ikke benyttes for å markere innsnevring av veg.

Krav 3.157 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
 Skiltene 902 skal plasseres slik at underkanten av skiltet står 80 til 120 cm over kjørebanelen. Skiltene skal stå vinkelrett på kjøreretningen inn mot kurven, eller på siktlinjen fra kjøretøyet mot skiltet.

Figur 3.33 — Skilt 904 Retningsmarkering

Krav 3.158 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
 Skilt 904 kan brukes når det er særlig viktig å vise forløpet av en kurve.

Veiledning til kravet

Det vil være flere situasjoner hvor det er aktuelt å vise forløpet av en kurve, men spesielt viktig hvis:

- radien endrer seg (sammensatte kurver)
- kurven er lang (stor retningsendring)
- det er lite utenfor vegen som viser føring av kurven.
- Ved midlertidig omlegging av kjørebanelen

Krav 3.159 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 904 kan også benyttes for å markere at et kjørefelt på flerfeltsveg stenges og trafikken føres over i et annet kjørefelt. Skiltene skal da være i LS, og være plassert lavere enn angitt i [Krav 3.162](#).

Krav 3.160 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 904 skal ikke benyttes ved innsnevring på tofeltsveg, da benyttes i stedet skilt 906 Hindermarkering

Krav 3.161 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal benyttes minimum 3 stk skilt 904 for å vise endringen, og minst to skilt skal være synlige samtidig. Avstanden mellom skiltene ved bruk av skilt 904 avhenger av kurveradien, se [Tabell 3.5](#).

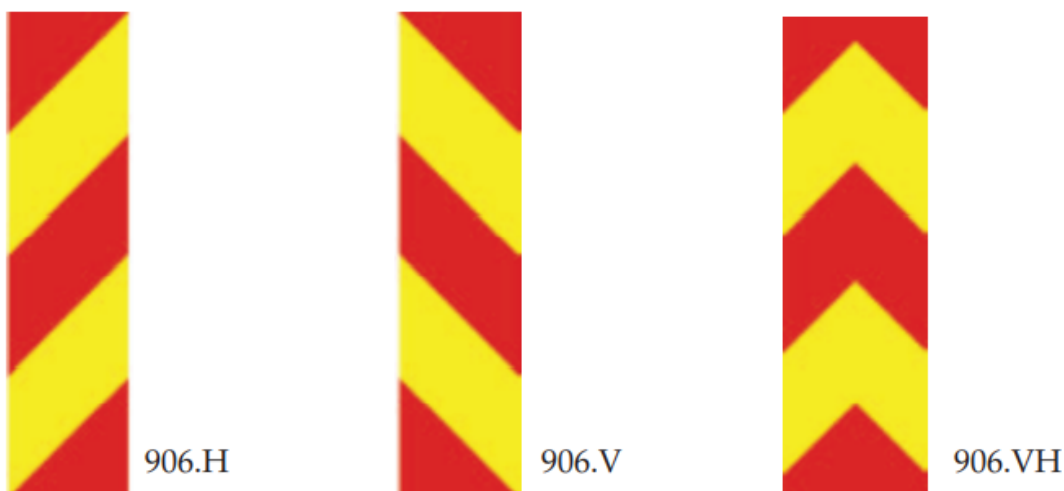
Tabell 3.5 — Anbefalt avstand mellom skilt 904 i kurver

Radius	50 m	100 m	200 m
Innbyrdes avstand	10 m	15 m	20 m

Krav 3.162 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltene 904 skal plasseres slik at underkanten av skiltet står 80 til 120 cm over kjørebane. Skiltene skal stå vinkelrett på kjøreretningen inn mot kurven, eller på siktlinjen fra kjøretøyet mot skiltet.

Figur 3.34 — Skilt 906 Hindermarkering**Krav 3.163 SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 906 kan benyttes for å markere:

- innsnevring på tofeltsveg
- hinder nær kjørebane
- skille mellom kjørefelt
- skille mellom kjørebane og arbeidssted
- langsgående og tversgående sikring.

Veiledning til kravet

Ved stenging av kjørefelt på flerfeltsveg, får skilt 904 benyttes i stedet (se Krav 3.150)

Krav 3.164 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 906 kan også benyttes som fartsdempende tiltak ved at de settes opp på begge sider av kjørebane eller kjørefelt med nedsatt, særskilt fartsgrense.

Veiledning til kravet

Det anbefales en avstand på 2–6 meter mellom hvert skilt (se [Tabell 3.6](#)). Regler for kjørebane- og kjørefeltbredde er gitt i kapittel [2.6.4](#).

Tabell 3.6 — Anbefalt avstand mellom hindermarkeringer når de benyttes som fartsdempende tiltak

Ønsket fartsnivå	Meter mellom hindermarkering
50 km/t og lavere	2 m
60 km/t	4 m
70 km/t	6 m

Krav 3.165 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Avstanden mellom 906-skiltene ved langsgående varsling skal ikke være lenger enn vist i [Tabell 3.7](#).

Tabell 3.7 — Maksimal avstand mellom hindermarkeringer når de benyttes som langsgående varsling

Fartsnivå	Meter mellom hindermarkering
50 km/t og lavere	6 m
60 km/t og høyere	12 m

Krav 3.166 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skiltene 906 skal plasseres slik at stripene viser ned mot den siden trafikken skal passere på.

Krav 3.167 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

For å markere innsnevring skal det benyttes minimum 3 stk skilt 906.

Figur 3.35 — Skilt 908 Hindermarkering

Krav 3.168 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 908 «Hindermarkering» skal benyttes for å markere hindringer på tvers av eller over kjørebanen.

Krav 3.169 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved bruk i kjørebanen kan skilt 908 plasseres på bom, varselpanel, kjøretøy eller arbeidsmaskin.

Krav 3.169.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved bruk på bommer skal underkanten av skiltet være 0,85 m over kjørebanen.

Krav 3.170 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 908 skal benyttes over kjørebanen hvis den frie høyden over kjørebanen reduseres til under 5,0 meter mens arbeidet pågår.

Krav 3.170.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Hvis den frie høyden blir lavere enn 4,7 meter, skal det i tillegg innføres høydebegrensning med skilt 314 «Høydebegrensning».

Krav 3.171 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Brukt i forbindelse med vegarbeid, eller for andre midlertidige forhold, kan størrelsen på skilt 908 justeres til å passe det aktuelle formålet.

3.2.8 Trafikkjegle og trafikksylinder

Figur 3.36 — Skilt 940 Trafikkjegle og skilt 942 Trafikksylinder

Krav 3.172 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 940 Trafikkjegle og skilt 942 Trafikksylinder kan brukes som langsgående varsling for å markere:

- skille mellom to trafikkretninger,
- sikringer,
- markere andre typer hindringer i vegbane eller fortau

Krav 3.173 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved varsling når det er mørkt, kan det benyttes skilt 940 Trafikkjegle og skilt 942 Trafikksylinder som langsgående varsling. Viser ellers til [Krav 3.159](#)[Krav 3.160](#)[Krav 3.167](#)

MERKNAD Trafikkjegle eller trafikksylinder er ikke egnet å bruke i situasjoner med retningsendringer, og hvor det er behov for å synliggjøre hvilken side trafikanten må kjøre på.

Krav 3.174 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Den maksimale avstand mellom skilt 940 Trafikkjegler og skilt 942 Trafikksylindere langs arbeidssted skal vurderes i henhold til farten på stedet, men skal ikke være lenger enn vist i [Tabell 3.7](#) for hindermarkering.

Veiledning til kravet

Hvis trafikkjegler eller -sylindere brukes som visuelt fartsdempende tiltak, anbefales det at de plasseres med avstand som vist i [Tabell 3.6](#)

Trafikkjegler og trafikksylindere må tilfredsstille krav gitt i del 4 av [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#)

Krav 3.175 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Under bruk skalskilt 940 Trafikkjegler og skilt 942 Trafikksylindere holdes rene slik at det meste av retrorefleksjonsevnen er opprettholdt under bruk.

Krav 3.175.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Trafikkjegler og -sylindre skal ikke lenger brukes når mer enn 15 prosent av de retroreflekterende flatene er borte, eller når disse flatene er så ødelagte at det er tydelig at de ikke fungerer som forutsatt i mørket.

3.2.9 Vegvisning

Bruk av midlertidige, oransje vegvisningsskilt

Skiltforskriften § 15. Alminnelige bestemmelser:

- 1) Vegvisningsskilt gir opplysninger om stedsnavn, virksomheter, vegruter, valg av kjørefelt, valg av veg og avstand til reisemål.
- 2) Skiltene 701-719 og 725 har følgende farger:
 - for geografiske mål: blå bunn og hvit tekst for motorveger, gul bunn og sort tekst for andre veger.
 - for andre mål: hvit bunn og sort tekst
 - for midlertidig vegvisning: oransje bunn og sort tekst.

For mål av særlig interesse for turisttrafikk kan skiltene ha brun bunn og hvit tekst.

Det er bare vegvisningsskiltene 701–719 (forvarselskilt og vegvisere) og 725 «Avstandsskilt» som får være oransje når de benyttes til midlertidig vegvisning. Andre midlertidige vegvisningsskilt vil ha sin normale farge.

Normalbestemmelsene i [vegnormal N300 Trafikkskilt](#) for anvendelse, utforming og plassering av vegvisningsskilt benyttes også for midlertidig vegvisning, hvis ikke annet er angitt i denne vegnormalen.

Planlegging av midlertidig omkjøringsvisning

Midlertidig vegvisning, for eksempel visning av omkjøringsveger, gjøres ved å:

- sette inn endret tekst på oransje felt på eksisterende vegvisningsskilt,
- sette opp nye, oransje vegvisningsskilt, eventuelt i kombinasjon med eksisterende skilt,
- endre eksisterende vegvisningsskilt med oransje tape over visningsmål som endres, og supplere med oransje visning.

Det er viktig at hele omkjøringsvegen skiltes godt. Har man først ledet trafikantene av fra en hovedveg, må man sørge for at de blir ledet tilbake på hovedvegen uten unødvendige problemer.

Omkjøringsveger som benyttes må ha samme aksellast som den veg de erstatter, helst også samme bruksklasse. Det må innhentes tillatelse fra vegeier før disse kan tas i bruk som omkjøringsveger:

- Statens vegvesen for riksveger
- Fylkeskommune for fylkesveger
- kommunen for kommunalveger

- Private for privatveger

Hvis omkjøringsveg har begrenset framkommelighet for store kjøretøyer, må det informeres om dette i god tid ved hjelp av skilt, og alternativ omkjøringsrute må vises for slike kjøretøyer.

Vegnummer og symboler på omkjøringsruter

På omkjøringsveger for nummererte veger benyttes vegnummeret til den vegen det er omkjøring for, i følgende tilfeller:

- På vegvisningsskilt før omkjøringen. På korte og enkle omkjøringsruter uten viktige vegkryss er det ikke nødvendig å bruke vegnummer.
- På vegnummerskilt etter vegkryss på omkjøringsruta. Dette er mest aktuelt på ruter med langvarig skiltet omkjøring. Vegnummerskilt for omkjøringsrute plasseres sammen med eventuelle andre vegnummerskilt.
- På vegnummerskilt mellom vegkryss på omkjøringsruten, dersom det er langt mellom vegkryssene. Vegnummerskilt plasseres ca hver 5–10 km langs omkjøringsruta.

Vegnummeret for den vegen det er omkjøring for må ha stiptet bord, og plasseres under eventuelle vegnummer med hel bord.

I visse situasjoner er det hensiktsmessig å benytte et symbol (skilt 723.61–66) for å angi en omkjøringsrute, blant annet i følgende tilfeller:

- På veger som ikke er skiltet med vegnummer
- Der to eller flere omkjøringsruter krysser hverandre, for å unngå sammenblanding av omkjøringsrutene.

Bruk av variable skilt til omkjøringsskilting

Forvarsling og vegvisning kan også gjøre med variable skilt, jf. [veiledning V321 Variable trafikkskilt](#). Dette er mest aktuelt på sterkt trafikkerte veger som hyppig stenges for vegarbeid, for eksempel ved tunneler.

Figur 3.37 — Skilt 713 Vanlig veiviser

Krav 3.176 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 713 med oransje bunnfarge skal benyttes for å skilte omkjøringsruter.

Veiledning til kravet

Skilt 713 er det som vanligvis blir brukt ved omkjøring for vegarbeid. Det kan også være aktuelt å benytte andre skilt, som skilt 711 i stedet for 713, eller midlertidige orienteringstavler (skilt 701-709).

Midlertidig orienteringstavler (skilt 701-709) utføres som egne tavler eller som midlertidig modifisering av eksisterende permanente tavler. Permanent tekst får også dekkes eller settes ut av kraft ved hjelp av oransje tape.

Små orienteringstavler settes også opp etter behov langs omkjøringsruta.

Skilt 711 "Tabellvegviser" og skilt 713 "Vanlig vegviser" anvendes i vanlige vegkryss og rundkjøringer. Skilt 713 brukes vanligvis i enkle kryss og når det er få visningsmål i samme retning.

Skilt 711 foretrekkes når:

- *det er mange visningsmål,*
- *det er nødvendig å angi visningsmål rett fram,*
- *det er vanskelig å plassere vanlige vegvisere,*
- *det er vanskelig å se vanlige vegvisere i tide.*

For mer om vegvisningsskilting, se [N300 del 4a Vegvisningsskilt](#)

Krav 3.176.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det ikke er aktuelt å benytte visningsmål, vegnummer eller annet omkjøringssymbol på skilt 713, skal det benyttes en horisontal svart strek .

MERKNAD Horizontal svart strek har skiltnummer 723.61. For mer informasjon om bruk av skilt 723, se [Krav 3.180](#)

Figur 3.38 — Skilt 723 Andre omkjøringsruter

Krav 3.177 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Omkjøringssymbolet (skilt 723) skal være sort på et oransje felt. Når symbolet benyttes på skilt med annen bunnfarge enn oransje, skal det ikke være bord rundt feltet.

Krav 3.178 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Horisontal svart strek (723.61) kan også benyttes på skilt 711 «Tabellvegviser» eller skilt 715 «Avkjøringsvegviser» med oransje bunn, dersom disse ikke inneholder vegnummer, symbol for omkjøringsrute eller visningsmål.

Krav 3.179 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 723 med svart strek eller annet omkjøringssymbol kan stå oppe kontinuerlig, selv om omkjøring bare foregår til bestemte tider på døgnet.

MERKNAD Omkjøringsskilt med navn eller vegnummer må unngås, ettersom de er mulige å misforstå hvis den ordinære vegen er åpen.

Krav 3.180 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Når annet omkjøringssymbol enn 723.61 benyttes, skal trafikantene få beskjed på forhånd på skilt 560 «Opplysningstavle» om å følge symbolet for omkjøringsruta. Symbolet skal i slike tilfeller brukes langs hele omkjøringsruta.

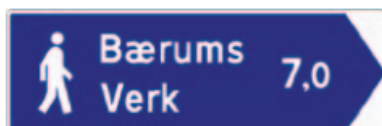
Veiledning til kravet

Primært er det svart horisontal strek (723.61) som benyttes som omkjøringssymbol. Skilt nr. 723.65 må bare benyttes i spesielle tilfeller. I noen land angir dette symbolet omkjøringsrute for farlig gods.

Figur 3.39 — Skilt nr. 723.66 benyttes slik at sort pil viser omkjøringens retning:

Midlertidig vegvisning for gang- og sykkeltrafikk

Figur 3.40 — Skilt 749 Vegviser for gangtrafikk og skilt 751 Vegviser for sykkelrute

Vanligvis benyttes det skilt med normal tekst for å vise omlagt gangveg eller sykkelrute. Eventuelt benyttes teksten «Midlertidig gangveg» eller «Midlertidig gang- og sykkelveg». Hvis gangtrafikken er viktigst, benyttes skilt 749, hvis sykkeltrafikken er viktigst benyttes skilt 751.

I tillegg får skilt 518 «Gangveg», skilt 520 «Sykkelveg» eller skilt 522 «Gang- og sykkelveg» benyttes for å markere hvor den midlertidige vegen går og fortelle at den er regulert for disse trafikantgruppene.

Figur 3.41 — Skilt 741 Omkjøring for bestemte kjøretøygrupper

Krav 3.181 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Skilt 741 med oransje bunnfarge skal brukes der det på grunn av forbud mot kjøring i forbindelse med arbeid på veg, er behov for å vise midlertidig omkjøring for tunge, brede, lange eller høye kjøretøyer.

Krav 3.182 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Symboler og tekst på skilt 741 skal være sorte. Andre skilt som settes på skiltet, skal ha sin opprinnelige farge.

Krav 3.183 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
Øverst på skilt 741 kan det vises vegnummer og/eller visningsmål for hovedvegen.

Krav 3.184 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
På skilt 741 skal streken for omkjøringsveg vises på samme side av hovedvegen som omkjøringsruten tar av fra hovedvegen.

Krav 3.185 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
På skilt 741 kan symbol 723.41 «Omkjøringsrute for store kjøretøy» benyttes ved streken for omkjøringsveg, samt ett av forbudsskiltene 312, 314, 316, 318, 320 eller 322 benyttes på streken for stengt veg.

Veiledning til kravet

Tabell 3.8 — Forbudsskilt som kan benyttes på oransje skilt 741

Skilt nr.	Skiltnavn	Skilt nr.	Skiltnavn
306.5	Forbudt for lastebil og trekkbil	318.1	Totalvektgrense for kjøretøy
312	Breddegrense	318.2	Totalvektgrense for vogntog
314	Høydegrense	320	Aksellastgrense
316	Lengdegrense	322	Boggilastgrense

Krav 3.186 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Avstand til omkjøringspunktet skal alltid angis under omkjøringssymbolet på skilt 741. Skiltet plasseres etter samme regler som for skilt 743.

743.1

743.2

Figur 3.42 — Skilt 743 Midlertidig omkjøringsveg

Krav 3.187 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Forvarsling av midlertidig omkjøringsveg skal utføres med skilt 743.

Veiledning til kravet

Hvis omkjøringen bare er en delvis flytting av eksisterende veg over en kort strekning, får bruk av skilt 743 utelates, men den unormale linjeføringen må da varsles på annen måte.

Forvarsling med skilt 743 skjer på en av følgende tre måter:

Tabell 3.9

Skilt nr.	Beskrivelse
743.1	enkel grunnform med bare omkjøringssymbolet
743.1 + 802	enkel grunnform med omkjøringssymbolet og underskilt 802 for avstand til start på omkjøringen
743.2	grunnform med omkjøringssymbol og tilleggsinformasjon

På skiltet må streken for omkjøringsveg vises på samme side av hovedvegen som omkjøringsruten tar av fra hovedvegen.

Skilt 743.1 plasseres 150–400 meter før omkjøringspunktet, avhengig av fartsgrensen, stedlige forhold og andre trafikkskilt. Avstand til eksisterende orienteringstavler og andre trafikkskilt må være minimum 50 meter.

Skilt 743.1 må ha underskilt 802 «Avstand»:

- *dersom skiltet plasseres i en annen avstand enn 150–400 meter før omkjøringspunktet,*
- *på sterkt trafikkerte og viktige veger med høyt fartsnivå, uansett avstand til omkjøringspunktet,*
- *der det er tett med vegkryss, slik at det kan være tvil om hvilket vegkryss det gjelder.*

Skilt 743.2 «Midlertidig omkjøring» får inneholde følgende tilleggsopplysninger:

- *enten: vegnummer for hovedvegen (med stiplet bord), plassert ved omkjøringsstreken*
- *eller: vegnummer (med hel bord) eller symbol for omkjøringsruta, plassert ved omkjøringsstreken.*
- *vegnummer for hovedvegen og/eller et visningsmål på hovedvegen, plassert over omkjøringssymbolet*
- *avstand til omkjøringspunktet, plassert under omkjøringssymbolet.*

Skilt 743.2 foretrekkes ved kompliserte omkjøringsruter på følgende veger:

- *riksveger*
- *andre sterkt trafikkerte og viktige veger*

Skilt 743 må vurderes på begge sider av kjørebanelen på følgende veger:

- *motorveger og motortrafikkveger*
- *europaveger og stamveger*
- *andre sterkt trafikkerte veger eller viktige veger, hvor forholdene på stedet tilsier at det er spesielt viktig å påkalle oppmerksomhet*

Krav 3.187.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Forvarslingen kan suppleres med opplysninger på skilt 560 «Opplysningstavle» og om nødvendig med oransje vegvisning.

Figur 3.43 — Skilt 745 Slutt på midlertidig omkjøringsveg

Skilt 745 benyttes bare der det av spesielle grunner er behov for å opplyse trafikantene om at omkjøringsvegen er avsluttet. Skiltet benyttes for omkjøringer forvarslet med både skilt 743.1 og 743.2.

I følgende situasjoner må man vurdere å benytte skiltet:

- ved avslutning av lange omkjøringsruter
- ved avslutning av kompliserte omkjøringsruter med mange vegkryss
- steder hvor det ikke klart fremgår hvor omkjøringsruten slutter, for eksempel hvor standarden på stengt veg og omkjøringsvegen er noenlunde lik
- steder hvor det av andre grunner ikke klart fremgår hvor omkjøringsruten slutter

Skiltet plasseres 50–100 meter etter innkjøring fra omkjøringsvegen, og minst 50 meter fra andre trafikkskilt på stedet.

Omkjøringssymbolet må vises i samme retning som omkjøringsruten tok av fra hovedvegen.

3.3 Vegoppmerking

Krav 3.188 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Endring av vegoppmerking i forbindelse med vegarbeid, skal være godkjent av skiltmyndigheten, jf skiltforskriften § 30 nr. 4. Dette gjelder også midlertidig fjerning av eksisterende oppmerking.

Krav 3.189 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

For selvstendig regulerende oppmerking, det vil si gangfelt, sperrelinje mv, skal det foreligge særskilt skriftlig vedtak på samme måte som for trafikkregulerende skilt.

Krav 3.190 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved faste arbeider som medfører at trafikantene ledes i strid med eksisterende vegoppmerking, eller at vegoppmerkingen er misvisende, skal:

- enten denne oppmerkingen endres eller fjernes
- eller det skal benyttes varslingsutstyr som klart tilkjennegir hvordan det skal kjøres i strid med vegoppmerkingen.

Krav 3.190.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Hvis det er nødvendig å krysse sperrelinje ved kortvarige arbeider, eller å kjøre på feil side av eller over gul midtlinje, skal det midlertidige kjørefeltet være markert med hindermarkeringer på begge sider.

Krav 3.190.2 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom vegbanen blir for smal til å ha et kjørefelt i hver retning, men det er merket midtlinje på gjenværende kjørebane, skal midtlinjen tildekkes eller fjernes hvis arbeidet varer mer enn en uke.

Krav 3.190.3 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

For å sikre en tilfredsstillende optisk ledning, kan midlertidige vegbanereflektorer settes på kjørebanen mens arbeidet pågår. I slike tilfeller skal den permanente oppmerkingen fjernes eller tildekkes.

Veiledning til kravet

Dette vil vanligvis være aktuelt etter reasfaltering før ny vegoppmerking har kommet på plass. For arbeid av lenger varighet, må det heller vurderes andre tiltak som å reetablere vegoppmerking, bruk av hindermarkeringer mv.

Fullstendige regler for vegoppmerking er gitt i [vegnormal N302 Vegoppmerking](#).

Krav 3.191 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Når oppmerking fjernes, skal eventuell gjenværende oppmerking eller spor etter fjerningen ikke under noen lysforhold kunne oppfattes som en oppmerket linje.

Veiledning til kravet

Dette er spesielt viktig i perioden før eventuell ny vegoppmerking er lagt ut.

Krav 3.191.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom tape benyttes for midlertidig tildekking av eksisterende vegoppmerking i forbindelse med vegarbeid, skal tilnærmet all tidligere oppmerking være usynlig når tildekkingen er utført.

MERKNAD Kravene til synlighet av oppmerking gitt i [retningslinje R610 Standard for drift og vedlikehold på riksveger](#) (R610), gjelder også for vegarbeidsområder.

Etter legging av nytt asfaltdekke, legges ny vegoppmerking om mulig innen de tidsfrister som er angitt i retningslinje R610.

Formerking av linjer gjøres umiddelbart etter legging av nytt dekke, og eventuelt fornyes hvis det tar lang tid før oppmerking blir gjort.

3.4 Trafikklyssignaler

Krav 3.192 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Trafikklyssignaler skal ha vedtak, jf skiltforskriften § 30 nr. 4. Bruk eller endring i forbindelse med vegarbeid av signalene 1080–1096, unntatt signal 1092 og bruk av gul blink, krever vedtak på samme måte som for regulerende trafikkskilt.

Fullstendige regler for trafikklyssignal er gitt i [vegnormal N303 Trafikksignaler](#) og [veiledning V322 Trafikksignalanlegg](#)

3.4.1 Vegarbeid nær permanente trafikksignalanlegg

Krav 3.193 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det blir nødvendig å endre eksisterende trafikksignalanlegg i forbindelse med vegarbeid, skal planer for dette alltid først forelegges for og godkjennes av de ansvarlige for drift av dette signalanlegget.

Veiledning til kravet

Dette vil blant annet være tilfellet hvis kjørefelt sperres, slik at trafikk i dette feltet i stedet benytter kjørefelt som er regulert på en annen måte.

Krav 3.193.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Om anlegget ikke vil fungere som forutsatt, skal det ved kortvarige arbeider slås på blinkende gult lys.

Krav 3.194 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Når eksisterende trafikksignalanlegg er i normal drift, skal kjøretøy som benyttes til vegarbeid ikke plasseres slik at det påvirker kjøretøydetektorer og kaller opp grønt lys i utide.

Krav 3.194.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom arbeidskjøretøy må utføre arbeidsoppgaver i selve kryssområdet, skal trafikksignalanlegget slås på gult blink.

Veiledning til kravet

Dette gjelder for eksempel ved snørydding (unntatt brøyting med normal gjennomkjøring på grønt lys).

Krav 3.195 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom trafikksignalanlegget skal være ute av drift i mer enn et døgn, skal signalhodene gjøres strømløse og tildekkes for å vise at anlegget er ute av drift. Det skal påses at skilt på signalstolpene (for eksempel vikepliktskilt eller svingereguleringer) fortsatt er godt synlige.

3.4.2 Midlertidige signalanlegg for kryssende trafikk

Krav 3.196 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Vedtak formidlertidige signalanlegg for kryssende trafikk gjøres ikke av myndighet som nevnt i skiltforskriften § 28 nr. 3 femte ledd, jf § 30 nr. 4, men skal gjøres av person med god kompetanse i signalregulering, utpekt av Statens vegvesen, divisjon Transport og Samfunn.

Krav 3.197 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det benyttes signalanlegg for å regulere kryssende trafikkstrømmer med kjøretøy, skal anlegget ha trelyshode (signal 1080) for alle kjøretøystrømmer og fungere på samme måte som ordinære signalanlegg i vegkryss.

Krav 3.198 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det benyttes midlertidige signalanlegg for fotgjengere, skal anlegget tilfredsstillende de samme krav som for permanente anlegg av samme type.

Veiledning til kravet

Se [vegnormal N303 Trafikksignaler](#)

Vedtaksmyndighet for disse anleggene er angitt i [Krav 3.196](#)

3.4.3 Midlertidige skyttelsignalanlegg

Midlertidige skyttelsignalanlegg anvendes for regulering av trafikken på steder utenfor vegkryss hvor bare én kjøreretning avvikes om gangen, jf. [vegnormal N303 Trafikksignaler](#) og veiledning [V322 Trafikksignalanlegg](#).

Skiltmyndigheten vedtar bruk av trafikklyssignal som skyttelsignalanlegg i forbindelse med arbeid på riks-, fylkes- og kommunalveger på tilsvarende måte som for midlertidig reguleringer ved vegarbeid. Det er best om slike anlegg er trafikkstyrte, slik at trafikkstrømmenes størrelse påvirker vekslingen. Tekniske krav til slike anlegg er gitt i del 3 av [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#)

Manuelt styrte anlegg benyttes unntaksvis. Forutsetningen for at disse virker godt nok, er at den som styrer anlegget har god sikt til begge steder der køer vil kunne oppstå, eller har kontakt med en helper i den andre enden av strekningen ved hjelp av radio- eller telefonsamband. Dette vil være et alternativ til manuell trafikkdirigering.

Krav 3.199 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Skyttelsignalanlegg skal kun benyttes når:

- fartsgrensen er lavere enn 60 km/t
- stigning/fall er mindre enn 6 prosent
- det er kryss eller avkjørsler på strekningen som kan reguleres forsvarlig (hvis trafikk fra sideveg ser køen ved begge signaler, kan sideveg skiltes med fareskilt 156 «Annen fare» med underskilt 808.748: «Hovedveg signalregulert - vent og følg trafikkstrømmen»)
- trafikken er så stor og strekningen så lang at anleggets kapasitet ikke periodevis overskrides (se grenseverdier i tabell for anbefalte grønttider nedenfor, jf. også [veiledning V322 Trafikksignalanlegg](#))
- strekningen ikke er så kort (og trafikken så liten) at den kan reguleres med trafikkreglenes bestemmelser om vikeplikt for møtende, eller med skiltene 212 og 214 (vikeplikt for møtende trafikk),
- utstyret fungerer tilfredsstillende,
- det er kontakt mellom signalenhetene i hver ende.

Plassering

Krav 3.200 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Signalenhetene skal plasseres på høyre side i kjøreretningen og slik at ventende kjøretøyer ikke hindrer trafikk i motsatt retning.

Krav 3.200.1 KAN

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved behov kan skilt 560 med tekst «Ved rødt lys stopp her» og nedadrettet pil benyttes for å angi ønsket stoppsted (jf).

Krav 3.201 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Signalene eller køen av ventende biler foran signalene skal ikke komme overraskende på ankommende kjøretøyer.

Veiledning til kravet

Se forvarsel av [Krav 3.59](#) og eventuelt [Krav 3.66](#)

Forvarsel**Krav 3.202 SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skyttelsignalanlegget skal være kontinuerlig synbart over en avstand minst lik det som er angitt i [Tabell 3.10](#).

MERKNAD Skyttelsignalanlegg i forbindelse med vegarbeid må forvarsles med skilt 132 «Trafikklyssignal», eventuelt med underskilt 802 «Avstand» i tillegg. Ved plassering av forvarselet, må det tas hensyn til at skiltet tidsnok gjør trafikantene oppmerksom på mulig kø foran anlegget. Om nødvendig forvarsles også med fareskilt 149 «Kø».

Tabell 3.10 — Krav til minimum fri sikt fram til midlertidig signalanlegg

Fartsgrense (km/t)	30	50	60
Sikt (m)	40	80	110

Generelt er det ønskelig at den signalregulerte strekningen gjøres så kort som mulig av hensyn til kapasitet og forsinkelser for trafikantene. Strekningen må ikke overskride 300 meter uten at det er gjort spesielle kapasitetsberegninger.

Nærmere regler for bruk av trafikksignaler, beregninger og programmering (tidsinnstilling) av skyttelsignalanlegg, er gitt i [vegnormal N303 Trafikksignaler](#) og [veiledning V322 Trafikksignalanlegg](#).

3.4.4 Gult blinksignal

Figur 3.44 — Signal 1098 Gult blinksignal

Krav 3.203 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal benyttes enten ett eller to vekselvis blinkende gule lys (signal 1098 Gult blinksignal) når ekstra oppmerksomhet for et skilt eller skiltkombinasjon er påkrevd.

MERKNAD Etter skiltforskriftens § 24 angir gult blinksignal at trafikantene må vise særlig aktsomhet og oppmerksomhet. Signalet vil kunne benyttes sammen med offentlig trafikkskilt for å markere spesielle trafikksituasjoner, eller på stedet hvor trafikantene må utvise særlig forsiktighet.

Krav 3.204 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

For å markere endringer i kjøreretninger kan ledelys benyttes (signal 1098 Gult blinksignal), jf. Del 3 i [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#). Lysene kan monteres over skilt 902 «Bakgrunnsmarkering», skilt 904 «Retningsmarkering» eller skilt 906 «Hindermarkering».

3.4.5 Lyspiler

Figur 3.45 — Signal 1100 Blinkende lyspil

Krav 3.205 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Regler for bruk av signal 1100 Blinkende lyspil skal være like som for skilt 404.

Krav 3.205.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Lyspil skal kun benyttes dersom det kjørefeltet pilen peker ned mot, ikke har motgående trafikk.

Veiledning til kravet

Lyspil anvendes på varselpanel for å angi hvilken side panelet skal passeres på.

Krav 3.206 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Signal 1100 Blinkende lyspil kan benyttes enkeltstående.

Krav 3.206.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Signalet skal benyttes sammen med skilt nr. 404 på veger med høyt hastighetsnivå.

Krav 3.207 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Når signal 1100 Blinkende lyspil benyttes, skal varselpanelet ikke samtidig ha gult blinksignal.

Se også [vegnormal N303 Trafikksignaler](#), og del 3 i [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#)

3.5 Manuell trafikkdirigering

3.5.1 Hva regnes som manuell trafikkdirigering

Krav 3.208 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det i perioder lengre enn noen få minutter er behov for å regulere trafikken ved at en trafikkstrøm stanses for å slippe fram annen trafikk, regnes dette som manuell trafikkdirigering som skal utføres av en trafikkdirigert.

Veiledning til kravet

Kortvarig stans av trafikk for å slippe anleggskjøretøy ut av eller inn på vegen, eller hel stenging av veg ved sprenging eller lignende, regnes ikke som manuell trafikkdirigering, og krever verken særskilt vedtak om trafikkdirigering eller at personell har kurs eller benytter spesielt utstyr. Det er likevel viktig at det i slike situasjoner gis tydelige tegn til trafikken og at personer som gir slike tegn er slik kledd at de er godt synlige og oppfattes som person med ansvar for den aktuelle situasjonen (se [Krav 3.234](#)). Det er åpnet for å benytte stoppspak ved kortvarig stans av trafikk.

Dersom kun én strøm blir berørt av arbeidet, må ikke flere trafikkstrømmer holdes igjen for å unngå å benytte manuell dirigering.

Dersom man over en lenger periode, flere ganger i løpet av en kort periode, daglig mv utfører stans av trafikk for å slippe ut anleggstrafikk, eller holder igjen trafikk av andre årsaker i et vegarbeidsområde, må det vurderes om dette er av et slikt omfang at det likevel må regnes som manuell trafikkdirigering.

Ved sprenging eller liknende må det vurderes eventuell konsekvens av uhell. Dersom det er fare for at store steinblokker blir liggende i vegbanen, og stor fare for at trafikkavviklingen må håndteres med trafikkdirigenter etter sprenging, må det vurderes å benytte trafikkdirigenter til stengingen, av beredskapshensyn.

Trafikk må rette seg etter tegn gitt av trafikkdirigenter, jf trafikklreglene:

Trafikkreglene § 3 nr. 2: *Anvisning gitt av politiet, Statens vegvesen, tollvesenet eller militærpolitiet gjelder foran anvisning gitt på annen måte. Det samme gjelder anvisning fra annen person som har myndighet til å regulere trafikken eller å kontrollere kjøretøy, last eller fører.*

Trafikkdirigenter har likevel ikke politimyndighet og kan ikke fysisk prøve å stanse eller avvise trafikanter som ikke følger de anvisninger som gis.

Ved stor trafikk og/eller lange strekninger med regulering av trafikken, kan det oppstå avviklingsproblemer. For vurdering av kapasitet kan metoden beskrevet i kapittel [3.4.3](#) Midlertidige skyttelsignalanlegg benyttes som et utgangspunkt.

Manuell trafikkdirigering brukes vanligvis der det bare er ett kjørefelt som kan benyttes til trafikk, og trafikken bare kan gå i én retning av gangen. Slike strekninger kan ikke ha kryss med stor sidevegstrafikk. Hvis det er mindre kryss eller større avkjørsler inne på strekningen plasseres det helst en egen trafikkdirigert der, alternativt må sidevegstrafikken varsles med skilt eller liknende og minst én av trafikkdirigertene må ha god sikt til denne avkjørselen.

3.5.2 Krav til den som utfører manuell trafikkdirigering

Krav 3.209 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

En trafikkdirigent (person som foretar manuell trafikkdirigering) skal:

- være over 18 år
- ha førerkort klasse B
- ha helse til å utføre oppgaven
- ha gjennomgått særskilt opplæring (kurs i manuell trafikkdirigering)
- benytte stoppspak
- vise tydelige tegn til trafikantene
- kunne kommunisere med trafikantene på norsk

Jakke for manuell trafikkdirigering samt stoppspak er nærmere beskrevet i del 4 i [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#) og NA-rundskriv [2015/12 Endring av krav til synlighetstøy og stoppspak i håndbok N301 og R310](#) (endringer som gjelder krav i N301 er lagt inn i denne digitaliserte håndboka, for endringer som gjelder R310 vil NA-rundskrivet fortsatt være gjeldende)

Krav 3.210 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

For å forsterke synbarheten av personell som foretar manuell trafikkdirigering i forbindelse med vegarbeid, skal slikt personell være iført en egen type synlighetsjakke.

Krav 3.210.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Jakken skal kun benyttes ved manuell trafikkdirigering.

Krav 3.210.2 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal også benyttes synlighetsbukse.

Krav 3.211 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Personer som dirigerer trafikken manuelt er spesielt utsatt og det er viktig at trafikkdirigeringen gjøres korrekt og tydelig. Den som dirigerer trafikken skal stå godt synlig for trafikantene og ha full oversikt over trafikken i eventuelle konfliktpunkter.

Krav 3.212 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

En trafikkdirigent skal ikke ha ansvar for mer enn ett konfliktpunkt.

Krav 3.212.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom strekningen er mer enn ca. 50 meter, skal det være to personer til å dirigere trafikken.

Veiledning til kravet

Dette vil ofte være hensiktsmessig også på kortere strekninger.

Krav 3.212.2 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom det ikke er tilstrekkelig visuell kontakt, skal det være kontakt på annen måte, for eksempel ved bruk av radio eller telefon.

Krav 3.213 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Ved trafikkdirigering skal det benyttes stoppspak med et rødt, blinkende lys for å stanse trafikken.

Krav 3.213.1 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
For å stoppe trafikken, skal trafikkdirigenten stille seg med front mot trafikken som stoppes.

MERKNAD Stoppspaken holdes i én hånd og heves med den røde siden mot trafikken. For å gi signal til trafikantene om å dempe hastigheten, heves den andre hånden opp og ned.

Krav 3.214 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Når trafikken er klar for å passere, skal trafikkdirigenten senke stoppspaken med den røde siden vendt fra trafikanten.

Krav 3.214.1 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Lyset skal alltid slukkes når stoppspaken senkes.

Krav 3.214.2 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
I tillegg skal det signaliseres tydelig med den andre hånden at trafikantene må kjøre.

Krav 3.215 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Den røde lykten på stoppspaken skal dimmes til svakere lysstyrke ved trafikkdirigering imørke, disige eller andre forhold som forsterker lysets effekt.

Krav 3.216 **KAN** Gjeldende fra 30.09.2021
Stoppspak kan brukes i forbindelse med kortvarig stans av trafikk, eller utekontroll som utføres av Statens vegvesen.

MERKNAD Stoppspak brukes ellers bare av de som foretar manuell trafikkdirigering.

Krav 3.217 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
En person skal ikke dirigere trafikken manuelt i mer enn 2 timer av gangen uten pause.

Krav 3.217.1 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Dersom manuell trafikkdirigering for lengre perioder er påkrevd, skal det sørges for avløsning.

MERKNAD Ledebilkjøring er ikke pause.

Krav 3.218 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Ved manuell trafikkdirigering skal fartsgrense være maksimalt 50 km/t.

3.5.3 Bruk av ledebil

Krav 3.219 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Krav til ledebil:

- Bilen skal være av praktisk størrelse for å kunne snu innenfor vegens bredde.
- Bilens vekt skal ikke være over 3,5 tonn (førerkort klasse B).
- Bilen skal være fri for reklame.
- Logo tillates, men ikke bak på bilen.
- Skilt med tekst «Ledebil Følg meg» på to linjer skal være montert på taket på ledebilen, slik at det kan leses av trafikk bak ledebilen.
- På motsatt side av skiltet skal teksten være «Ledebil».
- Skiltet skal utformes som skilt 560 «Opplysningstavle» med fluorescerende gulgrønn farge. Teksten skal være svart med teksthøyde 105 mm.
- I tillegg til skiltet skal bilen være utstyrt med gult blinkende lys som skal være synlig fra alle sider

Anvendelse av ledebil

Krav 3.220 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ledebil skal bare anvendes når dette framgår av godkjent arbeidsvarslingsplan

Det er viktig at strekningene hvor det benyttes ledebil ender på steder der det er sikkert å snu ledebilen på en effektiv måte. Ved større trafikkmengder kan tiden det tar å snu ledebilen ha stor betydning for kapasiteten på trafikkavviklingen forbi arbeidsstedet

Ledebil anvendes når det er viktig at kjørehastigheten forbi arbeidsstedet eller gjennom vegarbeidsområdet blir så lav som det som er nødvendig ut fra en risikovurdering av arbeidet.

Eksempel på slike situasjoner er:

- forbi asfaltutlegger hvor arbeidere oppholder seg svært nær passerende trafikk
- forbi arbeidssted i tunnel (hvis det aksepteres trafikk i tunnelen mens det arbeides)
- på strekning hvor permanent dekke eller nylagt dekke kan bli ødelagt av trafikk i stor hastighet, eller hvor steinsprut utgjør en stor fare.

Dersom avstanden mellom vendepunktene for ledebilen blir svært lang, vil det være aktuelt at ledebilen på deler av strekningen holder relativt høy hastighet (50–70 km/t), mens hastigheten reduseres til 20–30 km/t der arbeidet pågår. I så fall må skiltet fartsgrense tilpasses dette.

Det er ikke nødvendig å skilte svært lav fartsgrense forbi arbeidsstedet hvis det er ledebilen som bestemmer hastigheten. Ledebilen må imidlertid kjøre slik at hele den påfølgende kolonnen holder forsvarlig fart forbi arbeidsstedet.

Kolonner må ikke bli for lange. Kjøretøy som ankommer reguleringsstedet etter at kolonnen har forlatt stedet, må ikke få lov til å prøve å ta igjen kolonnen.

Krav 3.221 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal benyttes manuell trafikkdirigering for å stanse trafikk som kommer fram til den regulerte strekningen.

Krav 3.221.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Unntaksvis kan manuell trafikkdirigering erstattes med skilt 560 med tekst «STOPP vent på ledebil». I tillegg må kjørefeltet da være stengt med kjepler eller liknende.

Krav 3.221.1.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Skilt 560 med tekst «STOPP vent på ledebil» skal ikke benyttes når det er manuell trafikkdirigering.

Veiledning til kravet

Slik regulering brukes bare ved svært små trafikkmengder, og hvis det ikke medfører stor fare eller ulempe om noen ikke stanser.

Hvis det bare benyttes skilt i stedet for manuell trafikkdirigering, må fører av ledebilen først føre kolonnen forbi sperringen, så stanse for å sette ut kjepler eller liknende i kjørebanelen bak kolonnen og så fortsette kjøringen.

Krav 3.222 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Når det benyttes manuell trafikkdirigering, skal fartsgrensen være maksimalt 50 km/t for trafikk fram mot reguleringsstedet.

Krav 3.223 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Hvis det er aktuelt at ledebilen med påfølgende kolonne på deler av den regulerte strekningen kjører raskere enn midlertidig skiltet fartsgrense ved vendepunktet, skal det skiltes med høyere fartsgrense etter vendepunktet. Fører av ledebilen må da sørge for at kolonnen holder tilstrekkelig lav fart forbi delstrekninger hvor det er spesielle faremomenter.

MERKNAD Trafikkdirigert varsler første bil i køen om hva som foregår og forventet ventetid. Om mulig informeres også flere kjøretøy. For øvrig følges vanlige regler for manuell trafikkdirigering.

Krav 3.224 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Arbeidsvarslingsplanen kan vise at det ved ledebilkjøring må benyttes kjepler eller liknende for å markere at kjørefelt ikke benyttes for trafikk.

MERKNAD Hvis dette ikke gjøres, er det svært viktig at ledebilen kjøres slik at etterfølgende kolonne aldri er i tvil om hvor på kjørebanelen det må kjøres.

Krav 3.225 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Kolonne skal ikke være lengre enn at fører av ledebil har nødvendig oversikt over enden av kolonnen.

Veiledning til kravet

Alternativt er det mulig å benytte to ledebiler. Disse kjører foran og etter kolonnen, og kommuniserer med samband eller liknende for å unngå strekk i kolonnen. Dette vil da hindre at noen trafikanter kjører raskere enn ønsket forbi arbeidsområdet for å ta igjen kjøretøyene foran. Det må i så fall vises, og være godkjent i arbeidsvarslingsplanen.

3.6 Kombinasjoner av varslingsutstyr

I henhold til skiltforskriftens § 1 er det forbudt å feste til skilt eller annen offentlig trafikkkontrollinnretning noe som ikke gjelder skiltets eller innretningens formål. Trafikkskilt får imidlertid plasseres på tilhengervogn eller kjøretøy når dette er angitt i arbeidsvarslingsplanen.

Kombinasjoner av skilt må forøvrig følge regler gitt i [vegnormal N300 Trafikkskilt](#). I kombinasjon med andre skilt, må skilt 110 alltid stå øverst, bortsett fra når det benyttes på et varselpanel.

Varselpanel og varslingsvogn

Krav 3.226 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Varselpanel skal ha en kombinasjon av to hindermarkeringer (skilt 908) og to vekselvis blinkende gule lykter (signal 1098).

Krav 3.226.1 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

I tillegg kan varselpanelet utstyres med andre trafikkskilt, som for eksempel fareskilt med underskilt, opplysningstavle, påbudsskilt eller lyspil.

Krav 3.227 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Nedre hindermarkering på varselpanelet skal kunne skjules når det er plassert like bak andre markeringsskilt.

Veiledning til kravet

Benyttes skilt 904 «Retningsmarkering», skilt 906 «Hindermarkering», 940 «Trafikkjegle» eller 942 «Trafikksylinder» like foran varselpanelet for å markere at vegen innsnevres, skjules eller tildekkes nedre panel med skilt 908 «Hindermarkering» på varselpanelet. Dette gjøres for å unngå at bruk av mange rødgule skilt skaper et uryddig synsinntrykk som er vanskelig å tolke for trafikantene.

Krav 3.228 **KAN**

Gjeldende fra 30.09.2021

Varselpanel kan monteres på midlertidige skiltstativ, på tilhengere (varslingsvogn) eller på arbeidskjøretøy.

Krav 3.229 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Varselpanelets utforming, størrelse og plassering skal tilpasses de enkelte kjøretøy, arbeidsmaskiner eller skiltstativer panelet monteres på. Krav til utforming av varselpanel er gitt i del 4 i retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr .	
Krav 3.229.1 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Skilt som benyttes på varselpanel skal ha størrelse MS eller større.	
Krav 3.229.2 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Varselpanelet skal ha to gule blinksignal som blinker vekselvis (signal 1098).	
Krav 3.229.3 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Blinksignalet skal være tent når panelet er i bruk, unntatt når eventuell lyspil benyttes eller det er plassert i eller nær trafikksignal som er i drift.	
Krav 3.229.4 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Blinksignalet skal være av godkjent type og med de dimensjoner som er angitt i del 3 av retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr .	
Krav 3.229.5 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Dersom lyspil benyttes, skal denne fylle et kvadrat på minimum 1,6 x 1,6 m.	
Krav 3.229.6 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Ved bruk av varselpanel, skal det ikke vises noen form for symbol eller signal på baksiden av oppsettet som vil kunne forveksles med budskap eller signal til trafikantene.	
Krav 3.229.7 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Arbeidsmaskin eller kjøretøy med påmontert varselpanel skal i tillegg ha minst en varsellykt som gir blinkende gult lys til alle sider, jf kjøretøyforskriften § 28-3, pkt 3.	

Krav til utforming av varselpanel er gitt i [retningslinje R310 Del 4](#).

Krav 3.230 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Varselpanel skal benyttes for å markere at et eller flere kjørefelt er sperret for trafikk.	
Krav 3.231 KAN	Gjeldende fra 30.09.2021
Varselpanel kan også benyttes for å markere at deler av et kjørefelt eller vegskulder er sperret, eller for å informere om pågående arbeid.	
MERKNAD Om mer enn halvparten av et kjørefelt sperres, benyttes varselpanel.	
Krav 3.232 SKAL	Gjeldende fra 30.09.2021
Når varselpanelet ikke er i bruk, skal det ikke vise noe pilsymbol som kan misforstås, verken som skilt eller signal.	

Krav 3.233 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Andre skilt på varselpanelet skal bare vises når det er relevant for det pågående vegarbeidet.

Varselpanel med:

- Signal nr. 1098 «Gult blinksignal»
- Signal nr. 1100 «Blinkende lyspil»
- Skilt nr. 908 «Hindermarkering»
- Skilt nr. 404.2 «Påbudt kjørefelt»

Varselpanel med:

- Signal nr. 1098 «Gult blinksignal»
- Skilt nr. 908 «Hindermarkering»
- Skilt nr. 110 «Vegarbeid»

Figur 3.46 — Eksempler på varselpanel

3.7 Merking av personell, maskiner, containere m.v.

3.7.1 Personlig verneutstyr

Krav 3.234 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Alle som utfører arbeid på/ved offentlig veg åpen for alminnelig ferdsel skal benytte synlighetstøy i klasse 3 i samsvar med NS-EN ISO 20471.

Krav 3.234.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Kombinasjon av plagg: Det er mulig å kombinere plagg med en lavere synlighetsklasse for å oppnå synlighetsklasse 3. Da skal plaggene tilsammen være godkjent for en høyere synlighetsklasse. Dette skal være angitt i hvert enkelt plagg.

3.7.2 Merking av arbeidsmaskiner o.l.

Krav 3.235 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Arbeidsmaskiner skal være utstyrt som angitt i kjøretøysforskriftens § 28-3.

Se også Trafikkreglene § 2 «Anvendelsesområde, fravikelse av vegtrafikkbestemmelsene m.v.» samt § 14 «Signal og tegn».

Det presiseres at blinkende gult varsellys bare får brukes når trafikkreglene fravikes, og bare når det er nødvendig for å hindre fare. Lyset må være synlig fra alle kanter.

3.7.3 Merking og plassering av containere og lignende på offentlig veg

Krav 3.236 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved merking og plassering av containere og lignende, skal følgende hovedregler legges til grunn på riks- og fylkesveger:

- Alle gjenstander som ikke er registrert eller utstyrt med kjennetegn, skal være tydelig merket med eiers navn, adresse og telefonnummer. Disse opplysningene skal være anbrakt godt synlig, og ikke være lett å fjerne.
- Redskap, utstyr m.v. som er eller kan være farlig ved eventuell påkjørsel, skal sikres og plasseres bak sikring og varsles på samme måte som for vegarbeid. Dette gjelder også i forhold til fotgjengere og syklist. Vegmyndigheten bestemmer i hvert enkelt tilfelle om vedkommende gjenstand kan utgjøre noen slik fare ved den aktuelle plassering. For fartsgrense høyere enn 50 km/t skal krav til sikkerhetssone angitt i [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#) legges til grunn ved vurderingene.
- Alt utstyr som står på eller inntil steder med stor gang- og sykkeltrafikk, skal alltid sikres slik at ikke synshemmede skades, og skal ikke hindre passering for bevegelsehemmede m.v.
- Containere eller liknende skal være utstyrt med reflekterende markeringer plassert på alle hjørner. Refleksplaten skal være min. 50 cm høy og min. 10 cm bred og ha en utforming som skilt 906 «Hindermarkering» med rød og fluorescerende gulgrønn farge. Skråstripene skal peke ned mot ytterkantene av containeren. Reflekskvaliteten skal være av samme kvalitet som benyttes på trafikkskilt.
- På veger med fartsnivå over 50 km/t skal containere og lignende sikres tilsvarende et vanlig vegarbeidsområde.

MERKNAD Veglovens § 57 innskrenker allmennhetens bruk av vegområdet. Det er forbudt uten tillatelse fra vegmyndigheten å legge eller plassere ting på annet sted enn der det er laget særskilt offentlig opplagsplass til slikt bruk. Tilsvarende bestemmelser finnes også ofte i politivedtekter.

For å gi tillatelse til å plassere gjenstander på veg (kjørebane, skulder, fortau eller gang- og sykkelveg), vil det kunne fastsettes vilkår som må være oppfylt.

3.8 Varsling av bilberging

Krav 3.237 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved bilberging m.v. skal de vanlige regler om arbeidsvarsling følges så langt det er praktisk mulig.

MERKNAD Tilgang på utstyr er ikke grunnlag godt nok for å tilside sette kravene til en sikker arbeidshverdag for en bilberger, og samfunnets behov for en trafikksikker ferdsel. For eksempel vil det være vesentlig for sikkerheten til bilbergere og trafikanter at man benytter energiabsorberende sikring på flerfeltsveger med høye hastigheter. Da er det viktig at man har dette utstyret og mannskap til å bruke det tilgjengelig til enhver tid.

Krav 3.238 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Arbeid med å få igangsatt eller borttauert kjøretøy, eller med å få kjøretøy opp på vegen skal foregå etter arbeidsvarslingsplan. Det er særlig viktig å få varslet i så god avstand at det ikke inntreffer påkjøring av bergingsbil, havarist eller kjøretøyer som har stanset og står i kø.

Krav 3.238.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Arbeidsvarslingsplaner gjeldende for et visst tidsrom skal utarbeides, og være tilstede i bergingskjøretøyet.

Veiledning til kravet

Se kapittel [2.2.4](#)

Krav 3.238.2 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Dersom arbeidet medfører spesielt farlige situasjoner eller spesielt store problemer med trafikkavviklingen, skal den ansvarshavende varsle Vegtrafikksentralen snarest mulig.

Krav 3.238.2.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal vurderes om operasjonen må vente til et annet tidspunkt på døgnet med mindre trafikk.

4 Sikring

4.1 Generelt

Gyldighet

Krav 4.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Disse kravene til sikring av vegarbeid skal gjelde for alle vegarbeider på og ved veger hvor Statens vegvesen har det overordnede ansvaret for anlegg, drift og vedlikehold.

Krav 4.1.1 **SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Kravene skal også gjelde dersom vedlikeholdsansvaret, og dermed ansvaret for godkjenning av arbeidsvarslingsplaner, er overført til kommunene.

Sikring ved vegarbeid er bruk av fysiske tiltak for å:

- hindre påkjørsel av arbeidere og utstyr
- hindre trafikanter i å komme inn på arbeidsområdet slik at det oppstår skade
- begrense skaden på trafikantene dersom de treffer sikringen

Vi skiller mellom følgende typer sikring:

- tversgående sikring mot motorisert trafikk: hindrer trafikk som ikke følger varsling i å kjøre inn på arbeidsstedet
- langsgående sikring mot motorisert trafikk: hindrer trafikk som kjører langs arbeidsstedet i å kjøre inn på arbeidsstedet
- sikring mot myke trafikanter: hindrer gående og syklende på fortau og gang- og sykkelveger i å komme inn på arbeidsstedet

Det er viktig at sikringsutstyr brukes på en korrekt måte, fordi feil bruk vil kunne gi utilsiktede og store konsekvenser med hensyn til sikkerheten, både for arbeidere og trafikanter.

Arbeidsmiljøloven med forskrifter stiller en rekke krav i forhold til sikkerhet for arbeidstakere. I tillegg har vegmyndigheten et ansvar for trafikantenes sikkerhet. Disse hensynene er søkt ivaretatt ved bruk av sikring etter krav i i dette kapitlet og vegnormal [N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#).

Risikovurdering

Krav 4.2 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Det skal alltid gjøres en risikovurdering for å fastlegge hvilke typer sikring og varsling som skal benyttes i de enkelte tilfeller.

Krav 4.2.1 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
• Sikringen skal være tilpasset de ulike trafikantgruppene og faremomentene på stedet.

Krav 4.2.2 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
• Det skal være samsvar mellom sikringstiltak og fartsnivå forbi arbeidsstedet, det skal ikke benyttes svært lav fartsgrense for å slippe å benytte sikringstiltak.
MERKNAD Ved dimensjonering av sikringstiltak, må det sees spesielt til [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#) krav 1.1 og krav 2.26.

Krav 4.2.3 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
• Varslingen skal tilpasses de aktuelle faremomentene og den type sikring som benyttes

Når behov for, valg og dimensjonering av sikringsutstyr vurderes, er det viktig å legge vekt på:

- trafikkmengde
- fartsnivå på stedet, både før og under arbeidsperioden
- hvilke trafikantgrupper det sikres for
- hvilken type arbeid som utføres, samt varighet
- hvilke farer arbeidere og trafikanter vil kunne utsettes for

Sentrale definisjoner

Krav 4.3 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Størrelsen på følgende soner skal fastlegges som grunnlag for utarbeidelse av arbeidsvarslingsplan:
• lengde på buffersone etter tversgående sikringer
• sikkerhetssone for vegarbeid, for vurdering av sikringsbehov
• breddebehov for rekkverk, spesielt rekkverkets arbeidsbredde (w)
MERKNAD Krav til langsgående sikring i midlertidige situasjoner, er gitt i [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#) kapittel 4.8.

Krav til sikringsutstyr

Krav 4.4 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Sikringsmateriell skal i seg selv ikke medføre eller øke farene for skader.

Krav 4.5 **SKAL** Gjeldende fra 30.09.2021
Sikringene skal være stabile nok til å tåle de påkjenninger de vil kunne bli utsatt for.

Krav 4.6 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Sikringen skal være tilstrekkelig synlig under alle lysforhold.

MERKNAD Dette oppnås med bruk av varslingsutstyr, eller av annet godt synlig materiale som er festet til sikringsutstyret.

Tekniske krav til sikringsutstyr er nærmere beskrevet i del 4 i [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#) og [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#). Alt sikringsutstyr må bare brukes i samsvar med monteringsbeskrivelse, og slik det er godkjent for.

[Oversikt over rekkverk](#)

[Oversikt over rekkverksender](#)

[Oversikt over TMA](#)

4.2 Tversgående sikring mot kjørende trafikk

Dette vil være den første sikringen kjørende møter når de kommer inn mot arbeidsstedet.

Tversgående sikring er en fysisk hindring som sikrer at kjørende som ikke tar hensyn til utsatt varslingsutstyr:

- ikke kommer inn på arbeidsområdet og påfører seg selv, arbeidere eller utstyr skade
- ikke selv skades ved å kjøre på utstyr, arbeidsredskap og konstruksjoner, eller ved å kjøre ned i arbeidsgrop

Buffersone

Tversgående sikringsutstyr kombinert med buffersonen fungerer slik:

- Det vil bremse opp kjøretøy som kjører på sikringen, slik at det ikke oppstår store skader på kjøretøy eller personer i kjøretøyet.
- Dette oppnås ofte ved at sikringen vil flytte seg etter påkjørsel langs kjørebanelen, inn mot arbeidsstedet. Under denne forskyvningen er det viktig at sikringen ikke vil kunne treffe personer eller utstyr.
- Det er derfor nødvendig med en definert buffersone mellom tversgående sikring og selve arbeidsstedet.

Krav 4.7 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal alltid være en buffersone foran arbeidsstedet.

MERKNAD Selv om det bare benyttes varslingsutstyr, og ikke sikring, er det likevel viktig å ha et definert areal mellom dette utstyret og arbeidsstedet.

Krav 4.8 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

I buffersonen skal det ikke være personer, maskiner eller utstyr.

Krav 4.9 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Lengde på buffersone skal være angitt i arbeidsvarslingsplanen.

MERKNAD Buffersonens lengde vil være avhengig av hvilket sikringsprodukt som benyttes. Sikringens buffersone må være i henhold til spesifikasjonene for produktet. Dersom dette ikke er tilgjengelig, kan følgende tommelfingerregel benyttes: Fartsgrense (i km/t) delt på 2, pluss 10 m. Eksempel: Fartsgrense lik 50 km/t gir da $25 + 10 \text{ m} = 35 \text{ m}$ buffersone.

I perioder med nedsatt friksjon... Hent tekst fra godkjenningsbrev på en TMA, gjelder ikke bare tommelfingerregelen, men også som tillegg til produsentens angivelse av buffersone.

Eksempler på tversgående sikringsutstyr:

- utstyr spesielt utviklet for å være tversgående sikring, plassert på kjørebanelen, ofte energiabsorberende (utstyr godkjent til bruk av Vegdirektoratet)
- kjøretøy påmontert energiabsorberende utstyr, plassert før arbeidsstedet (utstyr godkjent til bruk av Vegdirektoratet)
- kjøretøy plassert foran arbeidsstedet (ikke energiabsorberende)

I en del tilfeller vil den langsgående sikringen være av en slik type at den også fungerer som en tversgående sikring.

Krav 4.10 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved arbeid i høyden, fra f.eks «lift» (korgbil), der arbeidskjøretøyet må stå i eller inntil kjørebanelen, skal det benyttes tversgående sikring.

Veiledning til kravet

Som tversgående sikring ved lavere fartsnivå enn 60km/t, vil annet arbeidskjøretøy kunne benyttes. Det er viktig da å sikre at kjøretøyet ikke flytter seg inn i arbeidsområdet ved en påkjørsel, ved å vende hjul mot grøft. I så fall må man passe på at dette ikke utsetter myke trafikanter for økt risiko for påkjørsel.

Krav 4.10.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Hvis fartsnivået er 60 km/t eller høyere, skal den tversgående sikringen være energiabsorberende.

Energiabsorberende sikring

Med energiabsorberende sikring menes en sikring av en slik art at den ikke stopper trafikanten momentant, men reduserer belastningen enten ved at sikringen deformeres eller forflyttes.

Krav 4.11 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved bruk av tversgående sikring skal det av hensyn til de kjørende vurderes hvilke skader som vil oppstå om noen kjører på sikringen.

Krav 4.12 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved fartsnivå 60 km/t eller høyere skal den tversgående sikringen ved statiske arbeider være energiabsorberende.

Krav 4.13 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved arbeider på flerfeltsveg med fartsgrense 60 km/t og høyere, skal det benyttes energiabsorberende sikring (for eksempel støtputebil) som sikring ved utføring av kortvarige arbeider og bevegelige arbeider.

Krav 4.13.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved arbeider på flerfeltsveg med fartsgrense 60 km/t og høyere skal det også benyttes energiabsorberende sikring ved utsetting eller inntaking av varsling og sikring for langvarige arbeider.

Nærmere beskrivelser av en del utstyr for tversgående sikring er gitt i del 4 av [retningslinje R310 Trafikksikkerhetsutstyr](#)

4.3 Langsgående sikring mot kjørende trafikk

Langsgående sikring er en fysisk hindring i form av rekkverk, gjerde eller annen barriere, som sikrer at kjørende:

- ikke kommer inn på arbeidsområdet og påfører arbeidere, utstyr eller konstruksjoner skade
- ikke selv skades ved å kjøre på utstyr, arbeidsredskap eller konstruksjoner eller ved å kjøre ned i arbeidsgrøp, grøft eller lignende
- ikke kommer inn på feil deler av vegen: over i motgående kjørefelt eller inn på areal for myke trafikanter

Risikovurdering

Krav 4.14 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal alltid gjøres en risikovurdering for å avdekke behovet for langsgående sikring.

Veiledning til kravet

Risiko kan reduseres noe ved å redusere fartsnivået, men det vil ikke alltid være mulig eller ønskelig å oppnå så lavt fartsnivå at det unngås bruk av sikringsmateriell. Bruk av fartsgrense er omtalt i kapittel [3.2.3](#) Forbudsskilt og [Krav 4.2](#)

Anvendelse

Krav 4.15 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Langsgående sikring skal vurderes i følgende situasjoner:

- Når personer arbeider på et område som ligger svært nær områder for kjørende trafikk
- Når utstyr eller konstruksjoner er plassert nær inntil et område med kjørende trafikk, og det vil oppstå betydelig skade om disse blir påkjørt
- Når det er byggegrop nært inntil et område for kjørende trafikk, og det vil oppstå betydelig skade om kjøretøy kjører ned i byggegropa
- Når endret linjeføring medfører stor fare for at kjøretøy kommer inn på areal for myke trafikanter eller motgående trafikk
- Når sideterreng er slik at rekkverk også er nødvendig for ferdig veg.

MERKNAD En del av vurderingen vil være arbeidets varighet i forhold til tiden det vil ta å etablere et tiltak, og stedlige forhold. Det er vesentlig å ivareta arbeidernes og trafikantenes sikkerhet.

Dersom man ikke benytter langsgående sikring, må andre tiltak vurderes, som for eksempel flytting av faremomentet, regulering av trafikken, tversgående sikring mv.

Veiledning til kravet

Se [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#)

Langsgående sikring er som oftest midlertidig rekkverk, og dette er nærmere omtalt i [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#).

Krav til rekkverk**Krav 4.16 SKAL**

Gjeldende fra 30.09.2021

Når rekkverk benyttes, skal det bare anvendes i samsvar med bruksanvisning og med de forutsetninger som gjelder for godkjenning av produktet.

Krav 4.16.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Rekkverket skal monteres som forutsatt, både når det gjelder sammenkobling av de enkelte delene av rekkverket og når det gjelder forankring til underlaget.

Veiledning til kravet

Se også kapittel 4.8.3 og 4.8.4 i [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#).

Krav 4.17 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Det skal alltid være et areal bak rekkverket tilsvarende rekkverkets deformasjonbredde.

Krav 4.17.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

I dette området skal det ikke være maskiner, arbeidere, lagret utstyr, konstruksjoner eller byggegrop som medfører at det oppstår skade hvis rekkverket blir påkjørt og forskyves inn i dette området.

Veiledning til kravet

Se krav 4.186 i [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#).

Krav 4.18 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Ved bruk av langsgående sikring er det også viktig å vurdere eventuell fare for påkjørsel av endene av sikringen. Slike ender skal avsluttes i henhold til reglene i [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#).

MERKNAD Krav til avslutninger på langsgående sikring i midlertidige situasjoner er gitt i [kapittel 4.8.7.](#) i vegnormal N101.

Sikkerhetssone

Ved vegarbeider kan det benyttes forenklet beregning av sikkerhetssone som beskrevet i kapittel 2.1 og 2.4 i [vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr](#).

Risikovurdering kan vise at det må benyttes mer omfattende sikringstiltak, eller en kombinasjon av flere sikringstiltak.

4.4 Sikring mot gående og syklende trafikk

Det er viktig at arbeidsområder blir sikret når gående og syklende, spesielt barn og funksjonshemmede, blir berørt av vegarbeidet. Dette gjelder både når disse trafikantenes eget trafikkkareal (fortau og gang- og sykkelveger) blir direkte berørt, og når maskiner eller kjøretøy beveger seg på eller i nærheten av gang- og sykkelarealet.

Det er viktig at det etableres sikring som hindrer disse trafikantene i å uforvarende komme inn på arbeidsområdet. Sikringen trenger å være så stødig og plasseres slik at den opprettholder sin funksjon dersom trafikanter faller mot den eller sykler på den, og at den ikke er til fare for eller kan skade trafikantene. Til dette benyttes vanligvis et midlertidig fotgjengergjerde.

Når man benytter et midlertidig fotgjengergjerde eller lignende, må dette ha en lav føringskant som kan oppfattes av synshemmede med hvit mobilitystokk. Ved utplassering av sikringsutstyr er det viktig at det tas spesielt hensyn til synshemmede. Det må også tas hensyn til tilgjengelig bredde og standard på midlertidige fortau og gang- og sykkelveger. Fotstøtter for gjerde må ikke medføre snublefare eller vesentlig redusere gangvegbredden. Se mer om dette i [V129 Universell utforming av veger og gater](#) med tilhørende vedlegg.

Dersom gående eller syklende ledes ut i vegbanen, sikres disse mot den øvrige trafikk, om nødvendig med rekkverk, se også [Krav 4.15](#)

Sikring ved arbeid på fortau kan for eksempel skje ved etablering av midlertidig, sikret gangbane eller ved at gående blir ledet over til den andre siden av vegen på egnet sted, se [Krav 2.44](#).

Tillegg A

Opplæring

Generelle kompetansekrav

Krav A.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Alle arbeidstakere som utfører arbeid på veg skal ha nødvendig opplæring i arbeidsvarsling.

Krav A.2 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Kravene til opplæring gjelder for alle som skal utføre arbeide på riks- og fylkesveg, uavhengig av om dette er lønnet eller ikke, se definisjonen på vegarbeid.

Krav A.2.1 SKAL

Gjeldende fra 30.09.2021

Dette kravet gjelder også når kommuner har fått delegert myndighet for vegarbeidsvarsling på riks- og fylkesveger.

MERKNAD Det arbeides med nytt regelverk for opplæring. Det er også gitt [enkelte dispensasjoner og presiseringer](#). Dette gjør at enkelte deler av innholdet i dette tillegget fremstår utdatert, for eksempel detalj om at kurs gjennomføres som klasseromsundervisning.

Det vil være de konkrete kravene i kombinasjon med dispensasjoner og presiseringer som er gjeldende.

Det er arbeidsgivers ansvar at nødvendig opplæring blir gitt.

For spesialiserte oppgaver, som kjøring av lede-/følgebil og støtputebil, forutsettes det at det gis nødvendig opplæring utover kursene nevnt i dette vedlegget. Slik opplæring må gis av personer med nødvendig kompetanse, som ikke omfattes av bestemmelsene om godkjenning som kursholder for arbeidsvarslingskurs.

Når Statens vegvesen er byggherre, må det i tilbudsgrunnlaget stå at det forutsettes at det bare benyttes personell med godkjent opplæring, eventuelt at det forlanges en erklæring fra entreprenøren om at bare slikt personell benyttes.

Vegholder kan kreve dokumentasjon på at alle arbeidstakere har nødvendig opplæring. Skiltmyndigheten må stille krav om tilstrekkelig kompetanse til alle virksomheter som vil påta seg ansvar for arbeidsvarsling.

Virksomheter som ikke kan dokumentere tilstrekkelig kompetanse, må ikke få tildelt ansvar for arbeidsvarsling. Disse må i så fall leie inn kompetanse fra annet hold for å kunne gjennomføre arbeider på eller nær veg.

Kurs

Oversikt over kurs og minimum varighet av undervisning:

Tabell A.1

Kurs	Varighet ^a	Kurstype	Krever kurs	Gjelder i
0 (basiskurs)	1-3 timer ^b	For alle som sporadisk skal utføre arbeid på veg		1 år
1	6 timer	For alle som skal jevnlig utføre arbeid på veg		5 år
2	12 timer	Kurs for ansvarshav-ende		5 år
3	3 timer + øvelse	Kurs i manuell trafikkdirige-ring	1 eller 2	5 år
4	2-5 dager	Spesialkurs: a. Personell med skiltmyndig-het		-
	5 dager	b. Kursholdere (samarbeid med NTNU)		5 år
a Effektiv tid				
b Eventuelt PC-basert				

Alle kurs dokumenteres med kursbevis. For kurs 1-4 er det krav om bestått prøve for å få kursbevis.

Basiskurset gir tillatelse til å arbeide på eller ved veg i opptil 2 måneder innenfor ett år.

Bestått kurs 1, 2 eller 3 gjelder i 5 år. Etter 5 år kreves nytt kurs.

Bare kurs med kursholdere godkjent av Vegdirektoratet vil bli godkjent som tilfredsstillende opplæring.

Statens vegvesens vil kunne holde tilsyn med kursarrangørene for å sikre at opplæringen har tilfredsstillende kvalitet.

Nedenfor følger en kort beskrivelse av hvilke krav som stilles til de ulike kurs. Vegdirektoratet kan utarbeide mer detaljerte kurskrav.

Kurs 0 (basiskurs)

- 1) *Målgruppe:* Personer som ikke jevnlig arbeider ute på vegen, og som ikke har ansvar for varsling eller sikring av vegarbeider. Vil ofte ha følge ved besøk av vegarbeidssted, eller utfører vegarbeid som i liten grad medfører opphold i kjørebane. Eksempler:

- søppelplukking
- fasadearbeid
- befaring
- lasting (f.eks. tømmertransport)
- studiebesøk
- sporadisk arbeid i sikkerhetsloven.

Gjelder ved arbeid som krever godkjent arbeidsvarslingsplan.

- 2) *Tema:*

- Formålet med «arbeidsvarsling»: sikring, varsling.
- Behov for «ledig oppmerksomhet», både som bilist og ved arbeid på veg. Ved for mye konsentrasjon om arbeidet blir det for liten oppmerksomhet på omgivelsene.
- Tiltak for å øke oppmerksomheten: varsling, synliggjøring av fare (også vernetøy).
- Tiltak for å redusere behov for oppmerksomhet: arbeid utenfor trafikkert område, lede trafikken utenom.
- Tiltak for å redusere konsekvensen av oppmerksomhetsmangel: sikring.

- Meget kort om regelverk (avpasses målgruppe):
 - Hvilke arbeider trenger ikke spesiell tillatelse?
 - Når er det behov for kurs 1?
 - Hva krever arbeids-/gravetillatelse?
 - Hva er en arbeidsvarslingsplan, og hva innebærer den?
- Bruk av og krav til vernevest.

3) Varighet: 1-3 timer uten prøve

Kurs 1

- 1) *Formål med opplæringen:* Gi deltakerne grunnleggende kunnskap og forståelse for egen og andres sikkerhet ved arbeid på eller ved veg, og de hensyn som må tas. Videre må deltakerne ha kunnskap om de formelle prosedyrer som må følges før arbeidet igangsettes, og under arbeidets gang.
- 2) *Målgruppe og oppnådd kompetanse:* Ansatte hos entreprenører og andre arbeidsgivere med arbeidsoppgaver som jevnlig medfører opphold på steder hvor det kreves godkjent arbeidsvarslingsplan. De som har bestått kurs 1 vil kunne ha stedlig ansvar for å føre tilsyn med varsling og sikring på enkle arbeidssteder. Det forutsettes da at arbeidsgiver har en ansvarshavende med kurs type 2. De som har kurs type 1 trenger ikke kurs type 0.
- 3) *Krav til kursholder:* Ansvarlig kursholder må ha gyldig godkjenning fra Statens vegvesen Vegdirektoratet.
- 4) *Arbeidsmåter:* Opplæringen må skje i form av klasseromsundervisning. I spesielle tilfeller kan kurset ha fokus på den spesielle typen arbeid deltakerne vil utføre. Opplæringen inneholder eller avsluttes med en kort test som viser om innholdet er forstått. Dette kan også inngå som del av gruppeoppgaver der det er formålstjenlig.
- 5) *Varighet på sertifiseringen:* Varighet på sertifiseringen er 5 år. Dersom testen ikke består, må nytt komplett kurs med eksamen gjennomføres.
- 6) *Re-sertifisering:* Re-sertifisering gjøres ved gjennomgang av nytt fullstendig kurs 1 innen 5 år.
- 7) Fag- og timefordeling:

Tabell A.2

Emne	Tid	Merknader
Introduksjon	00:10	
Lover og regler	00:15	Lovverk, håndbøker
Personlig sikkerhet	00:15	Særlige hensyn ved arbeid på veg
Ansvar for varsling og sikring	01:00	Eget ansvar, stedsansvar, ansvarshavende
Fysiske lover i trafikken	00:30	
Varsling	00:30	Betydning og bruk av de viktigste skiltene, oppsetting, renhold
Sikring	01:00	Langs- og tversgående sikring, sikring av gående
Fremkommelighet	00:30	Kollektivtrafikk, gående, syklende, funksjonshemmede, universell utforming
Føring av loggbok	00:20	
Eksamen	00:30	Se også pkt. 4

Forenklet kurs 1:

Etter søknad til Vegdirektoratet kan kurs 1 tilpasses og innpasses i kursopplegg for spesielle fagområder, som bilberging og kontrollvirksomhet.

Kursbevis for slike kurs må klart angi at det bare gjelder for de arbeidsoppgaver som kurset er beregnet for.

Kurs 2

- 1) *Formål med opplæringen:* Formålet med opplæringen er å gi deltakerne den teoretiske plattformen som anses nødvendig for å kunne fylle sin rolle som ansvarshavende på en betryggende måte.
- 2) *Målgruppe og kompetanse:* Ansatte som fyller rollen som ansvarshavende for arbeidsvarsling. Kandidaten må beherske norsk skriftlig og muntlig, ettersom store delen av rollen vil være dialog med skiltmyndighet, samt å forstå arbeidsvarslingsplanen med tilhørende vilkår. Ved større veganlegg kan skiltmyndighet kreve at også stedsansvarlig har kurs type 2 i stedet for bare kurs type 1.
- 3) *Krav til kursholder:* Ansvarlig kursholder må ha gyldig godkjenning fra Statens vegvesen Vegdirektoratet.
- 4) *Arbeidsmåter:* Opplæringen må skje i form av klasseromsundervisning. Opplæringen må inneholde eller avsluttes med en kort test som viser om innholdet er forstått. Dette kan også inngå som del av gruppeoppgaver der det er formålstjenlig.
- 5) *Varighet på sertifiseringen:* Varighet på sertifiseringen er 5 år. Dersom testen ikke består, må nytt komplett kurs med eksamen gjennomføres.
- 6) *Re-sertifisering:* Re-sertifisering gjøres ved gjennomgang av nytt fullstendig kurs 2 innen 5 år.
- 7) *Fag- og timefordeling:*

Tabell A.3

Emne	Tid	Merknader
Introduksjon	00:10	
Love og regler	00:30	Vegtrafikkloven, byggherreforskriften
Skiltforskriften kap. 14	01:00	Spesielle bestemmelser for arbeid på veg
Grave- og arbeidstillatelse	00:20	
Utarbeidelse, godkjenning og kontroll av arbeidsvarslingsplaner	01:00	Gjennomgang av rutiner
Risikovurderinger	00:45	
Hensikt med ulike typer varsling	02:00	Farevarsling, oppmerksomhetsøkning, informasjon, leding, regulering, inkl. kapasitetsberegning
Krav til varslingsutstyr	01:00	Tekniske krav, oppsetting, renhold, tilsyn
Virkemåte for ulike typer sikring, når kan/skal de anvendes	02:00	Langsgående sikring mot kjøretøy, sikring mot myke trafikanter, tversgående sikring på kjørebane, tversgående sikring på kjøretøy.
Krav til arbeidsstedet	01:00	Belysning, standard på tilbud for myke trafikanter, inn- og utkjøring, plassering av rigg, varelager, parkering.
Fremkommelighet for alle	00:30	Kollektivtrafikk, gående, syklende, funksjonshemmede. Universell utforming.
Kontroll og sanksjoner	01:00	
Eksamen	00:45	Se også pkt. 4

Forenklet kurs 2:

Etter søknad til Vegdirektoratet kan kurs 2 tilpasses og innpasses i kursopplegg for spesielle fagområder, som bilberging og kontrollvirksomhet.

Kursbevis for slike kurs må klart angi at det bare gjelder for de arbeidsoppgaver som kurset er beregnet for.

Kurs 3

- 1) *Formål med opplæringen:* Målet med opplæringen er å gi deltakerne grunnleggende kjennskap til de krav skiltmyndigheten setter til de som utfører manuell trafikkdirigering på riks- og fylkesveger. Deltakerne må etter gjennomgått kurs ha kjennskap til hvordan manuell trafikkdirigering utføres i praksis, de faremomenter som en trafikkdirigert utsettes for, og hvordan vedkommende best beskytter seg under utførelsen av arbeidet.
- 2) *Målgruppe og kompetanse:* Målgruppen for kurs 3 er personell som utfører manuell trafikkdirigering på riks- eller fylkesveg. Det kreves gjennomgått og bestått prøve for kurs 1 eller 2, samt gyldig førerkort i klasse B. Krav om førerkort i klasse B kan fravikes dersom opplæringen skjer som del av annen relevant opplæring, men kompetansebevis skal da ikke utstedes før kandidaten har slikt førerkort. Kandidaten må beherske norsk muntlig.
- 3) *Krav til kursholder:* Ansvarlig kursholder må ha gyldig godkjenning fra Statens vegvesen Vegdirektoratet.
- 4) *Arbeidsmåter:* Opplæringen må skje i form av klasseromsundervisning etterfulgt av praktisk prøve. Prøven foregår ute på trafikkert veg, og må skje i henhold til en godkjent arbeidsvarslingsplan.

- 5) *Varighet på sertifiseringen:* Varighet på sertifiseringen er 5 år. Dersom testen ikke består, må nytt komplett kurs gjennomføres.
- 6) *Re-sertifisering:* Re-sertifisering gjøres ved gjennomgang av nytt fullstendig kurs 3, inklusive praktisk prøve, innen 5 år.
- 7) *Praktisk øvelse:* Den praktiske øvelsen i manuell trafikkregulering må foregå på trafikkert veg og ha en varighet av minimum 20 minutter per deltaker. Øvrige deltakere observerer trafikkdirigeringen i den perioden de ikke selv dirigerer. Kun de to kandidatene som dirigerer, samt instruktøren, får være klart synlige for trafikantene til enhver tid mens øvelsen pågår. De øvrige deltagerne må stå et stykke fra vegen, for ikke å distrahere kandidater og trafikanter. Ved kompliserte trafikkforhold må det vurderes å benytte en instruktør nr. 2 som en av de to trafikkdirigentene.
- 8) *Fag- og timefordeling:*

Tabell A.4

Emne	Tid	Merknader
Introduksjon	00:15	Lovverk, håndbøker, utstyr (jakke, stoppspak)
Personlig sikkerhet	00:15	HMS,SHA, SJA
Bremselengder, reaksjonstider	00:15	Kjøretøyers egenskaper, bilføreres oppførsel.
Tegngivning og adferd	01:00	Viktighet av korrekt oppførsel, rutiner
Ledebil	00:30	Rutiner ved bruk, spesielle forhold ved arbeid i tunneler
Trafikkavvikling, kapasitet	00:30	Akseptable ventetider, bruk av ledebil, skyttelsignal etc
Krav til varsling	00:15	
Praktisk øvelse	-	Se over

Krav til kursarrangører og kursforelesere

For at kurs i arbeidsvarsling er gyldige, må de holdes av personer godkjent av Vegdirektoratet som kursforeleser.

For å få godkjenning som kursforeleser vil det normalt bli satt krav om:

- god faglig bakgrunn innenfor trafikkplanlegging eller liknende
- erfaring som foreleser
- bestått kurs for kursforelesere.

For å beholde godkjenningen som kursforeleser vil det normalt bli satt krav om at:

- kursholder retter seg etter pålegg fra Vegdirektoratet
- har holdt flere kurs i godkjenningsperioden (5 år)
- jevnlig har deltatt på oppfølging i regi av Vegdirektoratet, for eksempel på forelesermøter som holdes en gang i året.

Kursarrangører må:

- i innen fire uker før kurs og/eller så snart som mulig sende opplysning om sted, tidspunkt og kurstype til den region kurset holdes i, eventuelt også med opplysninger om ledige plasser, kursavgift med videre
- avholde prøve for deltakerne
- utstede kursbevis til deltakere som har bestått prøven
- holde oversikt i 5 år over personer som har fullført kurs.

Inntil 1/3 av forelesningstiden på kursene kan holdes av personer uten godkjenning, men disse personene må da inneha spesiell og relevant kompetanse, for eksempel innen HMS eller jus.

Som en kvalitetssikring får representanter for Statens vegvesen være til stede på hele eller deler av undervisningen, også uanmeldt.

Det er i dag kun kursholdere godkjent av Vegdirektoratet, oppført i kursportalen, som kan tilby gyldige kurs.

Fra 1. januar 2018 opphørte ordningen med forlengelse av godkjenning for kursholdere. De kursholderne som er oppført i kursportalen, trenger derfor ikke å søke om forlengelse av godkjenning.

Tillegg B

Veiledning til lover og forskrifter

I dette tillegget er det tatt med veiledende tekst fra kapittel 1 i tidligere versjon av vegnormalen. Det er kun tatt med veiledende tekst som spesifikt omhandler viktige forhold å tenke på for vegarbeid.

Det gjøres oppmerksom på at den veiledende teksten ikke er bearbeidet, slik at verb som "kan", "bør" og "skal" fortsatt vil være med i teksten. Disse er kun å anse som veiledning, og har ikke virkning som krav.

Dette er ikke en uttømmende oversikt, kun en oversikt der det er behov å utdype utover det som står i regelverket.

B.1 Vegtrafikkloven

§ 3. Grunnregler for trafikk

Paragrafen sier at «enhver skal ferdes hensynsfullt og være aktpågivende og varsom så det ikke kan oppstå fare eller voldes skade og slik at annen trafikk ikke unødig blir hindret eller forstyrret.» Disse grunnreglene gjelder også for vegarbeidere, både innbyrdes og overfor andre trafikanter. På den annen side krever § 3 at andre trafikanter må være spesielt oppmerksomme når de kommer til steder hvor det pågår vegarbeid.

§ 5 Skiltregler m.m.

Trafikkskilt, signaler og oppmerking må ikke settes opp uten tillatelse fra «vedkommende myndighet», det vil si skiltmyndigheten. Det er heller ikke lov til å sette opp andre skilt som kan forveksles med offentlige skilt. Ulovlig skilting kan fjernes eller bli forlangt fjernet av slike myndigheter. Det er forbud mot å endre, fjerne eller skade trafikkskilt o.l.

Dette innebærer at det ved vegarbeid er ulovlig å endre varsling og sikring hvis dette ikke framgår av godkjent arbeidsvarslingsplan for arbeidet. Den som setter opp, endrer eller fjerner skilt ulovlig, kan bli straffet i henhold til straffeloven.

§ 7 Særlig forbud mot trafikk

Denne paragrafen er hovedhjemmelen for all trafikkregulering i forbindelse med vegarbeid.

Bestemmelsen gir hjemmel til hel eller delvis stengning av veg på grunn av vegarbeid, og til å innføre andre reguleringer som for eksempel redusert fartsgrense. Paragrafen gir også hjemmel for manuell trafikkdirigering og for bruk av trafikkllys, vegoppmerking eller annen skilting i den utstrekning dette er nødvendig av hensyn til vegarbeid. Vedtaksmyndighet for slike reguleringer er som hovedregel den samme skiltmyndigheten som for permanente reguleringer. Vedtaksprosedyren er imidlertid noe forskjellig fra skiltvedtak for permanente skilt.

Bestemmelsen gir også hjemmel for andre typer reguleringer. Den kan anvendes til spesielle reguleringer i forbindelse med større arrangementer. Dette har gitt vegmyndigheten en tilsvarende hjemmel som det politiet har i vegtrafikklovens § 9. Skilting og annen regulering i forbindelse med arrangementer omfattes i utgangspunktet ikke av denne håndboka, men håndboka kan likevel være en god veileder for planlegging av skilting i forbindelse med ulike typer tilstelninger.

Den ordinære trafikkregulering i forbindelse med vegarbeid skal vedtas av skiltmyndighet for arbeidsvarsling etter § 7.

§ 11. Unntak for utrykningskjøretøy m.m.

gir hjemmel til å fastsette bestemmelser som gir adgang til å fravike det som er fastsatt i flere av paragrafene i vegtrafikkloven for fører av utrykningskjøretøy, fører av kjøretøy i polititjeneste og fører av maskin eller kjøretøy som nyttes i til arbeid på eller ved veg. Bestemmelser om dette er gitt i trafikkreglene §§ 2 og 14.

B.2 Trafikkreglene

§ 2. Anvendelsesområde, fravikelse av vegtrafikkbestemmelser m.v.

Paragrafen gir mulighet på bestemte vilkår til å fravike de fleste av bestemmelser for vegtrafikken, men:

- Grunnreglene i vegtrafikklovens § 3 skal likevel aldri fravikes.
- Kjøretøy benyttet til vegarbeid må alltid overholde reglene om fart, trafikklys og politimanns tegn.

Fravikelsen må være nødvendig eller til vesentlig lettelse i arbeidet. Det er aldri tilstrekkelig at fravikelsen gjør vegarbeidet makeligere. Når trafikkbestemmelsene fravikes, skal gult blinkende lys brukes, jf merknadene til § 14.

§ 14. Signal og tegn,

Gir bestemmelser om at det ved vegarbeid må benyttes blinkende gult lys når det er nødvendig for å hindre fare og når trafikkbestemmelsene fravikes. Blinkende gult lys gir ikke adgang til å fravike gjeldende bestemmelser (for eksempel feilparkering av makelighetsgrunner) og gir ikke rettslig immunitet.

Feil bruk av gult varsellys kan påføre den enkelte fører både straffe- og erstatningsansvar.

B.3 Skiltforskriften

MERKNAD Offentlige trafikkskilt, vegoppmerking og trafikklyssignal er bare gyldige når de er plassert i samsvar med godkjent plan og har vedtak fra korrekt myndighet.

Trafikantene må forutsette at slikt vedtak foreligger, og dermed rette seg etter skiltingen straks den er satt opp og gjort synlig. Dersom politiet griper inn overfor kjøring i strid med skiltingen og dette medfører forelegg, bøter eller annen straff, og det senere viser seg at det ikke foreligger gyldig vedtak, må straffereaksjonen frafalles.

Oppsetting av trafikkskilt uten gyldig vedtak kan medføre straffe- eller erstatningsansvar hvis skiltingen medfører at det inntreffer ulykker eller skade som følge av skiltingen.

Det er viktig å være klar over bestemmelsene i § 2 nr. 2 om hvor på vegen og i hvilken retning skiltene gjelder, slik at det ikke oppstår fare for misforståelser hvis trafikken legges om ved vegarbeidet.

Høring

For vedtak i forbindelse med arbeidsvarsling gjelder ikke de vanlige kravene om høring.

Bestemmelsene om midlertidig vedtak med begrenset gyldighet til 3 måneder benyttes ikke i forbindelse med skiltvedtak for arbeidsvarsling, og arbeidsvarslingsvedtak kan ha lenger varighet enn 3 måneder. Bestemmelsen kan likevel benyttes hvis det må gjøres midlertidig endring av vikepliktsregulering i forbindelse med vegarbeid.

Samme regler som i § 28 siste ledd gjelder også for vedtak som nevnt i § 26 nr. 1 fjerde ledd, § 29 nr. 2 og § 30 nr. 4.

Ansvarlig myndighet

I § 33 nr. 1 klarlegges hvilken skiltmyndighet som kan godkjenne skiltplan og treffe skiltvedtak i forbindelse med arbeidsvarsling. Det må utarbeides en plan som viser bruk av varsling og sikring. Planen inneholder også eventuelle andre bestemmelser for arbeidet, som er nødvendig av hensyn til vegarbeidernes og trafikantenes sikkerhet, samt framkommelighet.

Kravene til trafiksikkerhet og framkommelighet settes av Statens vegvesen eller kommunen som veg- og skiltmyndighet etter både vegloven og vegtrafikkloven. Selv om det i disse lovene ikke spesifikt er nevnt ansvar for sikkerhet og framkommelighet, er dette et ansvar vegholder uansett har, og som må ivaretas når det tillates arbeid på vegen.

Arbeidsvarslingsplan

I praksis er det enklest og best å innarbeide alle disse kravene i en samlet arbeidsvarslingsplan som omfatter:

- skiltplan (offentlige trafikkskilt, vegoppmerking og trafikkløssignal som skal brukes eller endres i forbindelse med vegarbeidet) med tilhørende skiltvedtak,
- sikringsplan for tiltak for å opprettholde tilfredsstillende trafikk sikkerhet og framkommelighet for alle typer trafikanter forbi vegarbeidsområdet (vegholders generelle ansvar for trafikk sikkerhet og framkommelighet), samt plan for sikring av vegarbeiderne (både byggherres og arbeidsgivers HMS-ansvar),
- eventuelle andre bestemmelser.

Det er skiltmyndigheten som skal godkjenne arbeidsvarslingsplanen og sette nødvendige krav til oppfølging av planen.

Gjennomføring og oppfølging av planen på arbeidsstedet skal ifølge § 33 nr. 2 tillegges **utførende etat eller entreprenør**. Dette innebærer at ansvaret for gjennomføring og oppfølging av skilting og sikring på vegarbeidsstedet overføres til en annen enn skilt- og vegmyndigheten. I den forbindelse kan det stilles krav til den som påtar seg slikt ansvar.

Som oftest vil det være samme etat/entreprenør som både utfører selve anleggsarbeidet og som tar på seg ansvaret for arbeidsvarslingen.

I forbindelse med søknad om godkjenning av arbeidsvarslingsplan skal det oppgis navn på en (eller flere) **ansvarshavende**. Ansvarshavende har ansvar for:

- at søknaden om godkjenning av arbeidsvarslingsplan inneholder relevante opplysninger om det arbeid som skal gjennomføres, inklusive en risikovurdering
- at det ved utarbeidelse av forslaget til arbeidsvarslingsplan er gjort en vurdering av hvilken risiko arbeidet medfører, og at det foreslås varslings- og sikringstiltak som reduserer risikoen til et akseptabelt nivå både for arbeidere og trafikanter,
- at måten arbeidet foreslås gjennomført på ikke medfører urimelige forsinkelser eller framkommelighetsproblemer for noen type trafikanter
- at det ved behov foreligger forslag til arbeidsvarslingsplaner tilpasset ulike etapper i arbeidet,
- om nødvendig å bidra til å revidere utkastet til arbeidsvarslingsplan hvis skiltmyndigheten finner dette nødvendig,
- å sette seg godt inn i eventuelle endringer som er gjort i arbeidsvarslingsplanen i forbindelse med godkjenningen,
- å sørge for at det før oppstart av arbeidet er tilgang på det varslings- og sikringsutstyr som er nødvendig for å gjennomføre arbeidsvarslingsplanen,
- at arbeidsvarslingsplanen med betingelser blir gjort kjent for alle som skal arbeide på stedet, inklusive alle underentreprenører,
- at det etableres sikre rutiner for utsetting, endring og nedtaking av varslings- og sikringsutstyr,
- at det etableres rutiner for tilsyn med at varslings- og sikringsutstyr er i samsvar med godkjent arbeidsvarslingsplan, og at feil rettes,
- at spesielle krav i arbeidsvarslingsplanen, for eksempel om forskjellig skilting i og utenfor arbeidstid, blir etterfulgt,
- at eventuelle endringer i permanent skilting og merking blir utført som forutsatt, og eventuelt gjenopprettes når arbeidet er ferdig,
- at det utarbeides og søkes om endring av arbeidsvarslingsplanen hvis det underveis i arbeidet blir behov for det.

For at den ansvarshavende skal ha kompetanse til å følge opp disse oppgavene, er det et krav at vedkommende har gjennomgått og bestått arbeidsvarslingskurs type 2.

Underentreprenør som utførende virksomhet

I noen tilfeller vil hovedentreprenøren leie inn en underentreprenør som skal ha ansvaret for arbeidsvarslingen, det vil si være «utførende virksomhet». Dette må helst gjøres så tidlig at underentreprenøren får være med på utarbeidelsen av forslaget til arbeidsvarslingsplan. Hvis ikke må hovedentreprenøren få utarbeidet et slikt forslag og utpeke en ansvarshavende i godkjenningsperioden. Det må da oppgis at en annen skal være ansvarshavende i anleggsperioden, og denne må være utpekt og godkjent før arbeidene starter.

Den som skal være underentreprenør med ansvar for gjennomføring av arbeidsvarslingsplanen bør inngå en avtale med hovedentreprenøren som klart beskriver ansvarsforholdene i situasjoner hvor arbeidsvarslingsplanen ikke følges eller ikke kan følges. Det er underentreprenøren som eventuelt blir fratatt retten til å ha ansvar for arbeidsvarsling hvis det blir kontroll som avslører grove avvik fra den godkjente arbeidsvarslingsplanen. Dette innebærer imidlertid også at hovedentreprenøren må stanse arbeidene inntil det er funnet en annen som kan være ansvarshavende.

Alternativt kan hovedentreprenøren fortsatt stå som utførende virksomhet med en ansvarshavende, og leie inn en underentreprenør som stedsansvarlig, se senere omtale. Alle større hovedentreprenører bør ha minst en person på ledernivå som kan være ansvarshavende (ha kurs type 2), selv om det skal benyttes underentreprenør som «utførende, ansvarlig virksomhet».

I § 33 nr. 3 er det krav om at den utførende virksomheten skal utpeke en person (ansvarshavende) som har ansvar for:

- å påse at varslingen er korrekt og i henhold til planen,
- at nødvendig varslings- og sikringsmateriell er til stede, og at varsling og sikring av arbeidsstedet til enhver tid er utført i henhold til godkjent plan.

I tillegg er det krav om:

- at ansvaret skal overføres til annen kompetent person ved sykdom, ferieavvikling mm. Den ansvarliges (ansvarshavendes) navn og telefon skal meddeles skiltmyndigheten.
- at kopi av vedtak, loggbok, arbeidsvarslingsplan og eventuelle vilkår som måtte være fastsatt for vedkommende arbeid er tilstede og tilgjengelig på arbeidsstedet.

Dette er primært den ansvarshavende sin oppgave. Fordi den ansvarshavende ofte har ansvar for flere anlegg og ofte selv ikke kan være tilstede, vil det i mange tilfeller være aktuelt at det også utpekes en **stedsansvarlig** som har det daglige, stedlige tilsynet med at varsling og sikring er i orden på arbeidsstedet. Denne personen bør være til stede mens arbeidet pågår, eller ha mulighet til å komme til stedet på meget kort tid.

Det kan benyttes en underentreprenør som stedsansvarlig.

Opgavene til den stedsansvarlige omfatter primært de to første kulepunktene ovenfor, det vil si å føre tilsyn med og sørge for at varsling og sikring til enhver tid er i samsvar med den godkjente arbeidsvarslingsplanen.

Alle som har kurs type 1 skal normalt være kompetent til å være stedsansvarlig. Ved spesielt krevende vegarbeider kan byggherre eller skiltmyndighet kreve at det utpekes en stedsansvarlig med kurs type 2, se kapittel 2.3.

Opgaven som stedsansvarlig kan deles på flere personer, men det skal da foreligge vaktplan eller liknende for å sikre at det alltid er en som innehar dette ansvaret i praksis.

Det er primært den utførende virksomheten og den ansvarshavende som skal sørge for at tilstrekkelig varslings- og sikringsutstyr finnes og at det etableres rutiner for tilsyn med og oppretting av eventuelle feil i varsling og sikring. Den stedsansvarlige må varsle den ansvarshavende hvis det blir feil eller mangler som ikke kan løses lokalt på arbeidsstedet.

Ved utarbeidelse av forslag til arbeidsvarslingsplaner må den ansvarshavende vurdere om det er behov for en stedsansvarlig. Hvis den ansvarshavende selv ikke kommer til å være på arbeidsstedet det meste av tiden det pågår arbeid, bør det utpekes stedsansvarlig i tillegg. Ved søknad om å få ansvar for arbeidsvarsling skal det alltid oppgis navn/telefon både på den/de som har ansvar på vegne av den utførende virksomheten, det vil si den (eller de) ansvarshavende (med kurs type 2) som kan kontaktes både under saksbehandlingen og mens arbeidet pågår. I tillegg kan navn/telefon for de eventuelle stedsansvarlige oppgis.

§ 35. Tekniske bestemmelser (normaler) m.m.

Slike normalbestemmelser er gitt i følgende håndbøker fra Vegdirektoratet:

- Håndbok N303 Trafikksignalanlegg
- Håndbok N302 Vegoppmerking
- Håndbok N300 Trafikkskilt
- Håndbok N301 Arbeid på og ved veg

Normalbestemmelsene i disse håndbøkene er bindende for alle skiltmyndigheter (også kommunene og politiet), og kan ikke fravikes uten tillatelse fra Vegdirektoratet.

§ 36. Vedtak, skiltregister

Slike vedtak skal arkiveres i minimum 10 år. Dette kravet gjelder også for alle arbeidsvarslingsplaner og loggbøker.

B.4 Arbeidsmiljøloven med forskrifter

Arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter, regulerer forholdet mellom arbeidsgiver og arbeidstaker og forholdet mellom arbeidstakere med hensyn til helse, sikkerhet og arbeidsmiljø. Korrekt varsling og sikring er en viktig del av arbeidstakeres sikkerhet.

Utarbeidelse og gjennomføring av arbeidsvarslingsplaner vil i praksis være en svært sentral oppgave sikkerhetsarbeidet i virksomheter som skal utføre arbeid på og ved veg.

For vegarbeid innebærer arbeidsmiljøloven blant annet:

- at entreprenørens må utarbeide utkast til arbeidsvarslingsplan inklusive risikoanalyse, jf arbeidsmiljølovens §§ 3-2 nr. 3 og 3-1 nr. 2 bokstav c.
- at de personer i ledelsen som skal stå som ansvarshavende for gjennomføring av arbeidsvarslingsplanen har arbeidsvarslingskurs type 2, jf arbeidsmiljøloven § 3-2 nr. 1 bokstav b,
- at det etableres rutiner med klare ansvarsforhold for gjennomføring av arbeidsvarslingsplanen med tilsyn og endringer når dette er nødvendig, jf arbeidsmiljøloven § 3-1 nr. 2 bokstavene e, g og h,
- at alle ansatte som skal arbeide på veg har arbeidsvarslingskurs type 1, jf arbeidsmiljøloven § 3-2 nr. 1 bokstav a,
- at alle ansatte gjøres kjent med den godkjente arbeidsvarslingsplanen og betingelsene i denne, jf arbeidsmiljøloven § 3-2 nr. 1 bokstav a.

Arbeidsmiljøloven har også regler for arbeidsplasser med ansatte fra flere firma (§ 2-2) og regler for arbeidstakers ansvar (§ 2-3). Den siste innebærer pålegg om å benytte verneutstyr godkjent for vegarbeid, og ansvar for å kjenne arbeidsvarslingsplanen godt nok til selv å rette enkle feil, eller til å si fra hvis det oppstår større feil.

Internkontrollforskriften

«Forskrift om systematisk helse, miljø og sikkerhetsarbeid i virksomheter» (FOR-1996-12-06-1127, siste endret med FOR 2005-01-28-51) gjelder for alle virksomheter som omfattes av arbeidsmiljøloven, også for offentlig virksomhet. Internkontroll som styrings- og tilsynsprinsipp er tatt i bruk for flere områder. Mange virksomheter har krav om internkontroll fra flere ulike lov- og forskriftsverk.

Det å utarbeide og følge opp rutiner for tilsyn med arbeidsvarsling vil vanligvis være beskrevet i hver enkelt bedrifts internkontrollsystem.

Byggherreforskriften

Forskriften pålegger «byggherre» å samordne tiltak for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på arbeidsplasser der aktiviteter og aktører skifter over tid. Forskriften gjelder all bygge- og anleggsvirksomhet, også vedlikehold.

Som byggherre regnes enhver fysisk eller juridisk person som får utført et bygge- eller anleggsarbeid.

For alle bygge- og anleggsarbeider skal det utarbeides en SHA-plan (sikkerhet, helse, arbeidsmiljø). For arbeid på og ved veg er arbeidsvarslingsplanen en meget viktig del av en slik SHA-plan.

Arbeidsvarslingsplaner skal både følge opp vegtrafikklovens/skiltforskriftens målsettinger om trafikksikkerhet og arbeidsmiljølovens/ byggherreforskriftens målsettinger om sikkerhet, helse og arbeidsmiljø på anleggsarbeidsplasser. Arbeidsvarslingsplanen må derfor være en del av SHA-planen, og rutinene for å følge opp arbeidsvarslingsplanen må være en viktig HMS-oppgave som det må være gode rutiner for. Her har både byggherre og entreprenør (arbeidsgiver) viktige forpliktelser.

Vegarbeid medfører alltid risiko og fare for skade på anleggsarbeiderne på grunn av passerende trafikk. Dette medfører at risikovurderingene ikke bare må omfatte risikoforhold internt på arbeidsområdet, men også risiko i forhold til passerende trafikk. Risikovurderinger for arbeidsvarslingsplanen skal også vurdere risiko for trafikantene forbi vegarbeidsområdet. SHA-planen skal også inneholde rutiner for avviksbehandling, det vil si hva som skal gjøre når det oppstår situasjoner som ikke er i samsvar med SHA-planen.

For Statens vegvesen kommer i tillegg til byggherreforskriften også:

- nullvisjonens målsetting om ingen drepte eller varig skadde i trafikken, heller ikke ved vegarbeidssteder,
- etatens egen byggherrestrategi: «Statens vegvesens byggherreorganisasjon skal være forbilledlig i alt HMS-arbeid. I dette ligger at etaten legger vekt på å holde høyere nivå enn minimumskravene i gjeldende lover og forskrifter».

Målet skal nås ved at:

- helse, miljø og sikkerhet prioriteres i all vår virksomhet, fra planlegging starter til oppgaven er utført.
- hensynet til fremdrift og økonomi aldri skal gå på bekostning av HMS.
- alle tilsatte har et forpliktende ansvar for egen og arbeidskameratenes sikkerhet og trivsel».

B.5 Annet generelle bestemmelser

Andre sentrale bestemmelser som angår arbeidsvarsling er blant annet:

- Forvaltningsloven
- Politivedtektene
- Skadeerstatningsloven
- Straffeloven

Det blir her gitt en kort redegjørelse for hvordan ulike typer vedtak berøres av forvaltningsloven og hva som kan være innhold i lokale politiforskrifter.

Forvaltningsloven

Skiltvedtak, og dermed også godkjenning av skiltdelen av arbeidsvarslingsplanen, regnes ikke som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Saksbehandlingsregler framgår av skiltforskriften §§ 26–30, og det er ikke klageadgang på disse vedtakene.

Kravene til sikring i arbeidsvarslingsplanen er stilt av vegmyndigheten som «grunneier» og er begrunnet med hensynet til sikkerhet og framkommelighet. Slike krav regnes heller ikke som enkeltvedtak etter forvaltningsloven.

Sanksjoner ved feil eller mangler i arbeidsvarslingen regnes som enkeltvedtak, og kan påklages.

Tillegg C

Viktige endringer

Denne versjonen av vegnormalen er basert på utgaven fra juni 2014, med faglig innhold fra 2012. Innholdet er tilpasset ny organisering i Statens vegvesen og nytt digitalt format.

Som en del av tilpasning til digitalt format, er kravbokser i tidligere utgave, splittet opp i enkeltkrav, med eventuelle tilhørende underkrav.

"Bør"-krav er revidert til "Skal" eller "Kan" med tanke på fraviksbehandling.

Følgende NA-rundskriv er implementert i vegnormalen:

- 2015/12 Endring av krav til synlighetstøy og stoppspak i håndbok N301 og R310 (gjelder kun de kravene som er endret i N301. NA-rundskrivet er fortsatt gjeldende for kravene i R310)
- 2017/04 Endring av krav til generelle arbeidsvarslingsplaner
- 2021/05 Endring av myndighet til å kunne godkjenne tekst til arbeidsvarslingsskilt 808.799
- 2021/06 Endring av krav til skilt 532 Kjørefelt slutter i vegnormal N301 Arbeid på og ved veg

Kapittel 1 om lover og forskrifter er i stor grad utelatt fra vegnormalen, ettersom dette er gjengivelser av annet regelverk, og disse var utdaterte. Noe av veiledning fra dette kapitlet er likevel beholdt som tillegg (se [Tillegg B](#) med justeringer tilpasset gjeldende lovverk).

I kapittel 2 er det justert tekst i kapittel 2.6.6. Arbeid i tunneler, ettersom det henvises til kapitler og instruksjoner som er tatt ut av annet regelverk.

I kapittel 4 er det fjernet veiledende tekst som er direkte misvisende til ny vegnormal N101 Trafikksikkert sideterreng og vegsikringsutstyr.

Vedlegg 1 om kontroll er tatt ut. Gjennomføring av kontroll er dekket delvis av kapittel 2, men også annet regelverk som forvaltningsloven mv. Internt i Statens vegvesen, er det divisjon Transport og Samfunn som er ansvarlige for å utføre kontroller, og derfor også har ansvaret for å utvikle en prosess for gjennomføring, i etatens kvalitetssystem.

Vedlegg 3 Eksempler er også tatt ut av denne digitale utgaven. Flere av eksemplene inneholdt løsninger som er i strid med gjeldende krav. Etter omorganisering av Statens vegvesen, er det mer hensiktsmessig at det er divisjon Transport og Samfunn som eventuelt utarbeider eksempler eller maler. Disse burde tilpasses det nye søknadssystemet for arbeid på riks- og fylkesveger.

